

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
GENEL TÜRK TARİHİ BİLİM DALI

87429

KARAMAN İLİ DİNİ TARİHİ
VE
GÜNÜMÜZ İNANÇ COĞRAFYASI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Feridun MERTER

HAZIRLAYAN

Bayram POLAT

MALATYA - 1999

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
KISALTMALAR.....	VI
KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR	VIII
A. SALNAMELER	VIII
B. SEYAHATNAMELER.....	VIII
C. İSTATİSTİKLER.....	IX
D. KİTAPLAR VE MAKALELER	IX
1. Kaynak Eserler.....	IX
2. Araştırmalar	X

GİRİŞ

A- KARAMAN İLİ'NİN COĞRAFI YAPISI	1
B- KARAMAN İLİ'NİN JEOPOLİTİĞİ.....	7
C- KARAMAN ADININ KAYNAĞI	8

İBÖLÜM

(KARAMAN TARİHİ)

A- İLK ÇAĞDAN TÜRK HAKİMİYETİNE KADAR KARAMAN.....	15
B- TÜRK HAKİMİYETİ DÖNEMİNDE KARAMAN.....	17
1- SELÇUKLULAR DEVRİNDE KARAMAN	17
2- BEYLİKLER DÖNEMİNDE KARAMAN.....	19
a) Karamanoğulları'nın Menşei	19
b) Karamanoğulları Döneminde Karaman.....	23
3- OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE KARAMAN.....	26
4- TÜRKİYE CUMHURİYETİ DÖNEMİNDE KARAMAN	29
a) Millî Mücadele Döneminde Karaman	29

III

a) Merkez İlçe	82
b) Belde ve Köyleri	84
2- AYRANCI.....	86
3- BAŞYAYLA.....	87
4- ERMENEK.....	88
5- KAZIMKARABEKİR.....	89
6- SARIVELİLER.....	90
B- KARAMAN İLİNDE TARİKATLAR VE DİNİ CEMAATLAR	91
1-TARİKATLAR.....	92
a) Mevlevîlik.....	95
b) Kâdirîlik	98
c) Nakşibendîlik	99
d) Şâzeliyye	101
e) Alevîlik.....	103
1) Bektâşîlik	104
2) Kızılbaşlık.....	106
3) Tahtacılar	108
4) Abdallar.....	110
2- CEMAATLAR.....	111
a) Nurcular	111
b) Süleymancılar	113
c) Işıkçılar.....	114
d) Mealciler	115
e) Mücadeleciler	116
SONUÇ	118
BİBLİYOGRAFYA.....	122
EKLER	133

ÖNSÖZ

Anadolu, Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan, stratejik bir konuma sahip olmasından dolayı, eski ve köklü medeniyetlerin geliştiği önemli bölgelerden biridir. Tarih boyunca Anadolu'da, bir çok millet ve din var olmuş, kısmen de olsa bu dinlerin ve çeşitli kültürlerin izleri günümüze kadar ulaşmıştır.

Karaman ili de derin ve köklü bir tarihi geçmişı olmasından dolayı, bir çok kültür ve medeniyete sahne olmuştur. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması hareketlerinin başladığı dönemlerde Karaman ilinde Hıristiyanlığın yaygın olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte Anadolu'ya Türk göçünün başlamasıyla Anadolu'nun diğer bölgeleri gibi Karaman' da İslamiyet yayılmaya başlamıştır. Böylelikle Karamanın Türkleşmesi ve İslamlaşması hızlanmıştır. Ancak Karamanın Türk hakimiyetine girmesiyle birlikte farklı dinlere mensup olanların hayatlarını sürdürdükleri ve uzun süre Türklerle beraber yaşadıkları da bir gerçektir.

Her halükarda Anadolu'nun Türkler tarafından fethi, beraberinde İslamlaşma olgusunu getirmiştir. Onun için Türkler, Maveraünnehr bölgesinde karşılaştıkları Sünnilik, Hanefilik, Şiilik, Alevilik ve Sûfilik gibi geleneksel İslamî formları alarak, bu kültürü Anadolu'ya taşımışlardır. Hatta bu geleneksel İslamî formlar zamanla yeni dinî oluşumlara da zemin hazırlamıştır. Bu nedenle mezhep, tarikat ve cemaatler gibi bir çok değişik dinî cemaat ve guruplar varlıklarını ve etkilerini günümüzde de hissettirmektedirler.

"Karaman İli Dinî Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası" isimli bu çalışmamız ise Karamanın dinî tarihini ve il sınırları içerisindeki dinî cemaat, mezhep ve tarikatların sosyal hayattaki yerlerini istatistik verilerine dayanarak ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Ancak bu alanda yapılan çalışmaların azlığı, akademik sahada bir boşluk doğurmuştur. Yaptığımız bu çalışma, bu alandaki boşluğu dolduracak nitelikte görülebilir.

Karaman Tarihi hakkında çok sayıda ilmî çalışma bulunmakla birlikte ilin dinî tarihi ve inanç coğrafyası hakkında bir çalışma yapılmamıştır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti dönemine ait tahrirler ve XIX. yy ve XX. yy başlarında yayımlanan Konya ve Adana vilayet salnamelerinde ilin dinî yapısı hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Ancak ilin kuruluşundan günümüze kadar, dinî tarihi hakkında belli bir kaynağın olmaması bizi böyle bir çalışmaya sevk etmiştir.

Bu çalışmanın, giriş kısmında Karaman ilinin coğrafi yapısı, jeopolitiği ve Karaman isminin menşei hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, tarihin ilk devirlerinden günümüze kadar, Karaman ilinin siyasi tarihi, ana hatlarıyla ele alınmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde, Karaman ili dinî tarihi ile eski Anadolu dinlerinin yanı sıra bölgede varlığı bilinen bütün dinler incelenmeye gayret edilmiştir. Üçüncü bölümde ise, Karaman ili günümüz inanç coğrafyası irdelenmiş, günümüzde il sınırları içerisindeki mezhep mensupları ile ilgili istatistikî veriler işlenmiştir. Ayrıca Karaman'daki tarikatlar ve cemaatler hakkında bilgi verilerek bunların faaliyetleri ortaya konulmuştur.

Böyle bir konu seçimi, çalışmanın şekillenmesi, olgunlaşması ve sonuca ulaşmasında yardımlarını, bilgi ve tecrübesini, araştırmanın her safhasında esirgemeyen Hocam Prof. Dr. Şaban Kuzgun Bey'e, araştırmanın başlangıcından sonuna kadar yardım ve desteğini gördüğüm tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Feridun Merter Bey'e, kaynak temininde ve Karaman'daki gözlem ve mülakatların yapılması konusundaki katkılarından dolayı Prof. Dr. Salim Cöhçe Bey'e teşekkür etmeyi bir borç bilmekteyim. Ayrıca araştırmada katkıları olan Karaman Valiliğine de teşekkür ederim.

BAYRAM POLAT

MALATYA-1999

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
A.Ü.İ.F.D.	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
bkz.	bakınız
C.	Cilt
çev.	çeviren
D.İ.E.	Devlet İstatistik Enstitüsü
H.	Hicri
Haz.	Hazırlayan
İ.A.	İslam Ansiklopedisi
İ.Ü.E.F.D.	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
İ.Ü.E.F.T.D.	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi
İ.Ü.İ.F.D.	İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
K.İ.T.R.	Karaman İl Turizm Rehberi
K.S.T.O.K.	Karaman Sanayi ve Ticaret Odası Kataloğu
K.Y.	Karaman Yıllığı
M.	Miladi
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
nşr.	neşreden
O.M.Ü.İ.F.D.	Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

s.	sayfa
S.	Sayı
S.Ü.F.E.D.	Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
T.A.	Türk Ansiklopedisi
T.D.V.İ.A.	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
ts.	tarihsiz
yy.	Yüzyıl

KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR

A. SALNAMELER

Salnameler, ilk defa padişah Abdlmeaid zamanında Osmanlı Devletinde meydana gelen yıllık olayları topluca göstermek için çıkarılmıŐtır. İlk yayımlanan salnameler, devlet salnamesi olarak isimlendirilmiştir. 1866 yılından itibaren “vilayet salnameleri”, daha sonraki yıllarda ise “maarif salnameleri” yayımlanmaya başlanmıştır. Cumhuriyet döneminde ise salnamelerin yerini il yıllıkları almıştır.

Vilayet salnameleri, vilayetlerin kazalarıyla birlikte idarî, sosyal, kültürel, dinî, coğrafi ve nüfus olarak durumlarını gösteren önemli bilgileri ihtiva etmektedir. Vilayetler hakkında bilgi edinme bakımından en güvenilir kaynaklar arasındadır. Karaman’ın dinî tarihi ve inanç coğrafyası gibi konularda 1287, 1296, 1301 Konya vilayet salnamelerinden, Ermenek ilçesi hakkında ise 1308,1309 Adana vilayet salnamelerinden, ayrıca 1315 tarihli Salnameyi Umumiye’den faydalanılmıştır. Cumhuriyet döneminde ise Konya il yıllıkları ve 1997 Karaman yıllığı, konumuzla yakından bağlantılı olan kaynaklardır.

B. SEYAHATNAMELER

Seyahatname, seyyahların geçtikleri bölgelerde tespit ettikleri bilgileri sonradan kitap halinde yayımlanmasıyla oluşan eserlerdir. Seyahatnameler her ne kadar bahsettikleri bölgelerin sosyal ve kültürel hayatıyla ilgili önemli bilgiler içerse de demografik yapıyla ilgili olarak verilen bilgiler, tahmine dayandığı için doğruluk derecesi tartıŐmalıdır. Bununla birlikte seyahatnamelerden İbni Batuta ve Evliya Çelebi Seyahatnameleri konumuzla doğrudan bağlantılı olup, Karaman ilinin tarihi ve kültürel yapısı ile ilgili önemli bilgiler vermektedir.

C. İSTATİSTİKLER

Türkiye Cumhuriyeti Devlet İstatistik Enstitüsü Müdürlüğü tarafından değişik yıllarda eğitim, kültür, nüfus ve millet vekilliği seçimleri vb konularda hazırlanan istatistikler, bu konularda net bilgilerin alınabileceği tek kaynak durumundadır. Özellikle D. İ. E. tarafından 1927-1990 yılları arasında yayımlanan genel nüfus sayımı istatistiklerinin Karaman ili açısından verdikleri değerlendirmeler, çalışmamız için önemli bir kaynak olmuştur. Diğer taraftan, 1997 yılında yapılan genel nüfus sayımı istatistiği yayımlanmadığı için Karaman ilinin en son demografik yapısı hakkındaki değerler, D. İ. E'den öğrenilmiş ve araştırmamızda önemli bir eksiği gidermiştir.

D. KİTAPLAR VE MAKALELER

1. Kaynak Eserler

a. Araştırmamızda kaynak eser olarak; aslen Amasyalı olan Strabon'un "Coğrafya" adlı eserinden faydalanılmıştır. M.Ö. 7 yıllarından yazıldığı kabul edilen eserin Türkiye coğrafyası ile ilgili bölümleri XII-XIV. kitaplarından oluşmaktadır. Eser Adnan Pekman tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve "Antik Anadolu Coğrafyası" adı altında yayınlanmıştır. Eserin III. baskısı Arkeoloji ve Sanat Yayınları tarafından 1993 yılında İstanbul'da basılmıştır.

b. Araştırmamızda kaynak olarak kullanılan diğer eser ise, W. M. Ramsay tarafından yazılmış, Mihri Pektaş tarafından 1960 yılında "Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası" adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir. Eser iki kısımdan ve 560 sayfadan müteşekkildir. Eserde Anadolu'nun en eski devirleri hakkında geniş bilgiler bulunmakta ve ilk yerleşim yerlerinin orijinal isimleri yer almaktadır.

c. Ayrıca İbni Bibi lakabıyla meşhur olan el-Hüseyin b. Muhammed b. Ali el-Ca'feri er-Ruğadi'nin "el-Evâmiru'l-Ala'ye fi'l-Umuri'l-Ala'ye" adlı eseri önemli kaynaklarımızdandır. Selçukname adıyla da bilinen bu eserde Anadolu Selçukluları hakkında önemli bilgiler bulunmakta, aynı zamanda Karamanoğulları hakkında da bize oldukça önemli bilgiler sunmaktadır. Anadolu Selçuklu devletinin yaklaşık bir asırlık devrini içine alan bu eser bir vakayiname özelliği taşımaktadır. Eserin üslubunun ağır olması ve dilinin zor anlaşılır olması nedeniyle günümüze kadar tamamen dilimize çevrilmediğini görmekteyiz. Ancak Mürsel Öztürk tarafından iki cilt halinde tamamı Türkçe'ye çevrilmiş ve Kültür Bakanlığı tarafından 1996 yılında yayınlanmıştır.

d. İlyas Kirmani'nin Karamanname isimli manzum eseri ise Karaman ilinin coğrafi özellikleri, buraya Türklerin nasıl yerleştikleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca Karamanoğullarının soyu ve Karaman beyleri hakkında özel bilgiler sunmaktadır. Manzum eser M. Mesud Koman tarafından Konya Dergisi, sayı 64-65, Şubat-Mart 1944 tarihinde yayınlanmıştır.

e. Ayrıca Karamanoğulları tarihi ve Karaman tarihiyle ilgili önemli bilgiler sunan Şikarî'nin, "Karamanoğulları Tarihi" adlı eserden çalışmamız boyunca faydalanılmıştır. Bu eser Selçuklu, Karamanoğulları ve Yavuz Sultan Selim zamanına kadar Osmanlı tarihi hakkında oldukça geniş ve özel bilgileri içermektedir. M. Mesut Koman'ın, Şikarî metnine, indeks ve notlar ekleyerek hazırladığı bu eser, Konya halk Evleri ve Müze komitesi tarafından 1946 yılında yayımlanmıştır.

2. Araştırmalar

Bu araştırma, hem saha araştırması hem de teorik bir çalışmayı içermektedir. Onun için saha araştırması Karaman il sınırları içerisinde yapılan gözlem ve mülakatlarla tamamlanmıştır. Teorik kısım için ise, öncelikle Dinler Tarihi ve Genel Türk Tarihi

alanlarında yapılmış çalışmalar kullanılmıştır. Bu bağlamda Karaman hakkında konumuzla doğrudan veya dolaylı bir şekilde ilgili olan araştırmalardan faydalanılmıştır. Biz bu araştırmamızda Karaman ili ile ilgili kaynak niteliğinde olan eserlerden faydalandığımız gibi XX. Yüzyılda Karaman ili hakkında yapılmış olan araştırma eserlerden de yararlanmış bulunmaktayız. örneğin, Gaffar Totaysalır, İlhan Bardakçı, Abdullah Uysal, İlhan Temizsoy, Vehbi Uysal, Necati Alodalı D. Ali Gülcan ve Musa Demirci tarafından yazılan eserlerin çalışmamıza büyük bir katkısı olmuştur.

Öte yandan İ. Rıfki Boynukalın'ın "Bütün Yönleriyle Karaman" ve "Karaman'ın İktisadî ve Sosyal gelişimi" isimli eserleri Karaman'ın tarihi ve sosyo-kültürel yapısı ile ilgili oldukça hatırı sayılır bilgileri sunmaktadır. Bu tür günümüz eserleri yanı sıra İ. Hakkı Konyalı'nın, "Abideleri ve Kitabeleriyle Konya Tarihi" ve "Abideleri ve Kitabeleriyle Karaman Tarihi, Ermenek ve Mut Abideleri" isimli eserleri tezimizin vaz geçilmez ana kaynakları durumundadır.

Yine M. Mesud Koman'ın, Konya Dergisinde yayımladığı Karaman ve Karamanoğulları ilgili makaleleri de araştırmamızın temel kaynakları arasındadır.

GİRİŞ

Çalışmanın başlangıcında Karaman'a giderek yerinde gözlem metodunu kullanarak elde ettiğimiz verileri not aldık. Karaman'ın köylerini dolaşarak oralarda yaşayan halkın dinî mezhep ve cemaatler açısından durumlarını yerinde tespit etmeye özen gösterdik. Diğer taraftan çeşitli dinî mezhep ve cemaat liderleriyle birebir görüşerek mülakatlar yaptık. Onlara konumuzla ilgili belirlediğimiz sorular yöneltip, verilen cevapları kaydettik. Daha sonra bu cevapları diğer verilerle karşılaştırarak değerlendirme yaptık ve böylelikle verilen bilgilerin doğruluğunu test etmeye gayret ettik. Diğer taraftan Karaman hakkında yazılı belge ve kaynakları derleyerek, dolaylı gözlem metodunu da kullandık. Görüldüğü gibi bu çalışmamız katılımcı gözlem, mülakat ve dolaylı gözlem metotlarıyla elde edilen verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tarih boyunca çok sayıda milletin yaşamış olduğu Anadolu'da bu milletler vasıtasıyla bir çok kültür ve medeniyet teşekkül etmiştir. Bu haliyle Türkiye coğrafyası bir medeniyetler mezarlığı görünümündedir. Arkeolojik kazılar neticesinde elde edilen bulgular bu medeniyetleri meydana getiren milletlerin ekonomik, sosyal, kültürel ve dinî hayatı hakkında bize önemli bilgiler sunmaktadır. Karaman ili çevresinde de bu medeniyetlerin izleri oldukça fazladır. Bu uygarlıkların hakimiyeti altında kalan Karaman İli'nin dinî tarihi hakkında bilgi vermeden önce coğrafi yapısı, jeopolitiği ve Karaman isminin kaynağı hakkında bilgi vermenin amacımıza ulaşmak için bir gereklilik olduğunu düşünmekteyiz.

A- KARAMAN İLİ'NİN COĞRAFİ YAPISI

Karaman, İç Anadolu bölgesinin güneyinde ve Akdeniz bölgesinin kuzey kesiminde yer alan bir vilayettir. İl sınırlarının büyük bir kısmı İç Anadolu bölgesinde, küçük bir

kısmı ise Akdeniz bölgesinde bulunmaktadır. Karaman il sınırları 36° 28' - 37° 32' kuzey paralelleri ile 32° 32' - 34° 07' doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. İl'in deniz seviyesinden yüksekliği 1024 m. olup, yüz ölçümü 9393 km² dir¹.

Kuzey, kuzey-doğu ve kuzey-batısında Konya, güney ve güney-doğusunda İçel, güney-batısında ise Antalya ili ile komşu olan Karaman ilinin merkezi Toros sıra dağlarından Orta Toroslar'ın kuzey eteğindedir².

Toroslar'ın eteklerinden Konya Ovası'na doğru uzanan düz bir arazi üzerinde kurulmuş olan Karaman, tipik bir Anadolu şehridir. Konya Ovası'ndan tek tek tepeler ile ayrılan bu düzlük, doğu-batı istikametinde uzanan, doğuya doğru hafif meyillerle açılan tarafında sazlık ve bataklıklar meydana gelen alüvyol bir ovadır³.

Arazisi, bir çok yerlerde neojen tabakalardan bir yapı, bazı yerlerinde de jura-kretase kıvrımlı tabakaları ve mezozoik afiolitli seri halinde görülmektedir. Bu arazinin güneyinde çok yeri kıvrımlı miyosen tabakalı olan, 1500-1700 m. lik dağlık yerler yüksektir. Buralarda kalkerler çok yer tuttuğundan karstik şekiller bulunur. Dağlık bölümde bir kısım akarsular kuzeyde ovaya doğru, bir kısmı da Göksu'ya karışmak üzere güneye doğru akar ve yer yer derin ve dar vadilerden geçerler⁴.

Karaman ilinin iklimi ve bitki örtüsü çeşitlilik arz etmektedir. Bu ilde, tipik İç Anadolu iklim türü olan, genelde yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlı karasal iklim yapısı görülmektedir⁵. Belirtmiş olduğumuz bu iklim tipi ilin İç Anadolu bölgesinde kalan kısımlarında görülmektedir. Bu kısımlar ise, Karaman merkez ilçesi, bu ilçeye bağlı

¹ Karaman İl Yıllığı, Ankara, 1997, s. 95.

² Şemsettin Sami, Kâmûs'ul-A'lam, C.V, Ankara, 1996, s. 3644.

³ Nurcan Denктаş, Dünden Bugüne Karaman Tarihi, (Yüksel Lisans Tezi), Kayseri, 1992, s. 1.

⁴ Türk Ansiklopedisi, "Karaman", C. XXI, Ankara, 1974, s. 300-301, İlhan Temizsoy-Vehbi Uysal, Karaman, Konya, 1987, s.7.

bulunan kasaba ve köyler ile Kazımkarabekir ve Ayrancı ilçelerinin bulunduğu coğrafyalardır. Ancak ilin batı ve güney kısmında Orta Toros Dağları'nın Göksu Irmağı ve bu ırmağın kolları tarafından derin bir şekilde yarıldığı vadi tabanlarında, yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen Akdeniz iklimi özellikleri görülür. Yağışlar genellikle kış aylarında kar, ilkbahar aylarında ise yağmur şeklinde olur. Bu bölüm ise Ermenek, Başyayla ve Sarıveliler ilçe sınırları içerisinde bulunan köyler ile Karaman merkez ilçeye bağlı Bucakkışla kasabasından oluşmaktadır. İlde;

en yüksek sıcaklık	: 39°
en düşük sıcaklık	: -26,8°
yağışlı gün sayısı	: 71
ortalama nisbi nem	: %63
yıllık ortalama yağış miktarı	: 346,3 mm.dir ⁶ .

Karasal iklim bir sonucu olarak ilin genelinde step (bozkır) türü bitki örtüsü görülmektedir. Bundan dolayı il topraklarının % 34'ü, yani 320 772 hektarlık alan çayırılık ve meradır. Karaman ili sınırları içerisinde kalan arazinin %21.2'si ormanlarla kaplı olup, bu oran ilin yüz ölçümü dikkate alındığında pek fazla sayılmamalıdır. İlk çağlardan beri yerleşime açık olması nedeniyle Karaman'ın mevcut orman arazisi gün geçtikçe azalmıştır. İlin Akdeniz bölgesinde kalan kısımları zengin ormanlarla kaplıdır. Ermenek, Sarıveliler ve Başyayla ilçelerinin sınırları içerisinde kalan arazide Akdeniz'e has çalılıklardan ve yabani zeytin ağaçlarından meydana gelen maki bitki örtüsü görülür. Özellikle Gökçe çamlığından başlayarak Göksu ırmağı ve kollarının oluşturduğu vadiler boyunca

⁵ Ş. Sami, a.g.e., s. 3644; TA, C. XXI. s. 301.

⁶ KY, s. 97; Abdullah Uysal-Necati Alodalı-Musa Demirci, *Dünü ve Bugünüyle Karaman*, Konya, 1992, s. 90; Veysel Göktekin, *Karaman Sanayi ve Ticaret Odası Kataloğu*, Karaman, 1997, s. 40.

oldukça zengin çam ağaçları bulunmaktadır. Ormanları oluşturan ağaç türleri ise, çam, ardıç, meşe, köknar, sedir ve katrandır⁷.

Karaman arazisinin 2/3' ü dağlıktır. Sarıveliler ilçesinde bulunan Orta Toroslardaki Yunt Dağı 3227 m. yüksekliği ile ilin en yüksek dağı olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca sönmüş bir volkanik dağ olan Karadağ (yüksekliği 2271 m.) il merkezinin 20 km. kuzeyinde bulunmaktadır.

Karaman il merkezi, kuzeye doğru genişleyen bir ovada kurulmasına rağmen, hemen güneyinde Torosların uzantıları yer alır. Karaman ili ile Mut arasında, Toroslar üzerinde bulunan Sertavul Beli (Geçidi) İç Anadolu ile Akdeniz bölgesini bir birine bağlayan önemli bir geçittir⁸.

Karaman ili güneyinde yer alan ve Akdeniz bölgesi sınırları içerisinde, Orta Torosların üzerinde bulunan Ermenek, Başyayla ve Sarıveliler ilçeleri Göksu nehrinin iki ana kolunun Orta Toroslarla birleşerek dik, derin ve uçurumlu olan Taşeli yaylası üzerinde kurulmuştur.

Kazımkarabekir İlçesi'nden güneye doğru gidildiğinde Toroslar'a ulaşılır. Bu yörenin en yüksek dağı ise Hacıibaba Dağı ile doğusunda yer alan Musa, Yülek ve Çavdarlı tepelerine, daha güneyde ise Toroslar'a dahil Geyok ve Bolkar dağlarına ulaşılır. Ayrancı ilçesi'ni Bolkar, Bozoğlan, Musa, Meke ve Çakırdağı silsilesi kuşatır. Toroslar'a dahil bu dağlar arasında tarihi "Mara Yolu" bulunmaktadır. Bu geçit ile İçel İli'ne ulaşmak müm-

⁷ Hüseyin Saraçoğlu, *Akdeniz Bölgesi*, İstanbul, 1989, s. 386-389; Sapançalı H. Hüseyin, *Karaman Ahval-i İctimaiyye, Coğrafiyye ve Tarihiyyesi*, Nşr., İbrahim Güler, Ankara, 1993, s. 26; Abdullah Uysal, *Geçmişten Günümüze Karaman*, Konya, 1995, s. 28.

⁸ Saraçoğlu, a.g.e., s. 395.

kündür⁹. Önemli geçitlerden birisi olan ve Ermenek'i Karaman'a bağlayan "Yelibel" geçiti de Orta Toroslar üzerinde bulunmaktadır¹⁰.

İlin mevcut akarsuları içerisinde en önemlisi ve en büyüğü Göksu nehridir. Bu nehir, Yerköprü santrali mevkiinden doğar ve Yünalanı mevkiinde Akdeniz'e dökülür. Nehrin uzunluğu 296 km. olup, Karaman il sınırları içerisindeki uzunluğu 47 km. dir. İl sınırları içerisinde doğan akarsulardan biri de Gödet çayıdır. Yüzlük Dağı'ndan doğup Gödet barajında son bulan bu çayın uzunluğu 81 km. dir. Ayrancı barajına akan Belendi Çayı'nın yanı sıra Göztaşı Tepesi'nden doğup büyük bir vadi oluşturarak Sudurağı, Aşiran, Kılbasan, Akçaşehir ve Canhasan ovalarından geçerek Ayrancı barajına ulaşan 80 km. uzunluğundaki İbrala Deresi bulunmaktadır. Göksu Nehrinin bir kolu olan Ermenek Çayı'nın uzunluğu 112 km. dir. Bu çayın 56 km. si Karaman il sınırları içerisinde olup, Mut yakınlarında Suçatı mevkiinde Pirinç Suyu ile Göksu Nehr'ine karışır. Ermenek Çayın'ı Göktepe yakınlarında Mençek Suyu, Ermenek'in içinden geçen Maraspoli Suyu, Muz Vadide Bahçegözü Suyu, Nadire Değirmenleri Suyu, Balkusan Çayı ve Zeyve Çayı beslemektedir. Dumanözü Deresi, Deliçay, Divle Suyu ve bu akarsuyun kolları Karaman İli'nin önemli akarsularıdır. Bu akarsulardan bazıları debilerinin az olması sebebiyle yaz aylarında tamamen kuruyabilmektedirler (Deliçay gibi)¹¹.

Karaman il sınırları içerisinde akarsuların oluşturdukları havzalar genelde "açık havza" olduğu için tabii göl oluşması mümkün olmamıştır. Bundan dolayı kapalı havza olan akarsular sebebiyle oluşan bir-iki göl dışında akarsular üzerine sonradan göletler ve barajlar inşa edilmiştir. İlin batısı ve güneyi ile Toroslar'ın iç kısımları açık havza duru-

⁹ Uysal, a.g.e., s. 26; Yurdağül Özay, **Benliğini Bulan Şehir Karaman**, Karaman, ts., s. 11; KY, s. 97.

¹⁰ Uysal-Alodalı-Demirci, a.g.e., s. 81; Özay, a.g.e., s. 12.

¹¹ Uysal-Alodalı-Demirci, a.g.e., s. 84-85; Uysal, a.g.e., s. 27; **Karaman İl Turizm Rehberi**, Karaman, 1992, s. 6; KY, s. 99.

mundadır. Fakat, merkez ilçe ve Ayrancı İlçeleri'nin bulunmuş olduğu alan kapalı havzadır. Buradaki havzalar dar vadiler içerisinde sularını daha açık olan Karaman Ovasına doğru götürmekte ve bu düzlüklerde kaybolmakla birlikte ilkbaharda bu suların taşması sebebiyle büyük zararlara yol açmaktadır. Bu akarsuların vermiş olduğu zararları engellemek, böylece tarımda daha verimli kullanabilmek için çeşitli barajlar ve göletler yapılmıştır.

Ayrancı İlçesi sınırlarında bulunan Akgöl'ün denizden yüksekliği 990 m. yüz ölçümü ise 29,8 km² olup, en derin yeri 2 m.'dir. Ş. Sami Göksu Nehrinin bir kolunun bu göle döküldüğünü söyler¹². Çeşitli sebeplerden dolayı doğal özelliklerini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalan göl Karaman Valiliği'nin girişimleri neticesinde Bakanlar Kurulu'na 1995 yılında Milli Park kapsamına alınmıştır. Merkez ilçe sınırları içerisinde ve Süleymanhacı Köyü yakınlarında bulunan Acıgöl'ün denizden yüksekliği 987 m. yüz ölçümü de 1,7 km², en derin yeri ise 4 m olan gölün diğer bir adı ise Süleymanhacı Gölü'dür. Yine Ayrancı İlçesi sınırları içerisinde sulama amaçlı olarak yapılmış olan Dokuzyol Göleti homojen dolgu tipli olup, yüksekliği 16 m. dir. 1962 yılında yapımı tamamlanan Ayrancı Barajı Kocadere Çayı üzerine toprak dolgu olarak yapılmış, yüksekliği 36 m, yüz ölçümü 2 368 050 m² dir. Merkez ilçeye 7,5 km uzaklıkta ve Gödet Çayı üzerine sulama amaçlı, kayadolgu tipli olarak yapılan Gödet Barajı 1988 yılında hizmete girmiştir. Yüksekliği 64,7 m. yüz ölçümü 6 828 000 m² dir. Yapımına 1993 yılında başlanan Deliçay barajı inşaat halindedir¹³.

¹² bkz. Sami, a.g.e., C. V, s. 3644.

¹³ KY, s. 99-100

B- KARAMAN İLİ'NİN JEOPOLİTİĞİ

Anadolu'nun, çok çeşitli kültürlerin yerleşim merkezi ve stratejik bir bölgede olması sebebiyle meydana gelen bütün gelişmelerden Karaman ili de etkilenmiştir. Karaman İli'nin jeopolitiğine geçmeden önce jeopolitik nedir ve jeopolitiğin unsurları nelerdir? Bunları açıklamanın yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Jeopolitik, "Coğrafi Politika" veya "Coğrafyaya Dayanan Politika" anlamına gelmektedir. Bir ülkenin dünya devletleri arasındaki yeri ve konumunu, bulunmuş olduğu coğrafyaya bağlı olarak belirlemesi ve buna göre stratejisini tespit ederek politikalar geliştirmesidir. Yani jeopolitik, "coğrafyanın yönlendirmiş olduğu politika" demektir¹⁴.

Jeopolitiğin unsurları ise, bir ülkenin dünya haritası üzerinde işgal ettiği alan ve bulunduğu konum, coğrafi bütünlük ve ülkenin coğrafi özellikleridir¹⁵. Bir ülkenin yüz ölçümü, coğrafyasının bir bütünlük arz etmesi ve bu coğrafyanın haritadaki yeri ve dünya devletleri arasındaki stratejik konumu ile birlikte, ülkenin yer altı ve yer üstü zenginlikleri jeopolitikada önemli rol oynar. Jeopolitiğin bu unsurları değişmeyen temel unsurlardır. Bunun yanı sıra, jeopolitiğin değişebilen, insanî unsurları içine alan diğer özellikleri de bulunmaktadır. Ancak, bu unsurlar jeopolitikte belirleyici değildir. Diyebiliriz ki, bir ülkenin jeopolitiğini o ülkenin coğrafi konumu ve coğrafi özellikleri belirlemektedir¹⁶.

Karaman İli, Orta Anadolu'nun güneyinde ve Akdeniz'in kuzeyinde olması, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgesi'nde bağlantı sağlayan Sertavul Geçiti¹⁷ üzerinde bulunması sebebiyle stratejik bir öneme sahiptir. Bu geçit, İç Anadolu Bölgesi ile Akdeniz Bölge-

¹⁴ Suat İlhan, *Türkiye'nin ve Türk Dünyası'nın Jeopolitiği*, Ankara, 1993, s. 4.

¹⁵ İlhan, a.g.e., s. 2-3.

¹⁶ İlhan, a.g.e., s. 147.

¹⁷ Saraçoğlu, a.g.e., s. 395.

si'ni bir birine bağlayan önemli geçitlerden birisidir. Tarihi Marayolu İçel İli ile, Yelibel geçiti ise Ermenek İlçesi ile bağlantı sağlamaktadır. Kara yolu ulaşımı dışında ilin Konya ve Niğde ile bağlantısını sağlayan demir yolunun bulunması Karaman iline ulaşımı kolaylaştırmaktadır.

İl genelinde tarımın yaygın olması sebebiyle bir çok tahıl, meyve ve sebze türünün yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bu ürünlerin işlendiği çok sayıda bisküvi fabrikasının ve değişik gıdalar üreten fabrikaların bulunması sebebiyle il, içeriden ve dışarıdan göç alarak bir cazibe merkezi haline gelmiştir.

İlk ve orta dereceli okulların yaygın olmasının yanı sıra Selçuk Üniversitesi'ne bağlı fakülte ve yüksek okulların, tarihi eserler ve doğal güzelliklerin bulunması ilde eğitim, kültür ve turizmi yaygın hale gelmiştir. Karaman merkez ilçesi ve Ermenek İlçesi Karamanoğulları'na başkentlik yaptığından dolayı ilde bu beyliğe ait çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır. Yurt dışında çalışan işçi sayısının fazla olması hem ilin kalkınmasında büyük rol oynamış, hem de üretilen gıdaların pazarlanmasında etkili olmuştur.

C- KARAMAN ADININ KAYNAĞI

Anadolu, yüz yıllar boyunca çeşitli milletlerin hakimiyeti altına girmiş, bu milletlerin kültür ve medeniyetlerini barındırmış ve kaynaştırmıştır. Karaman İli'nde de buna bağlı olarak bu kültür ve medeniyetlerin izleri bulunmaktadır. Eski bir yerleşim merkezi olması sebebiyle, köklü bir geçmişi ve tarihi zenginliği olan bu ilin geçmişten günümüze tarihi incelendiğinde isim değişikliği ve şehrin kurulmuş olduğu coğrafyada zaman zaman değişik yerleşim merkezlerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Karaman İli'nin mevcut yerleşim merkezinde yapılan arkeolojik kazılarda şehrin M.Ö. 6000 yıllarında kurulmuş olduğu ortaya çıkmıştır¹⁸. İlin bilinen ilk ismi "Laranda"dır¹⁹. Yörenin Türk hakimiyetine girmesinden sonra ise "Larende" şeklinde değişime uğramış, özellikle Selçuklular ve Osmanlılar zamanında bu şekilde ifade edilmiştir. Günümüzde şehrin sadece bir semtinin bir adı olan Larende, önceleri Karaman şehrinin tamamını ifade etmek için kullanılmaktaydı. Ancak Anadolu Selçuklu Devleti'nden sonra Karamanoğulları Beyliği'nin hakimiyetine giren Larende, 1325 yılında bu beyliğin başkenti olması ile birlikte Karaman ismini almış ve bu tarihten itibaren değişmeden günümüze kadar gelmiştir²⁰.

Larende'ye Karaman isminin verilmesinde hem fikir olan tarihçiler bu ismin hangi sebepten verildiği ve kaynağının ne olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bazı kaynaklarda bu ismin, Larende'ye vali olarak gönderilen "Lala Kamereddin"nin adının bozulmuş şekli olduğu belirtilirken, bazı kaynaklarda da Karamanoğulları Beyliği'nin kurucusu "Nure Sofi"nin oğlu "Karaman Bey"den geldiği şeklinde görüşler ileri sürülmüştür. Diğer bir görüş ise, Karamanoğulları'nın mensup oldukları Karaman Oymağı'nın ismini ilk önce kendilerine²¹ daha sonra ise yerleştikleri şehre verdikleri şeklindedir.

Ancak, ilk çağ ve Selçuklular dönemi de dahil olmak üzere şehrin "Laranda" daha sonra "Larende" ismiyle anıldığında şüphe yoktur. Şehrin, Karamanoğulları'nın hakimiyetine girmesiyle birlikte adı bu beyliğin adı ile, yani "Karaman" olarak değiştirilmiştir. Karamanoğulları Beyliği'nin Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altına girmesiyle birlikte

¹⁸ İ. Rıfkı Boynukalın, *Bütün Yönleriyle Karaman İli*, İstanbul, 1990, s. 7.

¹⁹ W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, çev., Mihri Pektaş, İstanbul, 1960, s. 371, 440.

²⁰ Sami, a.g.e., C. V, s. 3644.

²¹ Fuat Köprülü, "Oğuz Etnolojisine Ait Notlar", *Türkiyat Mecmuası*, C. I, İstanbul, 1925, s. 193; İbn-i Bîbî (Hüseyn b. Ali el-Câferî er-Rugâdî), *el-Avamîrü'l- ala'ıye fi'l-Umuri'l-ala'ıye*, (Selçuknâme), çev., Mürsel Öztürk, C. II, Ankara, 1996, s. 202.

“Karaman” ismi “Larende” şehrini ifade etmekten çıkmış, tamamen Karamanoğulları Beyliği’nin kurmuş olduğu coğrafi alan olarak ifade edilmiştir. Konya bu coğrafyanın merkezi sayılarak “Karaman Eyaleti” tabiri kullanılmıştır. 1867 yılından itibaren vilayet nizamnamesi ile Konya vilayet yapılarak Karaman da bu vilayete bağlı bir kaza merkezi haline getirilmiştir. Böylece “Karaman” ismi sadece Karaman şehir merkezi için kullanılmaya başlanmıştır.

1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılmasıyla birlikte Anadolu’da Türk hakimiyeti sağlanmış ve 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. 1929 yılında yapılan değişiklik ile Konya İli’nin bir kazası durumuna getirilen şehrin “Larende” olan ismi “Karaman” olarak değiştirilmiştir. Son olarak 15 Haziran 1989 tarihinde çıkarılan 3589 sayılı yasa ile Türkiye Cumhuriyetinin 70. ili olmuştur²². Karaman’ın il olmasıyla birlikte sınırları genişlemiş, Konya’nın Ermenek İlçesi bu ile bağlanarak, Sarıveliler, Başyayla, Ayrancı ve Kazımkarabekir gibi kasabalar ilçe haline getirilmiştir.

Karaman İli’nde tarih boyunca meydana gelen isim değişiklikleri ve bu isimler ile ifade edilen coğrafyanın değiştiğini görmekteyiz. İşte bundan dolayı kaynakların Karaman hakkında neler söylediklerine kısaca bir göz atma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. İbn-i Batuta, Seyahatnamesi’nde Karaman için “suyu ve bostanları çok güzel bir şehirdir” ifadesini kullanmıştır²³.

Evliya Çelebi, “Larende Kalesi Yani, İman Yeri Karaman Şehri” başlığı altında Karaman hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: “Karaman eyaleti tahtı budur. Ama Konya vilayet ortası olduğundan vezirler orada otururlar. Larende’yi Karamanoğulları yapmıştır.

²² KY, s. 5.

Üç yüz akçe şerif kazadır. Dizdârı ve yüz elli neferi vardır. Ayan ve eşrâfi, imam, hatip, şeyhleri çok bir şehirdir. Kalesi yüksek yerde dörtgen şeklinde üç kat kaledir...” diyerek kale hakkında geniş bilgi vermektedir. “Kale içerisinde Otuz iki mahalle, elli üç mihrap (cami ve mescit) ve medrese, 7080 toprak ev vardır. Altı hamamı yirmi üç çeşmesi, üç imaret, meşhur üç tane hanı vardır. Dükkanlar geniş bir cadde üzerindedir. Dört yüz yetmiş tane dükkan vardır. Bağ ve bahçeleri cihanı tutmuştur. Bütün halk kırmızı boyalı kuzu kürkü giyip Mevlevî külâhı beyaz destâr sararlar. Lehçeleri Türk Dili’dir. Dindâr kimselerden büyükler vardır. Kadınları sarı çizme giyip, üzerlerine beyaz câr bürünürler. Namuslu kimselerdir”²⁴.

Lugat-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye’de Karaman, Pizidi Kıtası’nı teşkil eden ve bir müddet emirlik halinde idare olunan Larende, Niğde, Ermenek, Konya, Kayseri, Akşehir, Beyşehir, Seydişehir ve Karahisar sancak ve kazalarını içine alan eyaletin ismidir. Bu eyaletin çok yeri dağlık ise de güzel üzüm, afyon ve tuzları vardır”²⁵.

Şemseddin Sami ise Karaman için şöyle demektedir: “Karaman kazası Konya vilayeti merkez sancağının elli yedi kilometre cenûbesinde vakî olup, garben bozkır, şimâlen nefsi Konya, Karabikâr, Şargan Ereğli kazalarıyla, cenûben dahi Adana vilşayetinin İçil sancağıyla muhat ve mahduddur”²⁶. Yine Şemseddin Sami aynı eserinde Karaman ili (Caramanic) maddesinde de Karaman hakkındaki ifadesinde şu şekilde demektedir: “Anadolu’nun kısmı vustasının cenûb cihetine verilen isim olup, Konya, Niğde ve İçil sancaklarından ibarettir. Bu bölge Selçuklu devletinin çökmesinden sonra istiklal

²³ İbni Batuta, *İbni Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler*, çev. İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul, 1993, s. 23.

²⁴ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, Nşr. Mümin Çevik, C. IX, İstanbul, 1985, s. 33-34.

²⁵ Ahmet Rifat, *Lugat-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye*, C. V, İstanbul, 1300, s. 280.

²⁶ Ş. Sami, a.g.e., C. V, s. 3644-3645.

kazanarak oralarda hükümet süren Karamanoğullarının adıyla anılır. Bu hükümetin ilk teşekkülünde Larende kasabası merkez olup, sonra Konya'yı merkez yapmışlarsa da daha sonra Konya'yı terke mecbur olup Larende'ye çekilmişlerdir²⁷.

Câmi'üddüvel'de ise "625 yılında Sultan Aladdin Keykubat, Ermeniler'in elinden alınca, o bölgeye Türkmen boylarından bazılarını yerleştirdi. Lala Kamereddin'i buraya vali tayin etti. Bundan dolayı buraya Kamereddin ili deniliyordu. Fakat halk bu sözü bozarak buraya Karaman ili demiştir"²⁸ ifadelerine yer verilmektedir.

Oruç Bey Tarihi'nde ise, "Baba İlyas zamanında İçel'e halife olan Kör Kadı'nın beş yaşında Karaman isimli bir oğlu kalmış, Babâilerden hükümdâr olan Muhlis Paşa o çocuğu getirip tahta geçirerek hükümdar yaptı. Nefes edip bu nesil bu ülkeyi tuta, padişah ola dedi. Eskiden Yunan denilen Karaman eline "Karaman" demelerinin sebebi budur" denilmektedir²⁹.

W. R. Ramsay, Karaman'ın Lykaonia bölgesinde bulunduğunu ve "Laranda" ismiyle anıldığını belirterek, Hıristiyan halkın ise "Larada" dediklerini ifade etmekte, fakat resmî isminin Karaman olduğunu söylemektedir³⁰.

Katip Çelebi, Larende hakkında, Konya'nın güney doğusunda düz bir yerde kasaba ve kale olduğunu, akarsuyu, bağı ve bahçeleri, cami ve hamamlarının bulunduğunu söylemektedir. Karaman Eyaleti için ise, Osmanlılar'dan evvel bu bölgeyi Karamanoğulları fethettiğinden dolayı Karaman denildiğini, bu memleketin çok geniş olmasından dolayı Osmanlıların eline geçmesiyle birlikte ikiye bölündüğünü, denize yakın olan bölgeye İçil denildiğini, diğer bölgenin ise Konya merkez olmak üzere yedi sancak-

²⁷ Ş. Sami, a.g.e., C. V, s. 3647.

²⁸ H. Fehmi Turgal, "Cami'üddüvel'e göre Karamanlılar", *Konya Dergisi*, S. 13, Eylül, 1937, s. 790.

²⁹ Edirneli Oruç Beğ, *Oruç Tarihi*, Nşr. Atsız, ts., s. 28.

tan ibaret olduğunu belirtmektedir. Bu sancaklar Konya, Niğde, Akşehir, Beyşehir, Aksaray, Kırşehir ve Kayseri'den ibarettir³¹.

İlyas Kirmâni ise Karamannâme isimli eserinde “Der Beyân-ı Belde-i Larende” ve “Der Beyân- Zuhû-l Karaman” başlığı altında genel olarak şunları söylemektedir: Bu yerin eski adının Larende olan ünlü bir şehir olduğunu, Türklerin akın akın gelerek oraya yerleştiğini, bunların neslinin Selçuk Boyu'ndan Kutalmış olduğunu, bu bölgedeki Türklerin Başbuğu olan Nureddin'e Alaaddin Keykubat'ın yerleşme izni verdiğini, iki oğlundan birinin adının Karaman olduğunu söylemektedir³².

J. H. Kramers, “Karaman Anadolu'da bir ahâlinin ve bir kaza merkezinin adıdır. Uzun yıllar Karamanoğulları arazisini içine alan bütün mıntıkalarına Karaman denilmesine rağmen, Karaman (Karaman ili) adı verilen havâlinin hududunun hayli değiştiği görülmektedir. Lycaonie ve Kilikya Torosları Antalya'ya kadar Anadolu'nun bütün güney sahilleri bu namı almıştır. Bir vilayet haline gelen bu bölgenin merkezi sonraki yıllarda Konya olmuştur. İçel sancağının bu vilayetten ayrılmasıyla Karaman İli'ni XVII. yy'da Niğde, Aksaray, Konya, Kırşehir, Kayseri ve Akşehir sancakları oluşturmaktadır. Eski ismi Larende olan Karaman şehri Konya'nın elli yedi kilometre güney doğusunda Torosları kadar uzanan ovada, sahilden (Silifke) Torosları aşarak İç Anadolu'ya giden büyük ticaret yollarının üzerindedir. 1467 yılında Osmanlı topraklarına katılan ilin bu tarihten itibaren resmî kayıtlarda Larende ismini muhafaza etmesine rağmen Karaman vilayeti ismi altında anılmıştır³³.

³⁰ Ramsay, a.g.c., s.371-372.

³¹ İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideler ve Kitabeler İle Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri*, İstanbul, 1967, s. 31-32.

³² İlyas Kirmâni, “Karaman Name, M. Mesut Koman Yazmalarından”, *Konya Dergisi*, S. 64-65, Mart-Şubat, Konya, 1944, s. 56.

³³ J. H. Kramers, “Karaman”, *İA, C. VI*, İstanbul, 1993, s. 309-310.

Karaman isminin kaynağı hakkında ortaya atılan görüşlerin farklı olmasına rağmen, Karaman isminin, Karamanoğulları ve bu beyliğin mensup olduğu Karaman Oymağı'ndan geldiği muhtemel görünmektedir.

I.BÖLÜM

(KARAMAN TARİHİ)

A- İLK ÇAĞDAN TÜRK HAKİMİYETİNE KADAR KARAMAN

Karaman, tarihin ilk devirlerinden itibaren Anadolu'nun merkezî bir yerinde bulunan Batı Anadolu'dan Akdeniz'e ve özellikle Çukurova'ya inen yolların geçiş noktasında yer almaktadır. Böylesine stratejik bir öneme sahip olmasının yanında verimli ve geniş bir ovanın üzerinde kurulmuş olmasından dolayı Karaman, ilk çağlardan itibaren insanların ilgisini çekmiş, tarih boyunca da çeşitli milletlere, devletlere, kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır.

Karaman ve çevresinde henüz yeterince arkeolojik kazılar yapılmadığı için, prehistorik devirlere ait bilgiler pek fazla değildir. Fakat ilin 13 km. kuzey-doğusunda bulunan höyüklerde yapılan sath araştırmaları ve özellikle Canhasan höyüğünde yapılan bilimsel kazılarda elde edilen bulgular ve bilgiler neticesinde Karaman ve civarındaki uygarlığın 8000 yıllık bir geçmişi olduğu anlaşılmıştır¹. Canhasan mevkiinde bulunan üç höyükten elde edilen bulgular Karaman'ın neolitik ve kalkolitik dönemleri hakkında az da olsa bilgi vermektedir.

İlk çağlardaki durumu henüz pek bilinmeyen Karaman, Hititler döneminde yarı bağımsız bir devlet olan Arzava Kırallığının sınırları içinde yer almıştır². Bu devirde Karaman önemli bir askerî merkez ve önemli bir ticaret merkezidir. Özellikle Üçkuyular

¹ İlhan Temizsoy-Vehbi Uysal, Karaman, Konya, 1987, s. 8.

² Boynukalın, a.g.e., s. 7; Pars Tuğlacı, Osmanlı Şehirleri, İstanbul, 1985, s. 194.

Köyü'nde, Muhaliç Tepesi'nde Hamzazındanı mevkiinde, Karadağ ve Kızıldağ'da bulunan Hitit dönemine ait kitabe ve rölyefler buna işaret etmektedir³.

Ayrıca Karaman il sınırları içerisinde Hititlerden kalma dinî yapılar da görülmektedir. Bu dinî yapılar ise, Karaman coğrafyasının dinî yönden de önemli bir merkez olduğunu göstermektedir⁴.

1960 ve 1970 yılları arasında Canhasan höyüklerinde yapılan arkeolojik kazılar neticesinde M.Ö. VI-V-IV bin yıllarında burasının yerleşim yeri olduğu ortaya konulmuştur. Höyükte nadiren Frigler dönemine ait eserler bulunmasına rağmen, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait daha fazla esere rastlanmıştır⁵. Burada yaşayan insanların kalkolitik çağda (M.Ö. 5750-3250) ekonomik yapılarının çok güçlü olduğu, kerpiç evler yaparak yerleşik bir hayat sürdükleri, bakırdan yapılmış çeşitli ev ve ziynet eşyalarının olduğu görülmektedir. Canhasan III höyüğünde yapılan kazılarda bu höyük, M.Ö. 7000 yılı ile tarihlendirilmiştir. Yine bu kazılar neticesinde burada yaşayan insanların çanak ve çömlek yapımını bilmediği, bulunan aletlerin genelinin kemikten ve taştan yapıldığı görülmektedir. Ancak, bu insanların kendi ihtiyaçları oranında tarımla uğraştıkları belirtilmektedir⁶.

Hititlerden sonra, M.Ö. VII. yy'da Frigyalılar'ın, VI. yy'da Lidyalılar'ın hakimiyetine giren Karaman, bu yüz yılın sonundan itibaren Persler'in hakimiyetine girmiştir. Klasik devirlerde Laranda olarak bilinen Karaman, Lykaonia Bölgesi'nde yer almakta idi ve Büyük İskender'in haleflerinden Perdikkas ve Flippos'un M.Ö. 322 yıllarında talan ve

³ Vehbi Uysal-İlhan Temizsoy, *Karaman Müzesi*, ts., s. 9.

⁴ bkz., Gaffar Totaysalgr, *Konya'da Eti Tapınakları*, Konya, 1935.

⁵ David French, "Karaman Canhasan Kazıları", *Türk Dili ve Yunus Emre*, S. 1, Karaman, 1982, s. 25.

⁶ French, a.g.m., s. 25; Temizsoy-Uysal, *Karaman*, s. 24-29; Temizsoy-Uysal, *Karaman Müzesi*, s. 6.

Köyü'nde, Muhaliç Tepesi'nde Hamzazindanı mevkiinde, Karadağ ve Kızıldağ'da bulunan Hitit dönemine ait kitabe ve rölyefler buna işaret etmektedir³.

Ayrıca Karaman il sınırları içerisinde Hititlerden kalma dinî yapılar da görülmektedir. Bu dinî yapılar ise, Karaman coğrafyasının dinî yönden de önemli bir merkez olduğunu göstermektedir⁴.

1960 ve 1970 yılları arasında Canhasan höyüklerinde yapılan arkeolojik kazılar neticesinde M.Ö. VI-V-IV bin yıllarında burasının yerleşim yeri olduğu ortaya konulmuştur. Höyükte nadiren Frigler dönemine ait eserler bulunmasına rağmen, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait daha fazla esere rastlanmıştır⁵. Burada yaşayan insanların kalkolitik çağda (M.Ö. 5750-3250) ekonomik yapılarının çok güçlü olduğu, kerpiç evler yaparak yerleşik bir hayat sürdürdükleri, bakırdan yapılmış çeşitli ev ve ziynet eşyalarının olduğu görülmektedir. Canhasan III höyüğünde yapılan kazılarda bu höyük, M.Ö. 7000 yılı ile tarihlendirilmiştir. Yine bu kazılar neticesinde burada yaşayan insanların çanak ve çömlek yapımını bilmediği, bulunan aletlerin genelinin kemikten ve taştan yapıldığı görülmektedir. Ancak, bu insanların kendi ihtiyaçları oranında tarımla uğraştıkları belirtilmektedir⁶.

Hititlerden sonra, M.Ö. VII. yy'da Frigyalılar'ın, VI. yy'da Lidyalılar'ın hakimiyetine giren Karaman, bu yüz yılın sonundan itibaren Persler'in hakimiyetine girmiştir. Klasik devirlerde Laranda olarak bilinen Karaman, Lykaonia Bölgesi'nde yer almakta idi ve Büyük İskender'in haleflerinden Perdikkas ve Flippos'un M.Ö. 322 yıllarında talan ve

³ Vehbi Uysal-İlhan Temizsoy, **Karaman Müzesi**, ts., s. 9.

⁴ bkz., Gaffar Totaysalgır, **Konya'da Eti Tapınakları**, Konya, 1935.

⁵ David French, "Karaman Canhasan Kazıları", **Türk Dili ve Yunus Emre**, S. 1, Karaman, 1982, s. 25.

⁶ French, a.g.m., s. 25; Temizsoy-Uysal, **Karaman**, s. 24-29; Temizsoy-Uysal, **Karaman Müzesi**, s. 6.

tahribatına uğramıştı. Daha sonra, Antigon ve Selevkos'un eline geçen Karaman, M.Ö. I. yy'a kadar Anadolu'daki krallıkların hakimiyeti altında kalmıştır⁷.

Romalılar devrinde mahalli krallardan Derbe hakimi Antipatros'un idaresine giren Karaman, Antipatros'un Galatyalı Amyntos tarafından öldürülmesi ile Galatyalılar'ın eline geçmiştir. Karaman, Romalılar devrinde Lykaonia'ya bağlı önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir⁸.

Bizans İmparatorluğu döneminde şehir, önemli dinî ve ticarî merkezlerden biri haline gelmiştir. Bölgede bulunan kilise harabeleri bu bölgenin Hıristiyanlığın önemli merkezlerinden biri olduğunu göstermektedir. Karadağ civarında Binbir Kilise olarak bilinen harabelerim M.S. VI ve IX. yy'a ait olduğu belirtilmektedir⁹.

Larende, Bizans İmparatorluğunun egemenliği altında iken VIII ve IX. yy'larda kısa süreli de olsa bir kaç kez güneyden gelen Arap orduları tarafından işgal edilse de Araplar burada tutunamamıştır. Bundan sonra şehir, Selçuklular tarafından fethedilinceye kadar Bizans İmparatorluğunun egemenliği altında kalmıştır¹⁰.

B- TÜRK HAKİMİYETİ DÖNEMİNDE KARAMAN

1- SELÇUKLULAR DEVRİNDE KARAMAN

Karaman ilinin hangi tarihte Selçukluların hakimiyetine geçtiği kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, 1071 Malazgirt savaşından önce de Anadolu'ya Türk akınlarının olduğu bilinmektedir. Bu akınlar, özellikle 1040 Dandanakan savaşından sonra hızlanarak

⁷ "Karaman", TA, C. XXI, s. 301-302.

⁸ Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası*, çev., Adnan Pekman, İstanbul, 1993, s. 50; "Karaman", TA, C. XXI, s. 301-302.

⁹ "Karaman", TA, C. XXI, s. 301-302.

¹⁰ Temizsoy-Uysal, *Karaman*, s. 9.

sonraki yıllarda birer fetih hareketine dönüşmüştür¹¹. Büyük Selçuklu Devleti hükümdarı Sultan Alparslan tarafından Anadolu'yu fethetmek için çeşitli komutanlar görevlendirilmiştir. Bu komutanlardan birisi de Afşin Bey'dir. Afşin Bey komutasındaki birlikler 1067 yılında Kayseri, Niksar ve Konya'yı ele geçirmiştir¹². Anadolu'ya yapılan bu fetihler, Malazgirt zaferi ile birlikte Türklerin Anadolu'ya bir daha terk etmemek üzere yerleşmesini sağlamıştır.

Konya 1067 yılında fethedildiğine göre Karaman'ın da bu tarihte veya hemen sonra fethedildiği söylenilebilir. Büyük Selçuklu Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte Karaman, Yağıbasan döneminde Danişmentoğullarının eline geçmiştir. Karaman, 1165 yılında II. Kılıçarslan tarafından Anadolu Selçuklu Devleti'nin sınırlarına katılmıştır¹³. II. Kılıçarslan'ın ülkesini on bir oğlu arasında paylaştığı, kendisinin de oğlu Kutbettin Melikşah ile birlikte Konya tahtına oturduğu bir sırada III. Haçlı Seferi başlamış ve Alman İmparatoru I. Friedrich Barbarossa Konya üzerinden Kilikya'ya yürümüş ve 1190 yılında Karaman'a girmiştir. Fakat bu istila geçici olmuş, Selçuklular şehri tekrar ele geçirmiştir¹⁴.

Karaman 1210 yılında bir Hıristiyan tarikatı olan Hospitalier Tarikatının isteği ile Ermenistan Kralı II. Leon tarafından zapt edilmiş ve şehir tekrar Hıristiyanların eline geçmiştir. Ancak, Ermeni Kralı 1216 yılında Sultan İzzeddin Keykavus'a karşı koyamayarak

¹¹ Erdoğan Merçil, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, Ankara, 1991, s. 103.

¹² Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul, 1996, s. 20.

¹³ "Karaman", TA, C. XXI, s. 302; Kramers, a.g.m., s. 309.

¹⁴ Kramers, a.g.m., s. 310; "Karaman", TA, s. 302; Turan, a.g.e., s. 224; Abdülhaluk Çay, *II. Kılıçarslan*, Ankara, 1987, s. 112.

şehri terk etmeye mecbur kalmıştır. Böylece şehir, kesin olarak Selçuklu hakimiyetine girmiştir¹⁵.

2- BEYLİKLER DÖNEMİNDE KARAMAN

Bu tarihten itibaren Karaman, 1256 yılına kadar Anadolu Selçuklu Devleti'nin idaresi altında kalmış ve daha sonra da Karamanoğulları Beyliği'nin eline geçmiştir. Yaklaşık iki yüz elli yıl bu beyliğin idaresinde kalmış, aynı zamanda bu beyliğe başkentlik yapmış ve tarihinin en parlak dönemini yaşamıştır. İmar faaliyetleri artmış, daha önceki devirlerde görmediği ilgiyi Karamanoğulları devrinde görmüş ve mamur hale gelmiştir. Karaman'ın Moğollar ve Osmanlılar döneminde ise zaman zaman tahribata uğradığı bilinmektedir¹⁶.

Beylikler döneminde Karamanoğulları Beyliğinin hakimiyeti altında bulunan Karaman ilinin bu döneme ait tarihine geçmeden önce Karamanoğullarının menşei hakkında kısaca bilgi sunmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz. Çünkü, Beylikler Döneminde Karaman başlığı altında, Karaman tarihinin, Karamanoğulları Beyliği'nin tarihi ile birlikte ele alınması zorunlu ve gerekli görülmektedir. Ayrıca, bu bölgeyi Ermeni ve Rumlardan alarak Türkleştiren ve Larende'ye kendi isimlerini veren bu beyliktir.

a) Karamanoğulları'nın Menşei

Karamanoğulları'nın mensup olduğu millet hakkında iki görüş bulunmaktadır. Birinci olarak zikredeceğimiz görüş, Karamanlılar'ın Türk olduğunu söyleyen görüştür. Bu düşünceye göre, Karamanlılar'ın hangi Türk boyuna ait olduğu konusunda şüpheler bulunmakta ve değişik görüşler ileri sürülmektedir. Tarihçilerin bir kısmı Karamanlılar'ın

¹⁵ Kramers, a.g.m., s. 310.

Oğuzlar'ın Avşar (Afşar) Boyuna mensup olduklarını söylerken, bir kısmı de Oğuzlar'ın Salur Boyu'na mensup olduklarını ifade etmişlerdir.

Şikârî, Karamanoğulları'nın soyunun Oğuzlar'a dayandığını ifade etmektedir¹⁷. Ş. Tekindağ, Yazıcızade Ali'ye dayanarak, Karamanlılarının oğuzların Avşar boyuna mensup olduklarını belirlemekte olup, İbn Bîbî ve Müneccimbaşı'nın verdiği bilgilere dayanarak Karamanlılar'ın Salur boyuna mensup olduğunu söylemenin yanlış olacağını bildirmektedir¹⁸.

Faruk Sümer de 1300'lü yıllarda yazılmış anonim bir Ermeni kaynağı ve Yazıcızâde Ali'ye dayanarak Karamanlılar'ın Oğuzlar'ın Avşar Boyu'ndan olduğunu söylemektedir¹⁹. Karamanoğulları'nın Oğuzların Avşar Boyu'ndan olduğunu O. Turan, İ.H. Uzunçarşılı, A. Sevim-Y. Yücel, F. Köprülü ve E. Merçil de zikretmişlerdir²⁰.

Karamanlılar'ın Salur boyuna mensup olduğunu savunanların başında ise Tahsin Ünal gelmektedir. Ona göre, Karaman ismi Salurlar'a mensup bir oymağın adıdır. Nure Sofi, oğluna oymağının ismini koymak sureti ile hem kabilesinin ismini zikretmiş, hem de kabilesini oğlunun şahsında sembolize etmiştir²¹. Hattâ Ünal, Karamanoğulları'nın Avşarlardan olma ihtimalini göz önünde bulundurarak çeşitli yorumlar yapar ve Türk tarihinde yalnız bir kabilenin devlet kurduğunu söylemenin doğru olmayacağını, her dev-

¹⁶ Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, Nşr., M. Mesut Koman, Konya, 1946, s. 197.

¹⁷ Şikârî, a.g.e., s. 9.

¹⁸ Şhabettin Tekindağ, "Karamanlılar", İ.A., C. VI, s. 317; Şhabettin Tekindağ, "Son Osmanlı-Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar", İÜEFTD, İstanbul, 1963, C. XIII, S. 17-18, s. 43.

¹⁹ Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, İstanbul, 1992, s. 223.

²⁰ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 519; Merçil, a.g.e., s. 301; Erdoğan Merçil, "Anadolu Beylikleri", *Türk Dünyası El Kitabı*, C. I, Ankara, 1992, s. 309; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara, 1988, s. 1; Ali Sevim-Yaşar Yücel, *Türkiye Tarihi*, Ankara, 1989, s. 300; Fuad Köprülü, "Avşarlar", İA, C. II, s. 223.

²¹ Tahsin Ünal, *Karamanoğulları Tarihi*, Konya, 1986, s.17.

letin kuruluşunda diğer kabilelerin de yardımının olduğunu belirterek, Karamanoğulları Beyliği'nin kurulmasında Avşarların da emeklerinin olabileceğini söylemektedir. Fakat oana göre bu olay, Karamanlılar'ın Avşar Boyu'na mensup olduklarını göstermez²². Rus yazar V. Gordlevski Fuat Köprülü'ye dayanarak aynı görüşü paylaşmaktadır²³. Yine aynı görüş, Karaman'a ait çeşitli çalışmalarıyla bilinen D. Ali Gülcan tarafından da ifade edilmektedir²⁴.

Karamanoğulları'nın mensup olduğu millete ait ikinci görüş ise onların Türk olmadığı hakkındadır. Cenâbî, Karamanlılar'ın menşeiini Ermeniler'e bağlayarak, onların müslüman olduktan sonra tasavvufa yönlere Baba İlyas'a mürit olduklarını söylemektedir²⁵. Konyalı ise, Cenâbî'yi eleştirerek bazı Selçuklu ve Karamanlı sultanlarının siyasi hakimiyet tesis ettikleri Rum ve Ermeni memleketlerinde "Melik'ir-Rum ve'l-Ermen" şeklinde bir sıfat taşımalarını Cenâbî anlayamadığını, ya da Karamanlılar'ın Ermeni sınırları içerisinde yerleşmiş olduklarını gösteren Farsça ibareleri yanlış okuduğunu söylemektedir²⁶.

Ş. Sami, Nure Sofi'nin Ermeni dönmesi bir mutasavvıf olduğunu²⁷ Konyalı ise bu bilgilerin Cenâbî'ye dayanılarak verildiğini söyleyerek, bunun büyük bir iftira olduğunu, Karaman ve babasının halis Türkmen olduklarını ifade etmektedir²⁸. Hammer, Nure Sofi'nin Alaattin Keykubat zamanında, Ermeni kavminden olduğu halde Baba İlyas'ın en

²² Ünal, a.g.c., s. 22.

²³ bkz. Fuad Köprülü, "Salurlar", İA, C. X, s. 136-137; V. Gordlevski, *Anadolu Selçuklu Devleti*, çev., Azcr Yoran, Ankara, 1988, s. 81.

²⁴ D. Ali Gülcan, *Karamanoğlu II. İbrahim Bey ve İmareti Tarihçesi*, Karaman, 1983, s. 5.

²⁵ H. Fehmi Turgal, "Karamanoğulları Tarihi", Konya Dergisi, S. 11, s. 664.

²⁶ İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, Konya, 1964, s. 58.

²⁷ Ş. Sami, a.g.e., C. V, s. 3645.

²⁸ Konyalı, *Karaman Tarihi*, s. 36.

ateşli taraftarı olduğunu bildirir²⁹. Aksarayî ise, Karaman için, Ermeni ülkesinden Karaman vilayeti olarak bahseder ve Karamanlılar hakkında hiç bir bilgi vermez³⁰.

Karamanoğulları'nın Türklüğü hakkında tarihçilerin delilleri ve ileri sürdükleri görüşler daha kesin ve daha doğru gözükmemektedir. Karamanlılar'ın Ermeni asıllı olduğu şeklindeki görüşlere ise katılmak mümkün görünmemektedir. Çünkü, bu konudaki fikirler bir kişiye dayandırıldığı gibi, bu görüşü savunanlar da bu fikrin doğruluğunu araştırmadan aynen nakil yapmışlardır. Bu görüşü ilk olarak ortaya atan Cenâbi, daha önce de belirttiğimiz gibi, eldeki mevcut metni ya hiç okuyamadığı, ya da yanlış okuduğu şeklinde eleştirilmektedir.

Kaldı ki, Karamanoğulları Beyliği'nin sosyo-kültürel yapısı, devlet teşkilatı, dili, dini, mimarisi, gelenek ve göreneklerine bakıldığı zaman onların kesinlikle Türk olduğu kanaatine varılır. Yine, Karamanoğullarının Ermeni asıllı olduğunu iddia edenlerin onların kendi devirlerinde Türkçe'yi resmî dil ilan etmelerini mantıklı bir şekilde açıklamaları mümkün görülmemektedir. Nitekim dil, bir milletin, bir devletin millî kültürünü, örf ve adetlerini, felsefesini ortaya koyan, ifade eden ve geleceğe nakleden yegane vasıtaadır.

Ayrıca, Anadolu'ya gelen Türkler örf ve adetlerine sıkı sıkıya bağlı kalmışlardır. Bu konuda en hassas davrananların başında ise Karamanoğulları'nın geldiğini söyleyebiliriz³¹. Bu da, Karamanoğulları'nın Türk olmadıkları hakkındaki fikirlerin yanlışlığını ve onların Türklüğünün kabul edilmesinin gerekliliğini ortaya koyan delillerden sadece bir tanesidir.

²⁹ Joseph Von Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi*, C. I, İstanbul, 1993, s. 176.

³⁰ Kerîmeddin Mahmud Aksarayî, *Selçûkî Devletleri Tarihi*, çev., M. Nuri Gençosman-F. Nafiz Uzluk, Ankara, 1943, s. 129.

³¹ Z. Velidi Togan, *Umumî Türk Tarihine Giriş*, İstanbul, 1981, s. 217.

b) Karamanoğulları Döneminde Karaman

Eski adı Larende olan Karaman İli'nin ismini Karamanoğulları'ndan aldığı daha önce belirtmiştik. Bu ilde devlet kuran Karamanoğulları'nın bu coğrafyaya yerleşmesi 1227-1228 yılları arasında olmuştur. Moğol baskısı nedeniyle Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Oğuz kitleleri ile beraber Karamanlılar da Anadolu'ya gelmişlerdir. Bu Oğuz kitleleri Bizans sınırlarına yerleştirilirken Karaman oynağı da Anadolu Selçuklu Devleti hükümdarı I. Alaaddin Keykubat tarafından Ermenek ilçesinde bulunan Kamış mevkiine yerleştirilmiştir³². Anadolu'ya gelmeyen Karaman oynağının bir kısmı XII. yy. ortalarında Seyhun ve Ceyhun bölgesinde, bir kısmı ise Karakoyunlu Devleti'nin kurulduğu bir sırada Azerbaycan coğrafyasında bulunuyorlardı³³.

Anadolu'ya yerleşen Karaman oynağının liderliğini Nure Sofi adıyla anılan Sadeddin oğlu Nure yapmaktaydı. Nure Sofi liderliğindeki oynağın bu coğrafyaya iskan şeklinin nasıl olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ermenek civarındaki saldırgan Ermeniler'in üzerine Nure Sofi'nin liderliğinde bir Oğuz kitlesi sultan tarafından gönderilir ve Nure Sofi Ermeniler'i bozguna uğratarak fethettiği yerlerin anahtarlarını Selçuklu sultanına gönderir. Bundan memnun olan sultan, fethedilen yerleri Nure Sofi'ye bağışlayarak ona hil'at, kılıç ve alem gönderir³⁴. Tekindağ ise, bu coğrafyaya tarihi seyir içerisinde Karamanoğulları'nın kademeli olarak yerleştiğini, 1250-1256 yılları arası Ereğli, 1256-1261 arası Ermenek'e yerleşerek başkent yaptıklarını belirtmektedir. Daha sonra başkent Karaman'a nakledilmiştir. Daimi başkent Karaman olmasına rağmen, Konya ülkenin en

³² H. Namık Orkun, *Türk Tarihi*, C. IV, Ankara, 1946, s. 109; Sevim-Yücel, a.g.e., s. 310; Ünal, a.g.e., s. 19; Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 60; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. I, Ankara, 1983, s. 43.

³³ Sevim-Yücel, a.g.e., s. 310.

³⁴ Şikâri, a.g.e., s. 15.

büyük şehri olmasından dolayı taht şehri olarak kullanılmış ve bazı Karaman beyleri burada oturmuşlardır³⁵. Zikredilen her iki görüşe göre, Karamanoğulları'nın bu coğrafyaya yerleşmelerini bizzat Selçuklu sultanı sağlamıştır.

Ermenek mıntıkası tamamen zaptedildikten sonra bu coğrafya Nure Sofi'nin oğlu Kerimüddin Karaman'dan dolayı "Kamerüddin İli" olarak anılmaya başlamıştır. Karaman 1256 yılından itibaren Karamanoğulları'nın eline geçmiş ve 1261 yılından itibaren de bu beyliğe başkentlik yapmıştır. Karamanoğulları'nın Anadolu Selçuklu Devleti'ne karşı girişmiş olduğu çeşitli isyanlar neticesinde şehir Selçuklu ordusu tarafından bir kaç kez muhasara edilmiştir. 1261 yılında yapılan savaşta Karaman Bey kaçmış, kardeşleri ise idam edilmiştir³⁶. Karaman Bey ise aynı yıl vefat etmiştir³⁷. Karaman iline vali olarak Bedreddin Hotenî tayin edilmiştir³⁸.

Karamanoğlu Mehmet Bey H. 676 (1277) yılında Konya'yı fethederek Türk Tarihi ve Türk Dili açısından önemli kararlar almıştır³⁹. Tarihte Cimri Olayı olarak da bilinen bu hadisede Gıyaseddin Siyavuş tahta oturtularak Mehmet Bey de vezir olmuştur⁴⁰. Hemen divanı toplayarak "Bugünden sonra, divanda, dergahta, bargahta, mecliste ve meydana Türkçe'den başka dil kullanılmayacaktır" şeklinde bir karar çıkartılarak Türkçe resmî dil ilan edilmiştir⁴¹. Bu hadise Karamanoğulları'nın Türk Dili'ne vermiş oldukları

³⁵ Tekindağ, "Karamanlılar", İA, C. VI, s. 304.

³⁶ Aksarayî, a.g.e., s. 160; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 2-3; Sevim-Yücel, a.g.e., s. 311.

³⁷ Uzunçarşılı, s. 3; Şikârî, a.g.e., s. 32-33; Turgal, "Karamanoğulları Tarihi", s. 667.

³⁸ *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. X, İstanbul, 1993, s. 24; Turgal, a.g.m., s. 667.

³⁹ Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 5; Sevim-Yücel, a.g.e., s. 313-314

⁴⁰ Aksarayî, a.g.e., s. 204; İbn-i Bîbî, a.g.e., C. II, s. 15,204-209; Eflâkî, C. I, s. 59; F. N. Uzluk, *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III*, Ankara, 1952, s. 39.

⁴¹ Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 562; Tekindağ, "Karamanlılar" İA, s. 319; A. Larendelioğlu, "Karamanoğlu I. Mehmet Bey'in İhtilali ve Dil Reformunun Sebepleri", *Türk Dili ve Yunus Emre*, S. 3, Konya, 1984, s. 29-32.

önemi ortaya koymuş olmasına rağmen bazı kaynaklarda bu olayın pek iyi anlaşılmadığı ve yanlış olarak nitelendirildiği görülmektedir⁴².

Karamanoğulları döneminde büyük bir önem kazanan Karaman, bu beyliğe ilk yıllarda başkentlik yapmıştır. Karamanlılar döneminde yapılan eserler ile şehir oldukça zengindir⁴³.

Larende 1398 yılında Yıldırım Bayezid tarafından beş günlük bir muhasara neticesinde zapt edilmiş ve Karamanoğulları'nın siyasi hayatına son verilmiştir⁴⁴. Ancak, Timur'un Anadolu'ya girmesiyle birlikte Anadolu'nun siyasi yapısı değişmiş ve 1402 Ankara Savaşı neticesinde Osmanlı ordusu Timur'un ordusuna yenilerek Timur'a karşı koyabilecek tek siyasi güç olan Osmanlı Devleti etkisiz hale gelmiştir⁴⁵. Daha sonra Timur ordusu, torunu Mehmet Mirza komutasında Bursa'ya kadar gelmiş ve bu vilayet muhasara edilmiştir. Muhasaranın neticesinde Karamanoğulları⁴⁶ beylerinden Mehmet Bey ve Ali Bey serbest bırakılmışlardır. Böylece Timur tarafından diğer Anadolu Beyliklerinde olduğu gibi Karamanoğulları Beyliği de bağımsızlığına kavuşmuş, Osmanlı topraklarında birçok yerler Karamanoğulları'na verilerek beylik yeniden tarih sahnesine çıkmıştır⁴⁷. 1398'den 1402 yılına kadar Karaman yaklaşık olarak dört yıl Osmanlı idaresinde kalmıştır. Daha sonra Larende, Konya'nın H. 871 (1463) yılında Osmanlı topraklarına katılmasıyla birlikte tekrar Karamanoğulları'nın merkezi olmuştur. Karaman belirli aralıkların

⁴² bkz. Harun Güngör, "Seyyid Lokman ve Oğuznâmesi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 44, Ekim 1986, s. 91-103; Harun Güngör, *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, Kayseri, 1998, s. 378.

⁴³ Bu eserler hakkında bilgi için bkz. Gaffar Totaysalır, *Karaman (Larende)*, Konya, 1944, s. 27-71; İ. Rıfki Boynukalın, *Karaman'ın İktisadi ve Sosyal Gelişimi*, İstanbul, 1968, s. 22-26.

⁴⁴ Mehmet Neşri, *Kitâb-ı Cihannuma (Neşri Tarihi)*, nşr., F. Reşit Unat-M. Altay Köymen, C. I, Ankara, 1987, s. 319-321.

⁴⁵ Neşri, a.g.e., s. 349-355.

⁴⁶ Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Cami'u'd-Düvel (Osmanlı Tarihi, 1299-1481)*, nşr. Ahmet Ağırakçı, İstanbul, 1995, s. 144.

dışında 1261 yılından 1467 yılına kadar yaklaşık iki yüz yıl bu beyliğin hakimiyeti altında kalmıştır. 1467 tarihinden itibaren Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmış ve bu tarihten sonra süreklilik arz ederek el değiştirmeden Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde yer almıştır.

3- OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE KARAMAN

Karaman İli'nin 1467 yılında Fatih Sultan Mehmet Han tarafından Osmanlı İmparatorluğunun sınırlarına katılması ile birlikte⁴⁸ Karamanoğulları iyice güç kaybetmeye başlamış ve daha güneye çekilmeye mecbur kalmıştır. Ancak 1483 yılında II. Bayezid döneminde beyliğin diğer toprakları ele geçirilmiş ve bundan sonra Karaman Beylerbeyliği'ne Osmanlı şehzadeleri yönetici olarak atanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu sürekli olarak Rumeli'de fetihlere devam etmiş, fakat Anadolu'yu da hiç bir zaman ihmal etmemiştir. Anadolu'da Karamanoğulları'nın tecavüzünü engellemek ve Türk birliğini sağlamak için yapılan en önemli faaliyet Karamanoğulları ülkesinin fethedilmesi olmuştur⁴⁹. Karaman topraklarının Osmanlı sınırlarına katılması ile birlikte Konya'ya yönetici olarak Osmanlı şehzadeleri beylerbeyi ünvanı ile atanarak, halkın hoş tutulması için de özellikle annesi Karamanoğulları soyundan olan şehzadelerin beylerbeyi olarak gönderilmesine dikkat edilmiştir⁵⁰.

1467-1468 yıllarında Osmanlı Devleti topraklarına katılan Karaman ülkesinde H. 881 (1476) tarihide tahrir yapılarak Karaman Eyaleti on bir vilayet ve iki nahiyeye

⁴⁷ Ünal, a.g.e., s. 197; Sevim-Yücel, a.g.e., s. 323.

⁴⁸ Neşri, a.g.e., C. II, s. 781-785

⁴⁹ Tuncer Baykara, *Anadolunun Tarihi Coğrafyasına Giriş*, Ankara, 1988, s. 530

⁵⁰ *Yeni Türk Ansiklopedisi*, "Karamanoğulları", C.V, İstanbul, 1985, s. 1709; Yusuf Oğuzoğlu, "XVII. Yüzyılda Karaman Beylerbeyliği ve Mütessellimine İlişkin Bazı Bilgiler", SÜEFD, S.1, Konya, 1981, s. 94

ayrılmıştır. Buna göre bu vilayetler; 1-Konya, 2-Larende, 3-Seydişehir, 4-Beyşehir, 5-Akşehir, 6-Ilgın, 7-Niğde, Şucaettin ve Amduğu 8-Ürgüp, 9-Ereğli, 10-Aksaray, 11-Koçhisar'dır. Nahiyeler ise; 1-Karahisar, 2-Develi'dir⁵¹.

Fatih Sultan Mehmet'in ölümünden sonra yerine oğlu II. Bayezid tahta çıkmış, onun döneminde Karaman Eyaleti'nin ikinci defa tahriri yapılarak on beş kazaya ayrılmıştır. 1-Konya, 2-Belviran, 3-Çimen, 4-Akşehir, 5-Ilgın, 6-Niğde, 7-Anduğu, 8-Ürgüp, 9-Ereğli, 10-Aksaray, 11-Koçhisar, 12-Kayseri, 13-Ermenek, 14-Mut, 15-Gülnar'dır⁵².

Karaman Eyaleti'nin Kanuni Sultan Süleyman'ın hükümdarlığının (1520-1566) başlarında on beş kaza merkezine ek olarak Maraş ve Bozok livaları da Karaman'a dahil edilmiş, ancak daha sonraki yıllarda Maraş başlı başına bir eyalet haline getirilmiş, Bozok Livası ise coğrafi konumundan dolayı Rum Eyaleti'ne bağlanmıştır⁵³.

1527 yılında Karaman Eyaleti, 1-Konya, 2-Kayseri, 3-İçil, 4-Niğde, 5-Beyşehir, 6-Aksaray, 7-Maraş gibi kaza merkezlerinden ibarettir⁵⁴.

Kanuni döneminde Karaman (Larende) önemini yitirerek sancaklıktan çıkarılmış ve askerî teşkilat itibarıyla Konya merkez sancağına bağlanmıştır. Bu dönemde Larende'de otuz üç mahalle, beş yüz yetmiş vergi ile mükellef Müslüman, on sekiz gayri Müslim, dört yüz atmış iki ev, bir imarethane, yedi hamam, iki yüz kırk altı dükkan, yirmi dokuz cami ve mescit, yedi medrese, yoksulların barındığı bir kalenderhane, bir haydari hanı, atmış beş sandık bulunmaktadır⁵⁵.

⁵¹ Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 111; M.T. Gökbilgin, "XVI. Asırda Karaman Eyaleti ve Larende (Karaman) Vakfı ve Müesseseleri", *Vakıflar Dergisi*, S. 7, İstanbul, 1968, s. 32

⁵² Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 14.

⁵³ Gökbilgin, a.g.m., s. 29.

⁵⁴ İ. Metin Kunt, *Sancaktan Eyalete (1550-1650 Arasında Osmanlı Umerası ve İl İdaresi)*, İstanbul, 1978, s. 128.

⁵⁵ Konyalı, *Karaman Tarihi*, s. 103.

İ. Metin Kunt, Kanuni döneminden itibaren Karaman Eyaleti'nin çeşitli yıllarda sancak sayısının değiştiğini tahrir defterlerine dayandırarak şu şekilde sıralamıştır; 1568-1574 yılları arasında Karaman Eyaleti; 1-Konya, 2-Kayseri, 3-İçil, 4-Niğde, 5-Beyşehir, 6-Aksaray, 7-Akşehir, 8-Kırşehir kazalarından oluşmaktadır⁵⁶.

1578-1588 yılları arasında Karaman Eyaleti'nin Osmanlı idari düzeni içerisindeki yeri şu kazalardan oluşmaktaydı; 1-Konya, 2-Kayseri, 3-İçil, Tabii Kıbrıs, 4-Niğde, 5-Kırşehir, 6-Aksaray, 7-Akşehir, 8-Tarsus, Tabii Kıbrıs, 9-Beyşehir⁵⁷.

1632-1641 yılları arasında ise Karaman Beylerbeyliği şu vilayetlerden oluşmaktaydı; 1-Niğde, 2-Kayseri, 3-Kırşehir, 4-Beyşehir, 5- Akşehir, 6-Aksaray⁵⁸.

1867 yılında çıkartılan vilayet nizamnamesine kadar Karaman Eyaleti küçük değişiklikler yapılmasına rağmen Osmanlı Devleti'nin idari yapısı içerisinde aynı idari düzeni devam ettirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu 1867 yılından itibaren eyalet sistemini bırakmış, idari teşkilatlanmasını vilayet sistemine göre düzenlemiştir.

1864 yılında çıkartılan Tuna Vilayeti Nizamnamesi örnek alınarak Osmanlı Devleti'nin tamamında yeni vilayetler oluşturulmuştur. Bu nizamnameye göre Osmanlı İmparatorluğunun toprakları çeşitli idari dairelere ayrılarak bunların en büyüğüne vilayet adı verilmiş ve vilayetler sancaklara, sancaklar kazalara, kazalar karyelere bölünmüş ve her karye bir belediye idaresi olarak kabul edilmiştir. Yeni çıkartılan vilayet nizamnamesine göre Konya vilayet yapılmış, Karaman (Larende) bir kasaba haline getirilmiştir⁵⁹.

⁵⁶ Kunt, a.g.e., s. 138.

⁵⁷ Kunt, a.g.e., s. 156.

⁵⁸ Kunt, a.g.e., s. 187-188.

⁵⁹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. VII, Ankara, 1983, s. 153-157.

H. 1315 tarihli Salnâme-i Umumiye'de Karaman Konya iline bağlı bir kaza merkezi durumundadır. Bu kaza merkezine seksen dört köy ile iki nahiye bağlanmıştır. Nahiyelerden Gaferiyat'a on köy, Aladağ'a ise otuz beş köy bağlıdır. Kaza merkezine ise otuz dokuz köyün bağlı olduğu belirtilmektedir⁶⁰.

1929 yılına kadar Karaman bu idarî yönetim biçiminde kalmış, bu tarihten itibaren ise Konya vilayetine bağlı bir ilçe merkezi haline getirilmiştir⁶¹.

4- TÜRKİYE CUMHURİYETİ DÖNEMİNDE KARAMAN

a) Millî Mücadele Döneminde Karaman

Osmanlı İmparatorluğunun ittifak devletleriyle yapmış olduğu I. Dünya Savaşı'nı kaybetmesi sonucunda bu devletler ile Mondros Mütarekesini imzalamıştır⁶². Bu antlaşmaya dayanarak ittifak devletleri ve bunların piyon güçlerini oluşturan Yunanistan Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgelerine asker çıkararak Anadolu'da bazı illeri işgal etmiştir. Bu işgal hareketleri neticesinde Türk Milleti, yurdun dört bir yanında işgale karşı çeşitli protesto mitingleri düzenlemiştir. Atatürk'ün Samsun'a çıkmasıyla birlikte Anadolu'da Türk Milleti'nin tarihte var olup olmama mücadelesi olan Millî Mücadele dönemi başlamış oldu.

Millî Mücadelenin başlamasıyla birlikte Anadolu'nun işgalini kınayan mitingler ve protestolar yurt geneline yayılmıştır. Mustafa Kemal'in önderliğindeki Millî Mücadele hareketine karşı işgal kuvvetleri tarafından Millî Mücadeleye karşı kurulan çeşitli dernekler ve cemiyetler anti-propaganda faaliyetlerine girişmişlerdir.

⁶⁰ Salnâme-i Umumiye, İstanbul, 1315, s. 413.

⁶¹ Yeni Türk Ansiklopedisi, "Karaman", C. V, İstanbul, 1985, s. 1708.

Karaman'da da 1919-1920 yılları arasında Konya mebuslarından Ayan Meclisi üyesi Bozkırlı Zeynel Abidin'in önderliğinde Mustafa Kemal aleyhine oldukça coşkulu ve gürültülü bir miting yapılmıştır. Karaman'daki akrabalarını devamlı olarak ziyaret eden Zeynel Abidin⁶³ son gelişinde de Mustafa Kemal ve arkadaşlarının din düşmanı kişiler olduklarını beyan ederek onlara uyulmamasını ve Osmanlı'ya bağlılığın dine bağlılık olacağını söyleyerek halkı galeyana getirmiştir⁶⁴.

Konya'nın Vilayeti'nin Kuva-i Milliye saflarına geçmesiyle birlikte Karaman Kazası da Kuva-i Milliye'ye katıldığını ilan etmiştir⁶⁵. Yurt genelinde olduğu gibi bu olaydan sonra Karaman İli'nde de Müdafa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuş, cemiyetin başkanlığına da zamanın kaymakamı Hayri Bey getirilmiştir⁶⁶. Müdafa-i Hukuk Cemiyeti aktif bir şekilde faaliyetlerine başlamış, Millî kuvvetlere büyük miktarda para, yiyecek ve giyecek temin ederek çok sayıda insanı da cepheye sevk etmiştir.

Aynı zamanda Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulduğu tarihlerde Karaman İli'nde İngiliz Muhipler Cemiyeti'nin de bir şubesi açılarak bünyesinde bir çok hain tipli insanlar barındırılmış, bu cemiyet açık ve gizli olarak faaliyetlerini sürdürmüştür.

Bu esnada Konya'nın Çumra İlçesi Alibeyhöyüğü Köyü'nde halktan oluşturduğu silahlı kişilerle birlikte Mustafa Kemal lehine çalışmalara başlayan Mehmet Efendi'ye

⁶² Salim Cöhçe, *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi I*, Elazığ, 1992, s. 73-74; Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C. I, İstanbul, 1991, s. 23-25.

⁶³ D. Ali Gülcan, *Kökenleriyle Konya'nın Delibaş İsyanı ve Bu Olayın Karaman'a Sıçrayışı*, Eskişehir, 1994, s. 55-57.

⁶⁴ Denктаş, a.g.e., s. 6.

⁶⁵ Ahmet Avanas, *Milli Mücadelede Konya*, Ankara, 1998, s. 65-67.

⁶⁶ Gülcan, a.g.e., s. 58.

Konya Valisi tarafından geniş yetkiler verilerek bölgede çeteler kurmasına müsaade edilmiştir⁶⁷.

Delibaş Mehmet Efendi'nin faaliyetlerinden kısa zamanda haberdar olan Zeynel Abidin bazı araçlar ile kendisine Kuva-i Milliye aleyhinde telkinlerde bulunmuştur. Ancak bu telkinler Mehmet Efendi'ye etkili olmamıştır. Delibaş Mehmet Efendi'nin Bozkır, Hadim, Hotamış, Karaman ve Karapınar'ın köylerinde çok sayıda asker ve mühimmat toplamıştır. Bu civara son gelişinde Mustafa Kemal'in kendisini öldüreceği yolunda çeşitli sözler telkin edilmiş ve bunun neticesinde de Delibaş Mehmet Kuva-i Milliye aleyhine çalışmaya başlamış ve saf değiştirmiştir. Bu taraf değişikliğinde dinî telkinlerin de oldukça etkili olduğu belirtilmektedir⁶⁸.

Başlangıçta Kuva-i Milliye taraftarı olan ve bu uğurda bir çok faaliyetlerde bulunan Mehmet Efendi Çumra baskınından sonra "Delibaş" diye anılmaya başlanmıştır⁶⁹. Daha sonra, Hadim, Bozkır ve Ermenek civarını da etkileyen Delibaş, Karaman içinde planlar yapmış ve bu amaçla Kazımkarabekir, Yollarbaşı, Başkışla ve Pınarbaşı'ndan çok sayıda adamı kandırarak etrafına toplamıştır. Müdafa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinin tedbir almalarına rağmen Delibaş Mehmet'in birlikleri Karaman'a değişik güzergahlardan girmeyi başarmıştır⁷⁰.

⁶⁷ TA, "Delibaş Mehmet", C. XII, s. 477; Meydan Larousse, "Delibaş Mehmet", C. III, İstanbul, 1970, s. 5481; Gülcan, a.g.e., s. 44.

⁶⁸ TA, "Delibaş Mehmet", C. XII, s. 477; Meydan Larousse, "Delibaş Mehmet", C. III, s. 481.

⁶⁹ Gülcan, a.g.e., s. 45; Avanas, a.g.e., s. 126-129.

⁷⁰ Gülcan, a.g.c., s. 60; Avanas, a.g.c., s. 125 vd.

2-3 Ekim 1920'de Delibaş Mehmet Konya'yı basmış, Müdafa-i Hukuk Cemiyeti başkanını ve diğer memurlarla birlikte subayları da öldürmüştür. Hükümet kuvvetleri ise Delibaş Mehmet'e iki gün dayanabilmişler ve daha sonra da teslim olmuşlardır⁷¹.

Konya isyanını bastırmak için Adana, Afyon ve Anadolu'dan gönderilen birlikler Konya'ya ulaşmış ve isyanı bastırmıştır. Fakat Delibaş Mehmet Silifke'ye kaçarak canını kurtarmış, daha sonra da Mersin'de Fransızlar'a sığınmıştır. Bundan sonra İstanbul ve İzmir'e giderek Yunanlılar'ın direktifleri doğrultusunda Konya'yı yeniden ayaklandırmak için gittiği Çumra'da kendi arkadaşları tarafından öldürülmüştür⁷².

Karaman, Kurtuluş Savaşında Millî Mücadeleye büyük katkıda bulunmuş, yurdun dört bir tarafında olduğu gibi, Türk düzenli ordularına maddi ve manevi desteğini esirgememiş ve bu amaç için bir çok vatan evladını da şehit vermiştir.

b) 1929'dan Günümüze Kadar Karaman

24 Temmuz 1923 yılında Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti yeni Vilayet Nizamnamesi'ni kabul etmiştir. Bu nizamnâmede Konya eskiden olduğu gibi İl Merkezi haline getirilerek , bazı kazaları ise il yapılmıştır. 1929 yılından itibaren Karaman ilçe merkezi yapılmış ve Konya İli'ne bağlanmıştır⁷³. 1929 yılından itibaren 1989 yılına kadar Konya'nın bir ilçesi olan Karaman , 15 Haziran 1989 tarihinde çıkarılan 3578 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 70. İli olmuştur.

⁷¹ Avanas, a.g.e., s. 129-143.

⁷² TA, "Delibaş Mehmet", C. XII, s. 477.

⁷³ Yeni Türk Ansiklopedisi, "Karaman", C. V, s.1708.

Karaman'ın il olması ile birlikte Merkez ilçe'den başka , daha önce Konya'ya bağlı birer ilçe merkezi olan Ayrancı ve Ermenek ilçeleri Karaman'a bağlanmıştır. Daha önce Karaman'a bağlı bir Kasaba olan Kazımkarabekir ilçe haline getirilerek Karamanın il olması ile birlikte bu ile bağlanmıştır. Başyayla ve Sarıveliler ise 1990 yılında 3644 Sayılı Kanunla ilçe merkezi haline getirilmiş, 1991 yılında fiilen Karaman İl'ine bağlanmıştır⁷⁴.

1989 yılından itibaren il olan Karaman'ın günümüzde merkez ilçe dahil olmak üzere altı ilçesi, on iki bucağı , on altı belediyesi ve yüz elli sekiz köyü bulunmaktadır. Toplam belediye sınırları içerisinde yüz yirmi bir mahallesi ve köyelerine bağlı kırk iki ünitesi bulunmaktadır. Yönetim birimlerinin dağılımı aşağıdaki gibidir⁷⁵;

Karaman İli İdari Yapısı

İlçe Adı	Bucak Sayısı	Bel. Sayısı	Mah. Say.	Köy	Bağlı Ünite
Merkez	5	8	66	86	1
Ayrancı	1	1	4	22	13
Başyayla	1	1	5	4	14
Ermenek	3	3	31	27	2
Kazımkarabekir	1	1	6	6	-
Sarıveliler	1	2	11	13	1
Toplam	12	16	123	158	42

⁷⁴ K.Y., s. 107-138.

⁷⁵ K.Y., s.107.

1) İlçeleri

Ayrancı: Ayrancı İlçesi'nin ilk çağlardaki durumu hakkında pek bilgi bulunmamaktadır. Ergler'in M.Ö. 1200 yılında Hititler'i yıkmasıyla birlikte Ayrancı Tuvana Krallığı'nın hakimiyetine girmiştir. Ayrancı, M.Ö. 323'te Makedonya Kralı Büyük İskender'in hakimiyetine girmiş, daha sonra da Roma ve Bizans İmparatorluklarının egemenliği altına girmiştir. Ayrıca bu dönemden sonra VII ve IX. yy'larda Arap akınlarına maruz kalmıştır. 1077 yılında Selçuklular tarafından fethedilen ilçe bu tarihten itibaren Türk hakimiyetine girmiştir. Daha sonra Karamanoğulları ve Osmanlı hakimiyetine girmiştir. 1903 yılına kadar Üçharman (Divle) Köyü'nün çiftliği durumunda olan Ayrancı'ya II. Abdülhamit döneminde Kırım'dan gelen iki yüz on hane Türk göçmeni yerleştirilmiş, adına da Osmaniye denilmiştir.

1913 yılında Divle Nahiyesi'nin nüfusunun azalmasıyla birlikte nahiyelik Osmaniye'ye verilmiştir. 1923 yılında Konya İl Meclisi tarafından "Ayrılan Dede Efsanesi"nden dolayı nahiyenin ismi değiştirilmiş, bir kaç yıl sonra da belediye kurulmuştur. Ancak, nüfusun azalmasıyla birlikte belediyeliğe son verilmiştir. 1968 yılında Ayrancı'ya yakın köyler mahalle olarak birleştirilmiş ve Ayrancı'ya bağlanmıştır. Bunun üzerine tekrar belediye tesis edilmiştir.

Ayrancı, Konya İli Ereğli İlçesine bağlı bir kasaba iken 1987 yılında 3392 sayılı kanun ile ilçe yapılmış ve Ağustos 1988'de de fiilen ilçe olmuştur. 1989 yılında Karaman'ın il olmasıyla birlikte Ayrancı İlçesi Karaman'a bağlanmıştır. İlçenin merkez belediyesi ve yirmi iki köyü bulunmaktadır⁷⁶.

<i>Belediye</i>	<i>Mahalle</i>	<i>Köy</i>	<i>Bağlı Ünite</i>
1	4	22	13

⁷⁶ Uysal-Alodalı-Demirci, a.g.e., s. 191-192; KY, s. 124.

Ayrancı İlçesi'nin yüz ölçümü 2577 km², il merkezine uzaklığı 56 km., denizden yüksekliği 1040 m.'dir. Önemli bir akarsuyu olmayan ilçenin Kirazdağı, Meke ve Bolkar en önemli dağlarıdır. Akgöl ve Ayrancı Baraj Gölü doğal göl durumundadır. Karasal iklimin hakim olduğu ilçede bitki örtüsü bozkır tipidir⁷⁷.

Başyayla: İlçenin tarihi hakkında kesin bilgiler bulunmamasına rağmen, tarihinin Roma dönemine kadar dayandığı bilinmektedir. Daha sonra Bizans hakimiyetine giren Başyayla'da bu döneme ait kaya mezarları ve arslan kabartmaları bulunmuştur.

Başyayla İlçesi 1967 yılına kadar Ermenek İlçesi'ne bağlı iki köy iken bu tarihten itibaren Kirazlıyayla (Lafza) ile Başköy'ün birleştirilmesiyle kasabaya dönüştürülmüştür. Daha sonra Mayıs 1990 yılında 3644 sayılı kanun ile ilçe haline dönüştürülen Başyayla'nın adı, yine bu iki köyün adının birleştirilmesiyle oluşturulmuştur⁷⁸. Ağustos 1991 yılında ise fiilen Karaman'a bağlanmıştır. İlçenin idari yapısı ise aşağıdaki gibidir.

<i>Bucak</i>	<i>Belediye</i>	<i>Mahalle</i>	<i>Köy</i>	<i>Bağlı ünite</i>
-	1	5	4	14

Başyayla İlçesi'nin yüz ölçümü 102 km², ilçe merkezinin il merkezine uzaklığı 204 km., deniz seviyesinden yüksekliği ise 1400 m.'dir.

Orta Toroslar'ın güney yamacında kurulmuş olan ilçe, yüksek bir yayla karakterine sahiptir. İlçe içerisinde orman alanları geniş yer tutmaktadır. İlçede kışlar uzun, sürekli kar yağışlı ve sert geçerken, yaz ayları serin geçmektedir⁷⁹.

Ermenek: Ermenek isminin anlamı hakkında çeşitli görüşler ileri sürülerek değişik ifadeler ortaya konulmuştur. Bazı rivayetlerde Ermenek ismi "İrem-Nak" kelimesinin

⁷⁷ Uysal-Alodalı-Demirci, a.g.c., s. 193; KY, s. 124-125.

⁷⁸ Uysal-Alodalı-Demirci, a.g.c., s. 217.

⁷⁹ KY, s. 127.

birleştirilerek değişik bir şekilde telaffuz edilişinden ortaya çıktığı ve “Bağ-ı İrem” yani Cennet Bağları anlamına geldiği söylenmektedir⁸⁰.

İkinci olarak ise, “Ermenek” isminin tamamen Türkçe bir ifade olduğu, kahraman anlamına gelen “Er” ile “İnsan” anlamına gelen “Men” ve Uygurca “Karşı Yamaç” anlamına gelen “Ek” kelimelerinin birleştirilmesiyle “Kahraman İnsanların Bulunduğu Yamaç”, “Kahraman İnsan Yeri” gibi manalara geldiği ifade edilmektedir. Yahut da, “Ermen” (Kahraman Kişi) ile “Ek” fiilinin birleşmesinden meydana gelen “Kahraman Ekilmiş Yer” veya “Kahraman Yetiştiren Yamaç” manasına gelen Türkçe bir kelime olduğu söylenmektedir⁸¹.

Ermeni coğrafyacısı İndjidjian ise Ermenek kelimesini yanlış yorumlayarak şehrin Ermeniler tarafından inşa edildiğini ileri sürmüştü ve Ermeni kelimesinden türediğini söylemiştir. Halbuki, Ermenilerden önce kurulan bu şehir hiç bir zaman uzun vadede Ermeni hakimiyetine girmemiştir. Dolayısıyla bu görüş oldukça tutarsız ve yanlış görünmektedir⁸².

İlk isminin “Mara”, “Maras”, “Marassa” ve “Maraos” olduğu bilinen ilçenin, halk arasında “Marasbulla” olarak isimlendirilen bölgede kurulduğu anlaşılmaktadır. Daha sonraki dönemlerde “Maraspolis” olarak isimlendirilen şehir M.S. 30 yıllarına kadar bu isimle anılmıştır. Bu tarihten itibaren Roma’lı kumandan Germanicus’a izafeten “Germanicus Şehri” anlamında “Germanicopolis” olarak değiştirilmiştir. Ermenek isminin köken olarak bu ismin bozulmasından ortaya çıktığı da belirtilmektedir⁸³.

⁸⁰ Halit Bardakçı, **Bütün Yönleriyle Ermenek**, 1976, s. 80.

⁸¹ Bardakçı, a.g.c., s. 80-81.

⁸² Bardakçı, a.g.c., 80-81.

⁸³ Bardakçı, a.g.c., 80-81; Ramsay, a.g.c., 414.

1228 tarihinde Türkler'in bölgeye yerleşmelerinden sonra "Germanik-Germenak" olarak kısaltılmış, Türkçe telaffuza uygun olmadığı için "Ermanak" şeklini almıştır. 1950 yıllarında ise şehrin ismi Türkçe sesli uyumuna uymadığı için "nak" eki "nek" şeklinde değiştirilerek "Ermenek" şeklinde ifade edilmiştir. Yine bu tarihte şehrin ismi "Çağlayan" olarak değiştirilmek istenmiş ise de tarihi adı tercih edilmiş ve bu isim pek uygun görülmemiştir⁸⁴.

Yüzey şekilleri itibariyle çok engebeli olması nedeniyle stratejik bir öneme sahip olan Ermenek, savunulması kolay olduğu için tarihin ilk devirlerinden itibaren yerleşim alanı olmuştur. İnsanların doğal ortamda hayatlarını sürdürebildiği ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı kendilerinin en iyi bir şekilde savunulduğu bir mekan olduğu için Ermenek ve civarı M.Ö. 3000-2000 yılları arasında Neolitikler, Hattiler (Proto Hititler) ve Hititler tarafından yerleşim alanı olarak kullanılmıştır⁸⁵.

Ermenek, M.Ö. 1400'lü yıllarda Hititler'in elinden çıkmış ve Arzavahılar'ın hakiyetine girmiştir. Ancak Hititler, M.Ö. 1300'lü yıllarda şehri geri almışlardır. Ermenek civarında bulunan İkizin Kabartmasının da Hititler'e ait olduğu belirtilmektedir⁸⁶.

Ermenek, M.Ö. 1180'li yıllarda Frigler'in, M.Ö. 722'de Asurlular'ın, M.Ö. 620'de Babiller'in, M.Ö. 546 yılında Persler'in, M.Ö. 333'te Makedonyalı Büyük İskender'in eline geçmiştir ve bu civarda pek çok yerleşim merkezi kurulmuştur. M.Ö. 125 yılında Romalılar'ın eline geçen şehir, uzun yıllar Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altında

⁸⁴ bardakçı, a.g.e., s. 81.

⁸⁵ Bardakçı, a.g.e., s. 3-6; Uysal-Alodalı-Demirci, a.g.e., s. 231.

⁸⁶ Şeref Kışmır, "Ermenek Tarihi Hakkında İncelemeler", *Yeni Konya Gazetesi*, 6 Mayıs 1960.

kalmış, 395 yılında Roma'nın ikiye bölünmesiyle birlikte⁸⁷ Bizans İmparatorluğu sınırları içerisinde kalmıştır.

Emevîler döneminde Seyyit Battal Gazi tarafından zapt edilen Ermenek daha sonra tekrar Bizanslılar'ın eline geçmiştir. 866 yılından itibaren Abbasiler şehre elli yıl kadar hakim olmuşlar, fakat Bizanslılar şehri tekrar ele geçirmiştir.

1228 tarihinde Selçuklu hakimiyetine giren Ermenek 1258 yılından itibaren Karamanoğulları Beyliği'nin hakimiyetine girmiş, 1475 yılında ise Osmanlı İmparatorluğu'na katılmıştır. Karamanoğulları'nın ortadan kaldırılmasıyla birlikte 1845 yılına kadar Karaman Eyaleti'ne bağlı kaza merkezi olan Ermenek, bu tarihten itibaren İçel'e bağlı kaza merkezi olmuştur. 1871 yılında Konya'ya, 1915 yılında Silifke'ye, 1919 yılında tekrar Konya'ya bağlı ilçe olmuştur. 1315 tarihli Salname-i Umumiye'de ilçenin Adana Vilayeti'ne bağlı bir kaza olduğu ve bu kazaya bağlı on beş köy ve otuz iki nahiyenin bulunduğu belirtilmektedir⁸⁸. Cumhuriyet döneminde Konya İli'nin bir ilçesi olan Ermenek, 1989 yılında Karaman'ın il olmasıyla birlikte Karaman İli'ne bağlanmıştır.

İlçenin idari yapısı şu şekilde oluşturulmuştur:

<i>Bucak</i>	<i>Belediye</i>	<i>Mahalle</i>	<i>Köy</i>	<i>Bağlı Ünite</i>
2	3	31	27	13

Ermenek İlçe'sinin yüzölçümü 1103 km², il merkezine uzaklığı 163 km., deniz seviyesinden yüksekliği ise 1250 m.'dir. Akdeniz Bölgesi içerisinde kurulmuş olan Ermenek, akarsu yönünden oldukça zengindir. Yörenin bütün akarsuları Göksu ırmağının güney kolunda birleşmektedir. Nadire, Zeyve, Küçüksu ve Tekçatı suları en önemli akar

⁸⁷ Roma'nın ikiye bölünüşü için bkz. Georg Ostrogorsky, **Bizans Devleti Tarihi**, çev., Fikret Işıltan, Ankara, 1995, s. 48-51.

⁸⁸ **Salname-i Umumiye**, s. 443.

sularıdır. İlçenin en önemli dağları ise, Kuşakdağı, Çiğdemdağı, Barçın, Kızılhisar ve Saçak dağlarıdır. İlçenin büyük çoğunluğu ormanlarla kaplı olup, iklim yönünden de ne tam karasal ne de tam Akdeniz iklimi görülür. Bu iki iklimin karışımı olan kendine özgü bir iklim tipi vardır.

Kazımkarabekir: Kazımkarabekir'in kuruluşu çok eski dönemlere kadar gitmektedir. İlk olarak Hititler döneminde yerleşim merkezi olarak kurulan Kazımkarabekir İlçesi, Romalılar ve Bizans döneminde önemli bir üs olarak kullanılmıştır. Daha sonra Anadolu Selçuklu ve Karamanoğulları hakimiyetine giren Kazımkarabekir, 1466 yılında Osmanlı İmparatorluğu idaresine girmiştir. Bu dönemdeki ismi "Gaferiyat", "Gafriyyad", "Gafariyyad", "Gaferabad" ve "Kâfirabad" olarak bilinen ismi Gaferiyyad olmuş, 1956 yılında Kazımkarabekir Paşa'nın burada doğmasından dolayı Kazımkarabekir olarak değiştirilmiştir⁸⁹.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde on sekiz köyü bulunan, Konya'nın yirmi beş ilçesinden biri olan ve kasaba olarak bilinen ilçe, 1885 yılında bucak merkezine dönüşmüş, 1928 yılında ise İlisıra (Yollarbaşı)'ya bağlı muhtarlık haline getirilmiştir⁹⁰. Kazımkarabekir'e 1951 yılında Kasaba ismi verilerek belediye haline getirilmiştir. 1989 yılında 3578 sayılı kanun ile Karaman'a bağlı bir ilçe statüsüne kavuşmuştur. İlçenin merkez belediyesi ve altı adet köyü bulunmaktadır:

<i>Bucak</i>	<i>Belediye</i>	<i>Mahalle</i>	<i>Köy</i>	<i>Bağlı Ünite</i>
1	1	6	6	-

Kazımkarabekir İlçesi'nin yüz ölçümü 346 km², il merkezine uzaklığı 22 km., deniz seviyesinden yüksekliği 1030 m.'dir. Konya-Karaman devlet yolu üzerinde bulunan

⁸⁹ Kazımkarabekir İlçesi Yıllığı, Karaman, 1992, s. 5.

ilçenin güney-batısında Hacıbabı (Pırsula) Dağı, kuzey-doğusunda da Karadağ bulunmaktadır. Karasal iklimin hakim olduğu ilçede bitki örtüsü bozkırdır⁹¹.

Sarıveliler: İlçe civarında Roma ve Bizans dönemine ait eserlere rastlanmaktadır. Bu da bize ilçenin bu dönemlerde yerleşim alanı olduğunu göstermektedir. Türk-İslâm dönemine ait eserlerin de bulunduğu ilçenin ne zaman yerleşim alanı olduğu hakkında ise kesin bir bilgiye sahip bulunmamaktayız.

Sarıveliler İlçesi 1967 yılında Ermenek İlçesi'ne bağlı Turcalar ve Küçükkarapınar köylerinin birleştirilmesiyle belediye haline getirilmiştir. 1990 yılına kadar belediye merkezi olarak kalan ilçe, bu tarihte çıkartılan 3644 sayılı kanunla Karaman İli'ne bağlı ilçe statüsüne kavuşmuş ve Ağustos 1991 yılında fiilen ilçe olmuştur. İlçenin idari yapısı ise şu şekildedir:

<i>Bucak</i>	<i>Belediye</i>	<i>Mahalle</i>	<i>Köy</i>	<i>Bağlı Ünite</i>
1	2	11	13	1

Sarıveliler İlçesi'nin yüz ölçümü 343 km², Karaman İli'ne uzaklığı 212 km., deniz seviyesinden yüksekliği ise 1600 m.'dir. İlçe, Orta Toroslar'ın eteklerinde kurulmuş olup, kuzeyden güneye doğru engin ve geniş bir vadiye açılır. Oldukça engebeli bir araziye sahip olan ilçede kışlar soğuk ve sert, yazlar ise serin geçer. İlçe yüz ölçümünün büyük bir çoğunluğunu ormanlık arazi oluşturmaktadır⁹².

⁹⁰ *Salnâme-i Umumiye*, İstanbul, 1315, s. 413.

⁹¹ *KY*, s. 133; *Kazımkarabekir Yıllığı*, s. 10.

⁹² *KY*, s. 136-138.

2) Karaman'ın Etnik Yapısı

Anadolu Türk hakimiyetine girmeden önce çok sayıda milletlerin yerleşim alanı olmuştur. Ermeniler ve Rumlar Türklerden önce bu coğrafyaya yerleşmiş, Türkler'in gelmesiyle birlikte Anadolu Türkleşmiş ve Müslümanlaşmıştır. Bölgede Türkler, Ermeniler, Rumlar yüz yıllar boyunca beraber yaşamışlardır. Hıristiyan Ermeniler'in yanı sıra, Hıristiyan olan Ortodoks Türkler de bu coğrafyada hayatlarını sürdürmüşlerdir. Karamanlılar da denilen Ortodoks Türkler hakkında Karaman İli Dinî Tarihi Bölümünde Karamanlılar alt başlığında bilgi vereceğiz. Bu kısımda Karaman coğrafyasının Türk hakimiyetine girmesiyle birlikte günümüze kadar olan zaman içerisinde Türk iskan hakkında bilgi vermeye çalışacağız. Bu Türk oymak ve aşiretlerinin fazlaca teferruatına girmeden isimleri ve yerleştikleri yerlerin isimlerini vermeye çalışacağız. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu döneminde doğal afet, savaş ve mübadeleler neticesinde Anadolu'ya zorunlu göçler olmuştur. Bu göçler, Kafkasya ve Balkan göçleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Anadolu'ya yerleşen bu göçmenlere genel manada "Muhacir" denilmektedir. Muhacirler genelde boş olan köylere yerleştirilmiş ve köyün eski adı kullanılmaya devam edilmiştir. Ayrıca, Osmanlılar'da bir gelenek olarak devam eden yeni yerleşim merkezlerine Hamidiye, Mecidiye, İhsaniye vb. gibi isimler verilmiştir

Karaman İli'ne Kafkasya ve Balkanlar'dan göçmen iskan olmuş, bu insan kitleleri boş köylere veya harabe halindeki eski yerleşim merkezlerine yerleştirilmiştir. Göçmenler için oluşturulan köyler şunlardır;

1- Hamidiye Köyü; 1890 yılında Bulgaristan'ın Silistre ile Şumlu kasabalarından gelmişlerdir.

2- Mesudiye Köyü; 1906-1910 yılları arasında Bulgaristan'dan gelen göçmenler yerleştirilmiştir.

3- Mecidiye Köyü; 1906-1910 yılları arasında Bulgaristan'dan gelen göçmenler yerleştirilmiştir.

4- Osmaniye Köyü; 1906-1910 yılları arasında Bulgaristan göçmenleri yerleştirilmiş, ancak daha sonra köylüler Çukurova, Bursa ve İzmir'e gitmişlerdir.

5- Özyurt (Bosala) Köyü; 1900-1905 yılları arasında Romanya ve Bulgaristan göçmenleri yerleştirilmiştir.

6- Yuvatepe Köyü; 1906-1907 yılları arasında Bulgaristan göçmeni olan köy halkı ilk önce İlisıra Kasabası'na yerleştirilmiş, daha sonra ise bu köy kurularak buraya yerleşmişlerdir.

7- Eminler Köyü; 1880 yılında Kafkas göçmeni olan köy Çerkezlerden oluşmaktadır.

8- Gökçe Köyü; 1877 ve 1878 yılları arasında Osmanlı-Rus savaşının cereyan ettiği bir anda Kafkaslardan göç ederek Anadolu'ya gelen insanlardan oluşmaktadır. Köyün tamamı Çerkezdır.

9- Göztepe Köyü; 1906 yılında Bulgaristan'dan göç edenler tarafından kurulmuştur.

10- İslıhisar Köyü; 1877-1878 yılları arasında yapılan Osmanlı-Rus savaşından sonra Bulgaristan'dan göç edenler bu köye yerleştirilmiştir.

11- Karalgazi Köyü; Daha önce bir çiftlik yeri olan köy 1800'lü yıllarda Bulgaristan'dan gelen muhacirlerin yerleştirilmesi ile kurulmuştur.

12- Dilbeyan Köyü; bu köy Hotamış'ın Eğilmez ve Karacaören köylerinden gelen insanların oluşturduğu bir yerleşim yeridir. Daha sonra 1877-1878 yıllarında Balkanlardan gelen göçmenler de buraya yerleştirilmişlerdir⁹³.

Karaman İli'ne dış göç olmasının yanı sıra bu coğrafyadan da çok insan başka yerlere ve özellikle de Kıbrıs'ın fethi ile birlikte Kıbrıs'taki Türk nüfusunun artırılması için Kıbrıs'a iskana tâbi tutulmuştur⁹⁴.

Türkler'in Anadolu'ya yerleşmesi ile birlikte Karaman civarına da çok sayıda Türk oymak, aşiret ve cemaatleri iskan edilmiştir. Aşağıda hangi oymağın nereye yerleştikleri liste halinde sunulmuştur⁹⁵.

<i>Oymak, Aşiret ve Cemaatler Boylar</i>		<i>Yerleşim Yeri</i>
Alakürk Oymağı	Yörükân	Karaman S.
Hacısaidli	Yörükân	ErmeneK K.
İfrâzhâsı Tâcirlisi	Türkman	Karaman S.
İntili	Ekrâd	Karaman S.
Şambayâdı, Kocabey	Türkman	Karaman
Türkânî	Göçebe	Karaman
Almana	Türkman Yörükân	Karaman
Afşar	Türkman Yörükân	Karaman K.
Ağcakoyulu	Türkman Yörükân	Karaman K.
Armutlu	Türkman Yörükân	Karaman S.
Balabanlı	İran Ekrâdı	Karaman S.

⁹³Geniş bilgi için bkz. Gülcan, *Karaman Mahalleleri, Kasaba ve Köyleri Tarihçesi*, Karaman, 1989.

⁹⁴H. Fikret Alasya, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi*, Ankara, 1987, s. 2.

Beriçoğulları	Ekrâd	Karaman-Ereğli
Boynuinceli	Türkman Yörükân	Karaman
Bozulus	Türkman	Karaman K.
Ceritli	Türkman	Karaman K.
Çağaranlı	Türkman Yörükân	Karaman
Çapan	Türkman	Larende
Çayan	Türkman	Larende
Çökelek	Türkman	Karaman S.
Danişmentli	Türkman	Karaman S.
Develi	-----	Larende K.
Hacılar Ekrâdı	Türkman	Karaman K.
Hamzahacılı	Türkman	Karaman K.
Harbentli	Türkman	Karaman S.
Keşli	Türkman Yörükân	ErmeneK K.
Mamahlı	Türkman	Karaman S.
Mamalıoğlu	Türkman	Karaman
Kuşcuoğullar	Türkman Yörükân	Larende K.
Kuşdoğanlı	Türkman	Karaman
Küçükli	Türkman	Karaman
Lâk Ekrâdı	Ekrâd	Karaman S.
Modanlı	Türkman Ekrâd	Karaman S.
Oğulbeğli	Türkman	Karaman

⁹⁵ Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul, 1979.

Ödemişli	Türkman	Karaman
Pehlivanoglu	Türkman	Karaman
Penbeli	Türkman	Karaman ve Aydın
Pirioğlu	Türkman	Karaman S.
Recepli Avşarı	Türkman	Karaman
Şehbizinli	Ekrâd	Karaman
Şehliperekendesı	Yörükân	Karaman
Tabanlı (Bozulus)	Türkman	Karaman S.
Akçaali	Türkman	Karaman K.
Alasakallı	Türkman	Karaman S.
Badanlı	Türkman	Karaman S.
Balabanlar	Yörükân	Karaman K.
Beğdili	Türkman	Karaman S.
Bekirli	Türkman Yörükân	Karaman S.
Bıçakçı	Türkman	ErmeneK K.
Bozhüseyinli	Yörükân	Karaman K.
Bozkırlı	Türkman	ErmeneK K.
Çağıranlı	Türkman Yörükân	Karaman S.
Çiçekli	Türkman Yörükân	Karaman S.
Çökelek	Türkman Yörükân	Karaman S.
Dombaylı	Türkman	Karaman S.
Dona	Yörükân	Karaman S. Larende
Dögerli	Türkman Ekrâd	Karaman S.
Durutlu	Yörükân	Karaman S.

Eletcili	Türkman	Karaman ve Konya S.
Emindoğanlı	Türkman	Karaman S.
Eminler	Türkman	Karaman S.
Eyüceli	Türkman Yörükân	Karaman S.
Faidelü	Türkman Yörükân	Larende K.
Firuzlar	Türkman Yörükân	Karaman S.
Gökçeli	Türkman Yörükân	Karaman S.
Hacıahmetler	Türkman Yörükân	Karaman S.
Hacıhasanlar	Türkman Yörükân	Karaman S.
Hamzahacılar	Yörükân	Karaman S.
Harunlar	Yörükân	Karaman S.
Herekli	Türkman	Karaman S.
Hoşkademli	Yörükân	Larende K.
İldutanlı	Türkman	Karaman S.
Emirsancarlı	Türkman	Karaman S.
Karabulaklı	Türkman	Karaman S.
Karacalar	Türkman Yörükân	Karaman S.
Karaceceli	Türkman	Karaman S.
Karaisalı ve Karakaşaklı	Yörükân	Karaman S.
Karakoyunlu	Türkman	Karaman S.
Karamanlı	Türkman	Karaman S.
Karamanlusu	Yörükân	Karaman S.
Kaşoba	Yörükân	Karaman S., Larende
Kerameddin	Yörükân	Ermenek

Kiliçorlu	Ekrâd	Karaman S.
Kızıllar	Türkman Yörükân	Larende K.
Koyunoğulları	Ekrâd	Karaman S.
Mihmadlar	Türkman	Karaman S.
Ödemişler	Türkman Yörükân	Karaman S.
Pehlivanlı	Türkman	Karaman S.
Ramazanlar	Yörükân	Karaman S.
Salurlu	Türkman	Karaman S.
Sarıcalar	Türkman Yörükân	Karaman S.
Süleymenhacılı	Türkman	Karaman S.
Şeyhahmetli	Türkman	Karaman S.
Şeyhler	Türkman Yörükân	Karaman S.
Şeyhyusuf	Yörükân	Larende K.
Taşluşağı	Türkman	Karaman S.
Toyaklı	Türkman	Karaman S.

3) Karaman İli'nin Nüfusu

1989 Yılına kadar Konya İli'nin bir ilçesi durumunda olan Karaman'nın yıllara göre nüfus dağılımı⁹⁶ şöyledir:

<i>Yıl</i>	<i>Nüfus</i>
1927	8 182
1935	9 060
1940	12 489

1950	13 476
1955	16 215
1960	21 668
1965	25 113
1970	35 056
1975	43 759
1980	51 208
1985	64 735
1990	76 525
1997	104 154

Osmanlı Devleti'nin çöküşü ile birlikte Türk Milleti bağımsızlık mücadelesine girişmiş ve bu mücadelenin neticesi olarak bir çok insanını cephelerde şehit vermiştir. 1927 yılında yapılan genel nüfus sayımında Türkiye genelinde olduğu gibi Karaman'da da nüfus oldukça az gözükmektedir. İlk nüfus sayımından sonra yapılan 1935 ve 1940 genel nüfus sayımında il nüfusunda oldukça fazla bir artış görülmektedir.

II. Dünya Savaşı yıllarında ise nüfus artışına rastlanmamaktadır. Bunun başlıca sebepleri ise; Ekonominin bozulmasıyla birlikte sosyal hayatın bozulması, iyi besleneme ve hastalıkların artması, ayrıca genç nüfusun askere gitmesi, dolayısıyla da evlenme oranının ve buna bağlı olarak da doğum olayının azalması şeklinde sıralanabilir. Bu ve bunun gibi sebeplerle bu tarihlerde Karaman'ın nüfusunun artmadığı, bilakis azaldığı görülmektedir⁹⁷.

⁹⁶ Nüfusla ilgili bilgiler DİE'den alınmıştır.

⁹⁷ Boynukalın, *Karaman'ın İktisadi ve Sosyal Gelişimi*, s. 31.

Savaşın sona ermesiyle birlikte 1950-55 yılları arasında nüfus artışı hızlanmış ve % 5'lik bir seviyeye ulaşmıştır. Bu tarihlerde Karaman nüfusunun artışı, yurt dışından gelen göçmenlerin buraya yerleştirilmesi, tahıl üretiminin artması, köy-şehir münasebetlerinin gelişmesiyle birlikte köyden şehre göçün artması, evlenme oranının hızlanması ve sermayenin artması gibi sebeplere bağlanabilir.

1975 Yılından itibaren köy nüfusu Karaman merkez nüfusuna oranla düşmeye başlamış, şehir nüfusu artmıştır. Bunun en önemli sebebi ise, köyden kente göç ve yurt dışına işçi gönderilmesidir.

<i>Yıl</i>	<i>Köy Nufusu</i>	<i>Şehir Nufusu</i>
1975	63 721	43 759
1980	62 200	51 208
1985	66 111	64 735
1990	52 921	76 525

1990 ve 1997 Yıllarında Karaman merkez ilçe ve diğer ilçelerinin nüfus dağılımı aşağıdaki gibidir:

	<i>1990</i>	<i>1997</i>
Merkez	76 525	104 134
Ayrancı	2 927	2 658
Başyayla	5 042	4 765
Ermenek	12 592	10 056
Kazımkarabekir	3 737	4 511
Sariveliler	5 228	6 032

II. BÖLÜM

(KARAMAN İLİ DİNİ TARİHİ)

A- İLK ÇAĞLARDAN TÜRK HAKİMİYETİNE KADAR

KARAMAN İLİ DİNİ TARİHİ

1- ESKİ ANADOLU DİNLERİ

Tarihin eski dönemlerinden itibaren bir çok milletin istila ve göçleriyle karşı karşıya kalan Anadolu, bu kavimlerin kültür ve medeniyetlerine sahne olmuş, hatta bu kültür ve medeniyetlerin merkezi konumuna gelmiştir. Anadolu, Türk hakimiyetine girmeden önce sürekli olarak el değiştirmiş ve bu coğrafyaya yerleşen milletlerin devamlı yurdu olamamış, bu milletler Anadolu'yu devamlı olarak doldurmuş ve boşaltmışlardır. Hem Avrupa'dan Asya'ya akın düzenleyenler, hem de Asya'dan Avrupa'ya geçmek isteyenler devamlı olarak Anadolu güzergahını kullanmışlardır. Bu kavimlerin çoğu Anadolu coğrafyasını kendilerine uygun görerek yerleşmişlerdir. Anadolu'ya yerleşen bu kavimler doğal olarak kendi inançlarını da beraberlerinde getirmişlerdir¹. Böylece, Anadolu bu kavimlerin kültür ve medeniyetlerinin, dolayısıyla da dinlerinin yaşadığı bir yer olmuştur².

Anadolu'ya yerleşen bu topluluklar varlıklarını sürdürememiş ve tarihe karışmışlardır. Fakat, kendilerine ait kültür, medeniyet ve inançların izleri günümüze kadar gele-

¹ Şaban Kuzgun, *Dinler Tarihi Dersleri*, Kayseri, 1993, s. 145.

² Annemarie Schimmcl, *Dinler Tarihine Giriş*, Ankara, 1955, s. 6.

bilmiştir³.

Anadolu'nun bir parçası olan Karaman ve civarı da tarihin eski dönemlerinden itibaren farklı kavimlerin yerleşim merkezi, ve bu toplulukların din ve kültürlerinin yaşadığı bir yer olmuştur. Bu dönemde Karaman ve civarında özellikle iki dinin revaçta olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan birisi Hitit Dini, diğeri de Frigya Dini'dir.

Anadolu'nun tarih öncesi devirleri, tarihin karanlık devirlerinden başlayarak M.Ö. 2100-1800 yılları arasında yaşayan Hititler'e kadar devam etmiştir. Hititler'in komşu milletlerden öğrendikleri hiyeroğlif ve çivi yazılarını kullanmaya başladıkları andan itibaren Anadolu'da da tarih başlamış olur. Tarih öncesi devirler dediğimiz bu dönem hakkındaki bilgilerimiz ise jeoloji ve arkeoloji ilimlerinin bulgularına dayanmaktadır. Bu ilimler vasıtasıyla elde edilen bilgilerden yola çıkarak Kabataş devrinden itibaren Anadolu'da insanların yaşadığını söylemek mümkündür. Ancak elde edilen bulgular bize bu insanların inançları hakkında pek fazla bir bilgi vermemektedir. Dinî yorumlara imkan veren kazı sonuçları ise Neolitik döneme aittir⁴.

Anadolu'da dinî yorumlara ilk ışık tutan kazı çalışmaları Çatalhöyük kazılarıdır. Bu höyükte ortaya çıkan kült odaları ve bu odaların içinde pişmiş, kilden yapılmış Ana Tanrıça heykelcikleri, boğa başı ve boynuzları en önemli bulgulardır. Ana Tanrıça, genç kadın, doğuran kadın ve yaşlı kadın olarak tasvir edilmiştir. Bu Ana Tanrıça motifi daha sonraki dönemlerde Anadolu'da Kibele kültünün doğmasını sağlamıştır⁵.

Karaman yöresinde ise bize bu tarihteki inançlar hakkında bilgi veren Canhasan

³ Hikmet Tanyu, *Dinler Tarihi Araştırmaları*, Ankara, 1973, s. 83.

⁴ Ekrem Sarıkçoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, İstanbul, 1989, s. 43.

⁵ Sarıkçoğlu, a.g.e., s. 43-46.

Höyükleridir. Çatal Höyüğün halefi olarak da değerlendirilen bu höyük⁶ I.II.III. olarak ayrı ayrı numaralandırılmıştır. Canhasan I höyüğünden çıkarılan keramik eserler, insan ve hayvan figürleri, kemik ve midye kabuğundan yapılmış süs eşyaları, kemikten obsidien ve taştan yapılmış silah, çeşitli ev aletleri, Çatal Höyük ile ilişkisini açıklar durumda gözük-
mektedir. Bu höyük genç neolitik ve kalkolitik döneme aittir.

Bu höyüğe yerleşen insanların kerpiç kullanarak yapmış oldukları odalar dikdört-
gen ve kare planlıdır. Bu odaların kapı yerleri Çatal Höyük ve Hacılar'daki gibi değildir. Giriş yerleri yukarıdandır. Bazı katlarda Çatal Höyük ve Hacılar ile benzerlikler görülme-
sine rağmen Canhasan höyüklerinde kutsal mahal tespit edilememiştir⁷. Elde edilen hay-
van figürleri, bıçaklar ve baltalar sihirli güçlere sahip semboller olarak kullanılmış olabi-
rir⁸.

Karaman yöresinin Hitit, Frig, Lidya devletlerinin hakimiyetlerine girdikleri bilin-
mekle birlikte, bu bölgenin kurulmuş olan bu uygarlıkların merkezlerinden uzak olmaları
sebebiyle bu bölgenin dinî hayatıyla ilgili pek fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat, bu
uygarlıkların birbirlerinden etkilendikleri göz önünde tutularak inanç konusunda da ben-
zerliklerin olabileceği söylenebilir. Eski Anadolu dinlerinde politeist karakterin hakim
olduğu bilinmektedir. Yine kült odaları, kehanetler ve büyücülük gibi gelenekler ortaklık
arz etmektedir. Dolayısıyla, ölümlere saygı ve kurban gibi diğer ibadetlerde de birbirlerin-
den etkilenmeleri muhtemeldir⁹.

⁶ Temizsoy-Uysal, **Karaman**, s. 24-25.

⁷ Temizsoy-Uysal, **Karaman**, s. 25-28.

⁸ Sarıkçoğlu, a.g.e., s. 49.

⁹ Sarıkçoğlu, a.g.e., s. 49-50

2- ESKİ YUNAN DİNİ

Yunanlılar, Hint-Avrupa milletler topluluğundan olup, Arî ırktan gelme bir millettir. Bu sebeptendir ki, Eski Yunan Dininde hem Hint dinlerinin, hem de Avrupa dinlerinin etkisi görülür. Yunan Dini'nin temel karakteri çok tanrıcılık olduğundan dolayı Animizm ve Naturizm'in izleri açık bir şekilde görülmektedir¹⁰.

Tanrılarını insanın en üstün sureti olarak kabul eden Yunanlılar'a göre, Zeus insanların ve diğer tanrılarının babasıdır ve Gök Tanrısı olduğu için de Olimpos Dağı'nda otururdu. Eski Yunan inancına göre hak ve adalet, dünya ve tabiat nizamını elinde tutarak devletin yegane koruyucusu durumunda olan Zeus, insanlarla ancak elçiler vasıtasıyla görüşürdü. Diğer tanrılarının bir kısmı, Zeus'un şahsında ve bünyesinde kaybolmuş ve bazı tanrılarının isimleri Zeus'un isimlerinde yaşamaya devam etmiştir¹¹.

Yunanlılar tanrılarını insan şeklinde tasavvur ettiklerinden dolayı onların evlenebileceklerini, çocuk sahibi olabileceklerini düşündükleri gibi, aynı zamanda çeşitli suçlar da işleyebileceklerine inanırlardı. Yunan tanrıları içerisinde fahişe, katil, zalim, yalancı ve hırsız kabul edilenler de bulunmaktaydı. Tanrılarının heykellerini yaparak onlara özel itina gösteren Yunanlılar, bu heykelleri "Agora" denilen meydana toplarlardı¹².

Eski Yunan dini bu bahsettiğimiz özelliklerin yanı sıra bazı araştırmacıların öne sürdüğü gibi "Halk Dini" ve "Sır Dini" olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Halkın çoğunluğu tarafından benimsenen halk inancında ayinler, merasimler ve kurban törenleri açık bir şekilde yapılmakta ve isteyen herkes ibadetlere katılabilmekte idi. Kurucusu

¹⁰ Kuzgun, a.g.e., s. 160.

¹¹ Sarıkçıoğlu, a.g.c., s.66; Kuzgun, a.g.e., s. 161.

¹² Kuzgun, a.g.c., 162.

“Orpheus” olan ve adına “Orfizm” denilen sır dininde ise herkes ayinlere ve ibadetlere istediği gibi katılamazdı. Bu ibadetlere sadece seçkinler katılabilirdi. Sır dininde tanrılarda mevcut olan cevherin, insanlar tarafından elde edilebilmesi için gayret gösterilir ve o cevher elde edildikten sonra ilahlık derecesine yükselirdi. Aslı suç ve ekmek-şarap ayini ile Hıristiyanlığı da etkileyen bu sır dininde ruhun ve ölümden sonra hayatın varlığına inanılırdı¹³.

Yunanlılar’ın hakimiyetine girmiş bulunan Karaman İli’nde Yunanlılar’a ait tarihi buluntular Karaman Müzesi’nde sergilenmektedir. Yine Karaman Müzesi’nde bulunan heykel ve paralarda Yunan tanrılarının kabartmaları ve figürleri bulunmaktadır. Göktepe Kasabası civarında bulunan mezarlarda çeşitli kabartmalar bulunmuştur. Bu kabartmalarda Yunan mitolojisindeki “Medusa”¹⁴ başı ve aslan figürlerine rastlanmaktadır¹⁵.

3- ESKİ ROMA DİNİ

Eski Romalılar’ın kendilerine ait bir dinleri bulunmaktaydı. Bu din Totemizm ve Animizm karışımı bir din idi¹⁶. Ancak, Romalılar’ın kendine has bir dini meydana getiremedikleri, dolayısıyla Roma dininin aile ve devlet kültürü üzerine bina edilen bir halk dini olduğunu, böylece halkın dinî ihtiyaçlarını karşılamak için başka kavimlerin dinlerinden de faydalandığı belirtilmektedir. Roma dininin oluşmasında Etrüsk, Yunan ve Helenistik

¹³ Mehmet Taplamacıoğlu, *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi*, Ankara, 1966, s. 102-105.

¹⁴ Medusa, Yunan mitolojisinde saçları yılanla örtülü, korku verici üç kız kardeşten biridir.

¹⁵ KY, s. 62.

¹⁶ Hüseyin G. Yurdaydın-Mehmet Dağ, *Dinler Tarihi*, Ankara, 1978, s. 88; Felicien Challenge, *Dinler Tarihi*, çev., Semih Tiryakioğlu, İstanbul, 1972, s. 172-173.

kültürlerinin etkisinin büyük olduğu görülmektedir¹⁷. Roma dininde puta tapıcılığın özellikle Yunanlılar ile temasa geçtikten sonra ortaya çıktığı bilinmektedir¹⁸.

Tanrı ve aile kavramının çok kutsal kabul edildiği Roma dininde, ruhun varlığına ve onun insan hayatında oldukça büyük bir etkisinin olduğuna inanılırdı. Romalılar yılda iki defa ölümler için dinî törenler düzenlerdi. Bu törenler esnasında mezarlara çok çeşitli hediyeler konulurdu. Ayrıca bu dinde kurban merasimleri de önemli bir yer tutmaktaydı¹⁹.

Romalılar'ın Yunanlılar ile siyasî ve ekonomik nedenlerden dolayı temas kurmalarından sonra Yunan inançları, Roma dinini etkilemeye başlamış ve şekil değiştirerek bu inançlar Roma dinine girmiştir. Yunanlılar'dan heykel ve putperestliği almışlar, böylece Yunan tanrılarını kendilerine mal etmişlerdir²⁰.

Roma dininde en büyük tanrı olan "Jüpiter" Yunan dinindeki "Zeus" ile aynı seviyededir ve gökyüzü tanrısıdır. Eski Roma dininde su tanrısı "Pluton", akıl tanrısı "Minerva", ışık tanrısı "Apollon" ve kadınların hayatını düzenleyen tanrı "Juno" idi. Bunlardan başka, "Mars", "Merkür", "Venüs", "Optimus", "Quirinus" gibi tanrılar da bulunmaktaydı²¹.

İnsan hayatının bütün aşamalarına hakim olan bu tanrılara Romalılar değişik zamanlarda ayrı ayrı ibadet ederlerdi. İnsan üstü güçlere sahip Roma tanrılarının mitolojileri, evlenmeleri ve çocuk sahibi olabilme özellikleri yoktu. Ancak, imparatorluk dönemin-

¹⁷ Sarıkçıoğlu, a.g.e., s 71-72.

¹⁸ Mehmet Aydın-Osman Cilacı, *Dinler Tarihi*, Konya, 1980, s. 43.

¹⁹ Taplamacıoğlu, a.g.e., s. 107; Kuzgun, a.g.e., s. 162-163.

²⁰ Kuzgun, a.g.e., s. 162.

²¹ Sarıkçıoğlu, a.g.e., s 72-75; Kuzgun, a.g.e., s. 163.

de Yunanlılar ile etkileşimin neticesinde Romalılar tanrılarına insanî vasıflar kazandırmışlardır. Böylece Jüpiter'in karısı "Yunon" olmuştur²².

Daha önceki dönemlerde tanrıların katıldığı ziyafet törenleri yapılmamaktaydı. Dolayısıyla insanlar ile tanrılar arasında kesin bir ayırım vardı. Ancak M.Ö. 217 yılına gelindiğinde bu gelenek bozularak dinî törenlerde tanrılar heykelleri ile ve Yunan tanrıları ile birlikte gösterilmeye başlanmıştır²³.

Romalılar, imparatorlardan bazılarının öldükten sonra tanrılaştıklarına inanırlardı. Halk tanrılaşan bu imparatorlara karşı oldukça saygılı davranarak yaygın bir şekilde ibadet ederlerdi. Yapılan bu ibadet ise devlete ve imparatorluğa bağlılığın en büyük göstergesi idi²⁴.

Romalılarda ibadetler menfaat esasına dayanmaktaydı. Tanrılardan bekledikleri menfaati göremeyen insanlar hemen o ibadetlerini terk ederlerdi²⁵.

Karaman civarında (özellikle de Ermenek, Sarıveliler ve Başyayla ilçelerinde) kayaların oyulmasıyla meydana getiriliş olan kaya mezarlarının üzerlerinde kitabe ve mezar sahiplerinin kabartma resimleri yer almaktadır. Yine Konya Arkeoloji Müzesi'ndeki "Posaydon" heykeli Romalılar'ın Yunanlılar'dan etkilendiğini göstermektedir. Posaydon Eski Yunan Dininde deniz tanrısıdır²⁶.

²² Yurdaydın-Dağ, a.g.e., s. 88-89.

²³ Yurdaydın-Dağ, a.g.e., s. 92.

²⁴ Kuzgun, a.g.e., s. 164.

²⁵ Kuzgun, a.g.e., s. 163.

²⁶ KY, s. 61-62.

4- HRİSTİYANLIK

Hristiyanlık, Hz. İsa'nın Yahudiler'e tebliğ etmiş olduğu dinin adıdır. Hristiyan kelimesi Yunanca "Hristos"dan gelmektedir. Hristiyan ise "Mesih"e bağlı demektir. Mesih kelimesi "Hristos'un Arapça karşılığıdır. İbranicesi "Meşiah"dır. Bu kelime "yağlanmış" manasına gelmektedir. Bundan da kastadilen kişi Hz. İsa'nın kendisidir. Buna göre Hristiyan, İsa'ya (Hristos) inanan ve onun getirmiş olduğu dinin emir ve yasaklarına uyan kişi demektir²⁷. İsa ismi ise İbranice "Yeşua" veya Süryanice "Yeşu"dan alınmıştır. İslâm kaynaklarında ise Hristiyanlık ve Hristiyanalar için "Nasrâniyye" ve "Nasârâ" kelimeleri kullanılmıştır²⁸.

Hz. İsa bir Yahudi olmasına ve İsrailoğullar'nın içinden çıkmasına rağmen Yahudiler'in çoğu ona iman etmemişlerdir. Hz. İsa babasız dünyaya gelmiş olduğundan Hz. Davud'un soyundan değildir. Oysa ki Yahudiler beklenen mesihin Hz. Davud'un soyundan geleceğine, kral olarak Yahudiler'in başına geçeceğine ve onları dünyaya hakim kılacağına inanmaktaydılar. Yahudiler ona inanmamakla kalmamışlar, ayrıca onu asi ve suçlu ilan etmişlerdir²⁹.

Hristiyanlığın kutsal kitabı İncil'dir. Kelime olarak İncil "Müjde", " Müjdeli Haber" ve "İyi Haber" anlamına gelir. Hz. İsa'dan yaklaşık olarak iki yüz yıl sonra yazılmış

²⁷ Ömer Rıza Doğrul, *Yeryüzünde Dinler Tarihi*, İstanbul, 1963, s. 198; Şaban Kuzgun, *Dört İncil, Yazılması, Derlenmesi, Muhtevası, Farklılıkları ve Çelişkileri*, İstanbul, 1991, s. 35; Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ankara, 1993, s. 232.

²⁸ Kuzgun, *Dört İncil*, s. 35.

²⁹ Tümer-Küçük, a.g.e., s. 232; Kuzgun, *Dört İncil*, s. 97.

olan İncilde Hz. İsa'nın hayatı, sözleri ve mucizeleri ön planda tutulmaktadır³⁰.

Başlangıçta çok sayıda ve birbirinden farklı İncil nüshaları olmasına rağmen, sayıları dörde kadar indirilmiş, Matta, Markos, Luka ve Yuhanna sahih olarak kabul edilmiştir. Bunların dışında kalan diğer bütün İncil nüshalarının tamamı reddedilerek "Apokrif" yani sahte kabul edilmiştir³¹. İlk üç İncil (Matta, Markos ve Luka)'e aralarında benzerlik olduğundan dolayı "Sinoptik İnciller" yani benzer olarak kabul edilen İnciller denilmiştir³². Yuhanna İncili ile diğer üç İncil arasında hem metin olarak, hem de muhteva açısından büyük farklılıkların bulunduğu bilinmektedir³³.

Sahih kabul edilen bu İncillerin dilleri Yunanca'dır. Oysa ki, Hz. İsa İbranice konuşmakta idi³⁴.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, incillerin hiç birinde ahkâm konuları bulunmamaktadır. Sosyal nizamı temin eden kurallar için temel kaynak olarak Yahudiler'in kutsal kitabı Tevrat kabul edilmektedir. Zaten Hz. İsa, yeni bir şeriat getirmediğinden, Hz. Musa'nın şeriatı üzerine yaşamış ve buna bağlı kalarak ölmüştür³⁵.

Esasen Hıristiyanlık başlangıçta ilâhî bir din olması sebebiyle monoteist bir karak-

³⁰ Tümer-Küçük, a.g.e., s. 256.

³¹ Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 207; Kuzgun, **Dört İncil**, s. 115.

³² Mircea Eliade-Ioan P. Couliano, **Dinler Tarihi Sözlüğü**, çev., Ali Erbaş, İstanbul, 1997, s. 118; Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 207.

³³ Kuzgun, **Dört İncil**, s. 115-116.

³⁴ Schimmel, a.g.e., s. 117; Günay Tümer, **Hıristiyanlıkta ve İslâmda Hz. Meryem**, Ankara, 1996, s. 98-99

³⁵ Doğrul, a.g.e., s. 199; Suat Yıldırım, **Mevcut Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık**, Ankara, 1988, s. 154.

ter arz etmesine ve Hristiyanlar tek bir tanrıya inanmalarına rağmen, Hz. İsa ve Kutsal Ruh tanrının tecellileri olarak kabul edilmiş, böylece Hristiyanlığın temel esasını oluşturan “Teslis İnancı” ortaya çıkmıştır³⁶.

Hristiyanlıkta dinî törenler ve ibadetler papazların kontrolünde kiliselerde yapılmaktadır. Papazların vaazlarından sonra İncil’den pasajlar okunur ve ilâhîler söylenerek dualar edilir.

Bir Hristiyanın uyması gereken bazı kurallar ve çeşitli sakramentler bulunmaktadır. Bu kural ve kaideleri bizzat kilisenin kendisi belirlemiştir. Bu kaidelerin en önemlileri, yeni doğan çocuk için vaftiz yapılmasıdır. Hz. Adem’in işlemiş olduğu aslî suçtan insanların kurtulmaları ve şeytânî kuvvetlere karşı korunmaları vaftizi gerekli kılmaktadır. Ayrıca, vaftiz edilen çocuğun organları miron yağı ile yağlanmaktadır. Ekmek-şarap ayininin yanı sıra yağ, su, nikah, rahibelige giriş ve cenaze takdis edilerek çeşitli isimler altında belirli günlerde oruç tutulmaktadır. Günah işleyen Hristiyan bir kişinin kilisede işlemiş olduğu günahı papaza itiraf etmesi ile papaz tarafından günahı bağışlanmaktadır. Buna da “Günah Çıkartma” denilmektedir³⁷.

Hristiyanlıkta ibadetler günlük, haftalık ve yıllık ibadetler olarak üç kısma ayrılmaktadır. Yıllık ibadetler Noel, Epitami, Paskalya, Haç Yortusu ve Meryem Ana Gününden ibarettir³⁸.

³⁶ Tümer-Küçük, a.g.e., s. 251-256; Francis Dvornik, **Konsiller Tarihi, İznik’ten Vatikana**, çev., Mehmet Aydın, Ankara 1990, s. 3-11; Mehmet Aydın, **Müslümanların Hristiyanlığa Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları**, Konya, 1989, s. 114.

³⁷ Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 253.

³⁸ Tümer-Küçük, a.g.e., 264-267.

Hız. İsa'nın ölümü ile birlikte Hıristiyanlık hızlı bir şekilde yayılmaya başlamış, bunun neticesi olarak da çeşitli problemler ortaya çıkmıştır. Bu problemlerin en önemlisi Hz. İsa'nın durumu ve taşıdığı cevher hakkında idi³⁹. Bu problemlerin çözümü için çok sayıda konsil toplanmış, fakat bir sonuç alınamamıştır. Buna rağmen Hıristiyanlık Mısır, Anadolu, Yunanistan ve Roma'da yayılmaya başlamış, çeşitli zulüm ve baskılara maruz kalan Hıristiyanlar, Roma İmparatoru Konstantin'in Hıristiyanlığı kabul etmesiyle birlikte, Hıristiyanlık resmî devlet dini olmuştur. M.S. 337 yılında rahat bir hayata kavuşan Hıristiyanlar bu tarihten itibaren dinlerini yaymak için yoğun bir şekilde çalışmışlar ve bunda da başarılı olmuşlardır. Daha sonraki asırlarda ise Hıristiyanlık, bütün Avrupa devletlerinin resmî dini haline gelmiştir⁴⁰.

Hıristiyanlığın özellikle M.S. 40 yıllarında Anadolu'da hızlı bir şekilde yayılmaya başlamasıyla birlikte Karaman yöresine de girmiş ve o dönemde Konya, Lистра (Hatunsaray), özellikle de Karaman il sınırlarında bulunan Derbe Hıristiyanların önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir.

Anadolu'da ilk propaganda gezisini M.S. 45-48 yılları arasında yapmış olan havari Paul'un, Derbe, Lистра ve Konya'ya da uğradığı bilinmektedir. Paul'un Derbe'yi ilk ziyaretinin amacı propaganda yoluyla yeni müntesip kazanmaktır. Daha sonra Paul, Barnabas ile beraber tekrar Anadolu'ya hem daha önceki propagandaları neticesinde Hıristiyan olan halka vaaz etmek, hem de yeni müntesipler kazanabilmek amacıyla iki propaganda gezisi daha düzenlemiştir. Havari Barnabas ve Paul'un ikinci ve üçüncü gezilerde Konya'dan

³⁹ Süreyya Şahin, *Fener Patrikhanesi ve Türkiye*, İstanbul, 1996, s. 15.

⁴⁰ Taplamacıoğlu, a.g.e., s. 192; Yurdaydın-Dağ, a.g.e., 194-195; Mehmet Aydın, "Batı ve Doğu Hıristiyanlığına Tarihi Bir Bakış", *AÜİFD*, C. XXVII, Ankara, 1985, s. 123.

kovularak Listra ve Derbe'ye, daha sonra da Listra'dan kovularak Derbe'ye sığınmaları⁴¹ Derbe'de ilk gezisinin neticesi olarak Hıristiyan halkın bulunduğunu göstermektedir.

Derbe ve çevresinde propagandalarını sürekli olarak devam ettiren Paul ve Barnabas bir çok Hıristiyan müntesip kazanmışlardır. Paul ve Barnabas, burada yetiştirmiş oldukları Hıristiyanlara ihtiyarlardan ve ileri gelenlerden bir kaç kişiyi rahip tayin ederek Derbe'den ayrılmışlardır⁴². Bundan başka, Hıristiyanlığın ilk ibadet yerinin Derbe'de olduğu iddiaları⁴³ kabul edilecek olursa buranın Hıristiyanlık için önemli bir merkez olduğu söylenilebilir.

Yine Karaman'ın Karadağ ve Değle köyü civarında oldukça fazla kilise harabeleri bulunmakta ve bu bölgeye "Binbir Kilise" denilmektedir. Bölgede kiliselerin çokluğu eski ve köklü bir Hıristiyan kültürünün yaşadığına işaret etmektedir. Ayrıca, Karaman merkezdeki Çeşmeli Kilise, Dereköy'de Fisandun Kilisesi, Yeşildere Kasabasında İbrala Manastırı bölgenin en önemli kiliseleridir. Günümüzde bu kiliselerin bir çoğu camiye çevrilerek Müslümanlar'ın ibadethaneleri olmuştur.

Bütün bunlar ve Havari Pavlos'un yapmış olduğu dört propaganda gezisinden ilk üçünde Derbe, Listra ve Konya'ya uğraması, bu bölgenin Hıristiyanlığın ilk yayılışı esnasında önemli bir merkez olduğunu göstermektedir. Pavlos ikinci gezisinde Listralı Timoteyus'u kendi safına çekmeyi başarmış ve daha sonra ona, "imanda öz oğlum" şek-

⁴¹ **Kitab-ı Mukaddes**, İstanbul, 1997, "Resullaerin İşleri", 14/7, 19-20, s.135; **İncil**, İstanbul, 1995, "Resullerin İşleri", 14/6-7, 19-20, s. 288-289.

⁴² Uysal, **Karaman**, s. 115; Uysal, Alodalı-Demirci, a.g.e., s. 519.

⁴³ Mehmet Armutlu, "Hıristiyanlığın İlk Kilisesi: Derbe", **Konya Kültür Gazetesi**, 5 Şubat 1993.

linde hitap etmiştir⁴⁴.

Karaman civarında Hıristiyanlığın yayılması anlamında oldukça etkili olan Timoteyus'un bu dönemde bölgenin dinî lideri olduğu anlaşılmaktadır. İncilde belirtildiğine göre, Pavlos Timoteyus'u çeşitli propaganda gezilerine göndermiş, kendisi adına da iki mektup yazmış, idam edilmeden önce de kendisiyle görüşmüştür. Yine Pavlos'un ölümünden sonra onun görevini Timoteyus'un üstlendiği anlaşılmaktadır⁴⁵.

Hıristiyanlığın ilk dönemlerinden itibaren, Türk hakimiyetine kadar olan zaman aralığında Karaman ve civarının tamamen Hıristiyan olduğunu söyleyebiliriz. Bölgede hakim olan Roma ve Bizans devletlerinin resmî dinlerinin Hıristiyanlık olduğu şeklindeki bilgilerimiz bu görüşümüzü destekler mahiyettedir.

B- TÜRK HAKİMİYETİ DÖNEMİNDE KARAMAN İLİ DİNİ TARİHİ

1- HRİSTİYANLIK

Karaman ve civarının Türkler tarafından fethedilmesinden önce tamamen Hıristiyan olduğunu belirtmiştik. Bölgenin Türkler'in eline geçmesiyle birlikte Hıristiyan nüfusunun göçler sebebiyle azalmaya başladığı görülmüştür. Bu bölgedeki Hıristiyan kitlenin büyük bir çoğunluğu Anadolu'nun değişik yerlerine ve özellikle de İstanbul'a göç ederken⁴⁶, çok az bir kısmı da Müslüman Türklerle birlikte bu bölgede hayatlarını devam

⁴⁴ İncil, s. 453.

⁴⁵ Timoteyus'a gönderilen mektuplar için bkz. İncil, s. 453-469.

⁴⁶ Karoly Kos, *İstanbul Şehir Tarihi ve Mimarisi*, çev., Naciye Güngörmüş, Ankara, 1995, s. 70;

ettirmişlerdir.

Salnâmelerde Karaman ve civarında bulunan Hıristiyan nüfus hakkında şu bilgiler mevcuttur.

1287 tarihli Konya Vilayet Salnâmesi'nde Karaman'ın nüfusu din mensuplarına göre ayrılmadan verilmiştir. Dolayısıyla salnamenin verilerinden Karamanda yaşayan Hıristiyan nüfus hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olunamamaktadır. Ancak salnamede kaza merkezinde bir Rum ve bir Ermeni kilisesi ve bir Ermeni okulunun olduğundan bahsedilmektedir. Salnameden elde edilen bilgiye göre Karaman ile ilgili nüfus bilgileri şu şekildedir⁴⁷.

	<i>Hane</i>	<i>Nüfus</i>
Karaman (Larende)	2 622	8 511
Kazımkarabekir(gafriyad)	876	2 547
Belviran	1 444	4 689
Toplam	4 942	15 747.

1296 Konya Vilayeti Salnâmesi'ne göre Karaman İli'nde yaşayan nüfus hakkında ayrıntılı bilgiler bulmaktayız⁴⁸.

<i>Köy</i>	<i>Hane</i>	<i>Toplam N.</i>	<i>Gayr-ı Müslim N.</i>
			<i>Ermeni Rum Kiptî</i>
42	4 222	8 961	258 40 22

Tabloya göre Karaman kaza merkezine bağlı 42 köy bulunmaktadır. Kaza merke-

Doğan Kuban, *İstanbul, Bir Kent Tarihi*, çev., Zeynep Rona, İstanbul, 1996, s. 188.

⁴⁷ 1287 Konya Vilayet Salnâmesi, s. 94.

⁴⁸ 1296 Konya Vilayet Salnâmesi, s. 86.

zi de dahil olmak üzere köylerle beraber 4 222 hane mevcuttur. Genel nüfus 8 961, Hristiyan nüfus ise (258'i Ermeni, 40'ı Rum ve 22'si Kıptî olmak üzere) 320 olarak gösterilmektedir. Genel nüfusa oranla Hristiyan nüfus kaza genelinin % 3.57'sini oluşturmaktadır.

1301 Tarihli Salnâme'ye göre nüfusun dinlere ve milletlere göre dağılımı şöyledir;

<i>Köy</i>	<i>Hane</i>	<i>Toplam N.</i>	<i>Gayr-ı Müslim N.</i>	
			<i>Ermeni</i>	<i>Rum</i>
37	4 988	9 688	194	24

Tabloya göre o tarihte kaza merkezi ve kazaya bağlı köy ve kasabaların toplam nüfusu 9 688'dir. Toplam hane sayısı 4 988, Hristiyan nüfus ise toplam 218'dir. Tamamı kaza merkezinde ikamet eden Hristiyan nüfus, toplam nüfusun % 2.2'sini oluşturmaktadır. Ermenek İlçesi bu tarihte Adana Vilayetine bağlı olduğu için burada zikredilmemiştir.

1308 Tarihli Adana Vilayeti Salnâmesi'ne göre Ermenek İlçesi'nin dinlere göre nüfus dağılımı şöyledir⁴⁹.

<i>Toplam N.</i>	<i>Müslüman N.</i>	<i>Gayr-ı Müslim N.</i>
24 091	24 032	59

Bu tarihte Ermenek kaza merkezinin 24 091'dir. Gayr-ı Müslim, yani Hristiyan nüfus ise 59 kişidir. Kaza merkezinde oturan Hristiyan nüfus, toplam nüfusun % 0.24'ünü oluşturmaktadır.

1309 Adana Vilayeti Salnâmesinde ise Ermenek İlçesinin dinlere göre dağılımı şu

⁴⁹ 1308 Adana Vilayet Salnâmesi, s. 110.

şekildedir⁵⁰.

<i>Toplam N.</i>	<i>Müslüman N.</i>	<i>Gayr-ı Müslim N.</i>
25 665	25 658	7

Tabloda görüldüğü gibi Ermenek kazasının nüfusu 25 665, Müslüman nüfus 25 658'dir. Gayr-ı Müslim yani, Hristiyan nüfus ise 7'dir. Hristiyan nüfusun toplam nüfusa oranı ise % 0.027'dir.

1312 Adana Vilayeti Salnâmesinde Ermenek nüfusunun dinlere göre dağılımı şöyledir⁵¹.

<i>Toplam N.</i>	<i>Müslüman N.</i>	<i>Gayr-ı Müslim N.</i>
26 306	26 247	59

Tabloya göre, Ermenek nüfusunun 26 306 kişi olup, Salnâme'de yanlışlıkla 26 206 olarak verilmiştir. Toplam nüfusun 26 247'si Müslüman, 59'u Hristiyanlardan oluşmaktadır. Buna göre Hristiyan nüfus toplam nüfusun % 0.22'sini oluşturmaktadır. Bu tarihte Hristiyan nüfus önceki yıllara göre artış göstermektedir.

Şemseddin Sami ise H. 1314 (1896) tarihli eserinde Karaman'ın Aladağ ve Gaferabad ile birlikte 84 köyden ibaret olduğunu belirtmekte ve 28 493 toplam nüfusunun olduğunu belirtmektedir. Bu nüfusun 500 kadarının Ermeni, 50 kadarının da Rum olduğunu bildirmektedir. Buna göre toplam Hristiyan nüfus 550 kişidir. Toplam nüfusun % 1.93'ü Hristiyanlardan oluşmaktadır. Ayrıca o dönemde Karaman'da iki Ermeni mektebi, bir Rum mektebi bulunmakta, bunun yanı sıra bir Ermeni bir de Rum kilisesi

⁵⁰ 1309 Adana Vilayet Salnâmesi, s. 116.

⁵¹ 1312 Adana Vilayet Salnâmesi, s. 64.

olmak üzere iki kilisenin olduğundan bahsetmektedir⁵².

Bu tarihte Karaman nüfusunun önceki yıllara nazaran artış gösterdiği, bununla birlikte gayr-ı müslim nüfusun da arttığı görülmektedir. Ermenek'in ise toplam nüfusu 4 000'dir. Nüfusun tamamı Müslümandır. Kaza geneli 4 497 hane ve 19 350 kişiden oluşmaktadır⁵³.

a) Karaman'da Hıristiyan Mezhep ve Tarikatları

Hıristiyanlığın ilk yayılma döneminden itibaren bu din Karaman ve civarında aziz Pavlos ve Barnabas tarafından kısa zamanda yayılmış olduğu bilinmektedir. Daha sonraki dönemlerde Hıristiyanlık güçlenmiş ve çok sayıda insan kitlelerini içine almıştır. Bununla birlikte, Hıristiyanlar arasında çeşitli ihtilaflar çıkmıştır. Kadıköy Konsili ile birlikte ciddi bölünmeler görünmüş ve 1054 yılında doğu-batı ayrımı yapılarak Bizans Ortodoksluğun merkezi olmuştur⁵⁴. Roma'nın üstünlük iddiasıyla birlikte Roma'dan ayrılarak Konstantin tarafından İstanbul patrikliği Bizans İmparatorluk Kilisesinin mirasçısı sayılmıştır⁵⁵.

1) Ortodoks Mezhebi

Doğu-batı ayrımı ile birlikte kendilerine "Ortodoks" denilen cemaat ortaya çıkmıştır. Ortodoks kelimesi "Doğru Görüş" ve "Doğru İnanç" anlamına gelmektedir⁵⁶.

Bu mezhebe mensup insanlar milliyetlerine göre idari bakımdan bağımsız kiliseler

⁵² Şemseddin Sami, a.g.e., C V, s. 3645.

⁵³ Şemseddin Sami, a.g.e., C.II, s. 840.

⁵⁴ Tümcü-Küçük, a.g.e., s. 271.

⁵⁵ Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 252.

⁵⁶ Tümcü-Küçük, a.g.e., s. 271.

meydana getirmişlerdir. (Rus, Yunan, Sırp ve Bulgar kiliseleri gibi) bu kiliseler idari yönden birbirlerinden tamamen bağımsız konumda olduklarından dolayı bağımsız bir şekilde hareket etmektedirler. Her kilisenin başında “Patrik” denilen en büyük dinî yetkili bulunmaktadır⁵⁷.

Ortodoksların çok sayıda kiliseleri olmasına rağmen İstanbul, İskenderiye, Antakya ve Kudüs olmak üzere dört patrikliği bulunmaktadır. 1917 Bolşevik İhtilalinden sonra da Rus kilisesi patriklik haline gelmiştir⁵⁸.

Ortodoksların genel özellikleri, Katolikler ve diğer Hıristiyan mezheplerinden ayrıldıkları noktalar şunlardır.

1- Ruhani başkan patriktir.

2- Papanın yanılmazlığı ve İsa'nın vekili olduğunu kabul etmeyerek, Kutsal Ruh'un Oğul yoluyla Baba'dan çıktığına inanılır.

3- İlk yedi konsili ve kararlarını kabul ederek diğer konsilleri reddederler.

4- İkonlara geniş yer verir ve saygı gösterirler.

5- İbadetler milli diller ile yapılır.

6- Haçların kolları birbirine eşittir.

7- Evharistiya ayininde ekmeğe maya, şaraba su katarlar.

8- Konfirmasyon vaftizden hemen sonra yapılır.

9- Papazlar evlenmelerine rağmen keşişler, piskoposlar ve patrikler evlenmezler.

Boşanma ise bazı şartlara bağlı olarak vardır⁵⁹.

⁵⁷ Sarıkcıoğlu, a.g.e, s. 252.

⁵⁸ Tümer-Küçük, a.g.e., s. 271.

⁵⁹ Tümer-Küçük, a.g.e., s. 272.

Karaman İli ve civarında görülen Hıristiyan nüfusun bir kısmını Rumlar oluşturmaktadır. Hıristiyan Rumlar Ortodoks kilisesine, yani İstanbul Patrikliğine bağlı idiler. Bu Hıristiyan kitle Ortodoks Mezhebi'nin genel kuralları çerçevesinde ibadet ve ayinlerini yapmakta idiler.

2) Karamanlılar (Ortodoks Türkler)

Türk dinî tarihi incelendiğinde Türk Milleti'nin çok çeşitli kültürlerin etkisinde kalarak bu kültürleri temsil eden dinleri kabul ettikleri görülmektedir. Türkler, Gök Tanrı inancının yanı sıra Maniheizm, Budizm, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâmiyet dinlerini de kabul etmişlerdir⁶⁰.

Oğuzlar'ın büyük çoğunluğu İslâmiyet'i kabul etmesine rağmen Bulgarlar, Avarlar, Peçenekler ve bir kısım Oğuz boyları Hıristiyanlığı kabul etmiştir. Türkler'in Hıristiyanlaşmasında en büyük etken Bizans Devleti olmuştur. Savaşçı bir millet olan Türkler'den kurtulmak isteyen Bizans Devleti Türkler'i Hıristiyanlaştırma politikası izleyerek Hıristiyanlaşan Türkler'i Anadolu'ya yerleştirmiş ve askerî bir vazife ile görevlendirmiştir. Daha sonraki dönemlerde Anadolu coğrafyasında Karamanlılar ismiyle bir Ortodoks cemaati görmekteyiz.

Karaman bölgesinde yaşayan Rum ve Ermeniler'in dışında "Karamanlılar" diye isimlendirilen⁶¹ bu Hıristiyan cemaati üzerinde çeşitli tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmalar-

⁶⁰ Türk dinî tarihi hakkında bkz. Ünver Günay-Harun Güngör, *Türk Din Tarihi*, İstanbul, 1998.

⁶¹ Ünver Günay-Harun Güngör, *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dinî Tarihi*, İstanbul, 1997, s. 156.

rın temel esası ise onların Türk olup-olmamalarına dayanmaktadır. Türkler'in Anadolu'ya gelişi 530 yıllarında olmuştur. Anadolu'ya ilk gelen Türk boyu ise Bulgarlardır. Daha sonraki dönemlerde asker ve hudut muhafızı olarak belirli bölgelere yerleştirilen bu Türk boylarının önemli yerleşim merkezleri, Kapadokya, Karaman ve Kayseri bölgeleridir⁶².

Kurtuluş Savaşına kadar Konya, Niğde, Nevşehir, Kayseri, Ankara, Trabzon, İzmir, İstanbul, Aksaray, Ihlara, Ürgüp, Göreme, Peristrema, Derinkuyu, Akşehir, Ermenek, Ereğli, İçel, Antalya ve Fethiye gibi Anadolu'nun değişik yerlerinde yaşayan Karamanlılar, Ermeniler ve Rumlarla birlikte karışık olarak yaşamışlardır. Bir kısmının Türklüklerini yitirip Ermenileştikleri ve Rumlaştıkları görülmesine rağmen, bir kısmı da Türklüklerini devam ettirmişlerdir⁶³.

Karamanlılar'ın Türk olduğunu ileri süren araştırmacılar bu cemaatin menşeyini Orta Anadolu'nun güneyinde beylik kuran Karamanoğulları'na bağlamaktadırlar⁶⁴. Bunun aksine, S. A. Hüdaverdioğlu-Theodots ise Karamanlılar'ın menşe itibariyle Grek (Yunan) olduklarını, Türkler'in tehditleri neticesinde dillerini değiştirdiklerini ileri sürmektedirler⁶⁵.

⁶² Mükremin Halil Yınanç, *Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri*, İstanbul, 1944, s. 167; Mehmet Eröz, *Hıristiyanlaşan Türkler*, Ankara, 1983, s. 17; Mustafa Ekincikli, *Türk Ortodoksları (Başlangıçtan Millî Mücadele Sonuna Kadar)*, (Doktora Tezi), Kayseri, 1990, s. 77-78.

⁶³ Eröz, a.g.e., s. 18; Mustafa Baydar, *Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları*, İstanbul, 1968, s. 219; Halç Soysü, *Kavimler Kapısı I*, İstanbul, 1992, s. 176; Yakup Aygıl, *Hıristiyanlaşan Türklerin Kısa Tarihi*, İstanbul, 1995, s. 62.

⁶⁴ Cami, *Osmanlı Ülkesinde Hıristiyan Türkler*, İstanbul, 1338, s. 35; Eröz, a.g.e., s. 31-32; Ekincikli, a.g.e., s. 76-82.

⁶⁵ Günay-Güngör, *Türk Din Tarihi*, s. 197-198.

Ancak Karamanlılar'ın menşe itibariyle Türk olduklarını ileri sürenlerin görüşlerinin doğru olduğu kanaatindeyiz. Çünkü, Anadolu'nun her tarafında yaşayan Rumlar'a Rum denilirken, Karaman bölgesinde yaşayan Hıristiyanlara "Karamanlı" adı verilmektedir. Dolayısıyla, onların diğer Rumlardan farklı özelliklerinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu önemli farkın ise Karamanlılar'ın Hıristiyan olmalarına rağmen Türkçe ibadet yapmaları ve Türkçe'den başka dil bilmemeleridir. Ayrıca Kapadokya bölgesinde yaşayan Ortodoksların Rum değil, öz be öz Türk oldukları belirtilmektedir⁶⁶.

Kramers Karaman ahalisinin büyük çoğunluğunun Müslüman-Türk olduğunu, ancak bunlar arasında az sayıda da olsa Rum Ortodoks kilisesine bağlı Türkçe konuşan, Yunan alfabesini kullanarak Türkçe yazan Hıristiyanların olduğunu ifade etmektedir⁶⁷. Yine Ş. Sami özel anlamda, Karaman civarında Türkçe konuşan Hıristiyanlara "Karamanlı" denildiğini belirtmektedir⁶⁸.

Karamanlılar Bizans İmparatorluğu tarafından Hıristiyanlaştırılarak Anadolu'ya yerleştirilen Peçenek, Uz, Kuman (Kıpçak)'lardan oluşan Ortodoks Türklerdir⁶⁹.

Anadolu'ya gelişlerinden itibaren Lozan Anlaşmasına kadar Anadolu'nun çeşitli yerlerinde hayat sürdüren Türk Ortodoksları 30 Ocak 1923 tarihinde "Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine Dair Mukavelenâme" ve buna bağlı protokol gereği mübadeleye

⁶⁶ Mehmet Hayri, *Niğde Sancağı*, nşr. İlhan Gedik, Niğde, 1994, s. 37-39; Günay-Güngör, a.g.e., s. 198; Harun Güngör, "Karamanlıca (Grek Alfabeli Türkçe) Bir Kitabe", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 33, Aralık 1984, s. 95-101.

⁶⁷ Kramers, a.g.m., s. 309.

⁶⁸ Şemseddin Sami, *Kâmûs-u Türkî*, nşr., Ahmet Cevdet, İstanbul, 1317, s. 1067.

⁶⁹ Harun Güngör, *Türk Bodun Bilimi*, Kayseri, 1998, s. 226-227.

tâbi tutularak Yunanistan'a gönderilmişlerdir⁷⁰. Oysa ki, Türk Ortodoksları Millî Mücadelede oldukça etkin rol alarak, Türk ordusunun muzaffer olması için çalışmışlardır. Bu sırada da Fener Patrikhanesi'ne karşı çıkmışlardır⁷¹.

Bu gün Karaman İli sınırları içerisinde Karamanlılar dediğimiz Ortodoks Hristiyanları bulmak mümkün değildir. Ancak Denктаş, eski adı Kızıllarayini, yeni adı Taşkale Kasabası olan kasaba halkının Karamanlılar'ın devamı olabileceğini söylemektedir. Bu kasaba halkının Silifke yakınlarında Kızılgöç denilen bir yerde hapisten kaçtıklarını, şimdiki yerleşim merkezine geldiklerinde Müslüman olmadıklarını, kasabada halen İmamlı sülalesinin ise bunlara İslâm Dinini öğretmek için görevlendirilmiş olduğunu belirtmektedir⁷². Yaptığımız araştırmada kasabanın etnik kökeni hakkında pek bilgi elde edemedik. Ancak yöre halkı tarafından bu bölgeye "Urumeli" denmekte, yine yöre halkı bu köyün aslen Rum olduğunu iddia etmektedir. Köyün örf ve adetleri, kılık ve kıyafetleri oldukça farklı gözükmektedir. Bu da Denктаş'ın ileri sürmüş olduğu görüşü destekler mahiyettedir.

3) Gregoryan Mezhebi (Ermeni Kilisesi)

Ermeniler Hristiyanlığı kabul ettikten sonra 451 Kadıköy Konsili'ne kadar bazı ayrılıklara rağmen, genel Hristiyanlık içerisinde yer almışlardır. Kadıköy Konsili'nden itibaren Hz. İsa'nın iki tabiatlı (İlâhî ve insanî) olduğunu reddederek Hz. İsa'nın bir tabi-

⁷⁰ Ekincikli, a.g.e., s. 212.

⁷¹ Dursun Ayan, "Kurtuluş Savaşında Ortodoks Türkler", *Türk Yurdu*, C. XVII, S. 122, Ekim 1997, s. 91-94.

⁷² Denктаş, a.g.e., s. 112.

atı bulunduğunu (İlâhî ve insanî tabiatın birliği) kabul etmişlerdir⁷³.

Hz. İsa'nın bir tabiatlı olduğunu kabul eden ve savunan kiliselere "Monofizit" kiliseler denmektedir. Ermeni kilisesi de monofizit kiliselerinden kabul edilmektedir.

Ermeni Kilisesinin kurucusu Aziz Gregoir (Gregor) veya Kirkor'dur. Onun için Ermeni Kilisesine "Gregoryan Ermeni Kilisesi" denmektedir⁷⁴. Ermeni Kilisesinin diğer kiliselerden ayrıldığı bir çok nokta bulunmaktadır. Ayrıldığı bu noktalardan bazıları şunlardır;

1- Gregoryan Ermeni Kilisesi millidir.

2- Ruhani başkan Katagigos'tur.

3- Ermeni Kilisesinin merkezi Erivan yakınlarındaki Eçmiyazin'dedir. Bu kilisenin Hz. İsa tarafından kurulduğuna inanılmaktadır. İkinci dereceden kiliseler ise Beyrut Kategigosluğu, İstanbul ve Kudüs'teki Ermeni Patriklikleridir.

4- İlk üç konsil dışında daha sonraki konsilleri kabul etmezler.

5- Hz. İsa'da tek tabiatın olduğu kabul edilir.

6- Papanın yanılmazlığını ve otoritesini reddederek kilisenin günahları bağışlama yetkisini kabul etmezler.

7- Kutsal Ruh'un Baba'dan çıktığını kabul etmekte ve filyok (ve oğuldan) takısını reddetmektedirler.

8- Gregoryan Ermenilerde diğer kiliselerden farklı olarak hayvan kurbanı yani kanlı kurban vardır.

9- Noel ve Epitani birleştirilerek 6 Ocakta kutlanmaktadır.

⁷³ Tümer-Küçük, a.g.c., s. 278.

⁷⁴ Abdurrahman Küçük, *Ermeni Kilisesi ve Türkler*, Ankara, 1997, s. 44-45.

10- Kilise yönetiminde “Laikler” söz sahibidir. Nihai kararlar Laikler ve ruhbanlar tarafından verilir.

11- Evlilikte zina dışında boşanma yoktur.

12- Alt rütbedeki din görevlilerine evlenme izni verilmekle birlikte evlenme yasağı “Vertabetler” ve “Piskoposlar” için sıkı bir şekilde uygulanmaktadır.

13- Piskoposları takdis görevi Katogigoslardır.

14- Diğer kiliselerin aksine ibadet yönü doğudur. Kilise mihrabı doğudadır.

15- Ortodokslardaki tasvir kültü Ermeni Kilisesinde dar bir çerçevede tutulmaktadır⁷⁵.

Karaman İli çevresinde yaşayan Ermeniler’in Gregoryan olmaları pek muhtemeldir. Çünkü, Ermenilerde kilise ve millet bir ve aynı şeydir ve iç içe girmiş durumdadır⁷⁶.

1301 Konya Vilayet Salnâmesi’nde Karaman’da yaşayan Ermeni nüfusu 24 olarak belirtilmektedir. Ermeniler Hıristiyan nüfus içerisinde % 12’lik bir kesimi oluşturarak toplam nüfus içerisinde % 0. 24’ü oluşturmaktadır.

Şemseddin Sami ise, Ermeni nüfusun Karaman İli’nde 500 civarında olduğunu belirtmektedir. Bu da Hıristiyan nüfusun % 90. 9’unu oluşturmaktadır. Toplam nüfus içerisinde ise Ermeniler nüfusun %1. 75’ini oluşturmaktadır.

4) Hospitallers (Hospitales) Tarikatı

Hospitalier tarikatı XI. yy’da kutsal yerleri ziyaret etmek isteyen Hıristiyan hacıların bütün ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile Amalfi’li bir takım tacirlerin bir araya gele-

⁷⁵ Tümer-Küçük, a.g.e., s. 279-282; Küçük, a.g.e., s. 290-295.

⁷⁶ Tümer-Küçük, a.g.e., s. 279.

rek, merkezi Kudüs olmak üzere kurmuş olduğu bir tarikattır. Tarikat üyeleri, ilk önce Hristiyanların ihtiyaçlarının giderilmesi için kilise ve hastane kurmuşlardır. 1099 Yılında Haçlı Ordusu tarafından Kudüs'ün işgali esnasında hastane yöneticisi Abbot Gerard idi. Kuşatma ve şehrin düşmesi esnasında Gerard'ın idaresindeki bu hastane ırk, din ve sınıf ayrımı yapmaksızın bütün muhtaçlara ve yaralılara hem tıbbî yardım, hem de onları hastanede barındırarak barınma ihtiyaçlarını gidermekteydiler⁷⁷.

Bu tarikatın adı Kudüs'lü Aziz Jean hastanesinin savaşçıları, Rodos'lu savaşçılar ve Malta'lı savaşçılar şeklinde de ifade edilmektedir. Vaftizci Yahya'nın ruhaniyetine adanan bu yardım teşkilatı "Vaftizci Aziz Jean'ın Hastanesinin Kardeşleri" adı altında bölgede değişik şubeler altında teşkilatlanarak, kuruluş amaçlarına uygun bir şekilde görevlerini icra etmişlerdir⁷⁸.

1099 Yılında tarikat içerisinde ve tüzüğünde yeniden bir düzenlemeye gidilerek diğer yardım kuruluşlarına örnek olmuş ve askerî bir hüviyet kazanmıştır⁷⁹.

Tarikat üyeleri Selahaddin Eyyubi'nin 1187 yılında Kudüs'ü ele geçirmesinden sonra ilk önce Akka'ya, 1291 yılında Kıbrıs'a daha sonra ise Silifke ve Larendede (Karaman) topraklarına yerleşmişlerdir⁸⁰.

Bu tarikat üyeleri dünyanın değişik yerlerinde Müslümanlara karşı Filistin'i ve Kıbrıs'ı savunmuşlardır. 1210 Yılında Ermeni Kralı II. Leon'u destekleyerek Larendede'nin

⁷⁷ William E. Addis-Thomas Arnold-T.B. Scannell, "Hospitallers (Hospitales)", *A Catholic Dictionary*, London, 1916, s. 426.

⁷⁸ Addis-Arnold-Scannell, a.g.e., s. 426.

⁷⁹ Fahrettin Öztoprak, "St Jean Şövalyeleri", *Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi*, S. 140, Ağustos 1998, s. 16.

⁸⁰ Meydan Larousse, "Malta Şövalyeleri", C. XIII, s. 88.

Türkler'in elinden çıkmasına sebep olmuşlardır. Ancak 1216 yılında Larende (Karaman) Sultan İzzeddin Keykavus tarafından tekrar geri alınmıştır⁸¹.

1310 Yılında Türkler'e karşı Rodos'u savundular ve buna muvaffak oldular. Ancak 1522 yılında Rodos bu tarikatın elinden geri alınmıştır. 1530 Yılında Malta savunmasında başarılı olamamışlardır⁸².

Bu tarikata göre bütün suçlar şiddetli bir şekilde cezalandırılmaktaydı. Tarikat üyelerinin sıkı bir şekilde uyması gereken üç yeminleri vardı. Bunlar, itaat, fakirlik ve iffetlilik. Ayrıca, çarşamba ve cuma günleri perhiz yapmak zorunda idiler.

Tarikat üç sınıftan oluşmaktaydı. 1- Şerefli doğan savaşılar, 2- Papazlar veya vaizler, 3- Sıradan hizmetçiler. St Jean Şövalyeleri dünyanın değişik bölgelerine tarikat üyelerini göndererek "Kardeşler" adı altında teşkilatlanmışlardır.

Bu tarikata mensup savaşılar barış zamanı uzun siyah bir palto giyerek sekiz köşeli, beyaz Malta haçı takarlar, savaş zamanı ise önde ve arkada malta haçı olan kırmızı bir elbise giyerlerdi⁸³. Karaman ve civarında görülen en önemli Hristiyan tarikatı bu tari-kattır.

2- İSLAMİYET

İslâm, kelime olarak teslim olmak, itaat etmek, boyun eğmek demektir. Terim olarak Hz. Muhammed'in haber verdiği bütün şeyleri kabul etmek ve teslim olmak demektir. Ayrıca, Hz. Muhammed aracılığı ile Allah tarafından insanlığa gönderilen ilâhî dinin

⁸¹ Kremers, a.g.m., s. 310.

⁸² Addis-Arnold-Scannell, a.g.e., s. 427.

⁸³ Addis-Arnold-Scannell, a.g.e., s. 427.

adıdır. İsmi Kur'an-ı Kerim'den alan⁸⁴ İslâm Dini tüm insanlığa gönderilen evrensel, ilâhî ve monoteist (Tek Tanrıcı) bir dindir⁸⁵.

İslâm Dininin temel olarak iki kaynağı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim vahyedilişinden itibaren hem yazılarak, hem de ezberlenerek günümüze kadar gelen ve Allah tarafından gönderilen, ayetlerin tamamı ve yazılan mushaftır. İkincisi de Kur'an ayetlerinin daha iyi anlaşılması için yorumlardan meydana gelen ve ibadetlerin yapılış şekillerini belirten, Hz. Muhammed'in söz, fiil ve takrirlerinden oluşan sünnetidir⁸⁶.

İslâm Dininin altı esası vardır. Allah'a Peygamberlerin tamamına, ahiret gününe, Allah tarafından gönderilen kitaplara, meleklere, kaza ve kadere iman etmek. Bu şartlara inanan kimse kelime-i şahadet getirir ve o andan sonra da namaz kılar, oruç tutar, zekat verir ve hacca giderse Allah'a karşı görevini yerine getirmiş olur. İslâm Dini'nde bayram namazı, hac ibadeti ve cuma namazı dışında ibadetlerde belli bir mekan şartı bulunmamaktadır. Ayrıca bu dinde kurban adeti de vardır⁸⁷.

İslâm Dini Hz. Muhammed zamanında (612-632) Arap yarımadasının tamamına hakim olmuştur. Dört halife, Emevî ve Abbasiler döneminde ise Mezopotamya, Türkistan, Kuzey Afrika ve İspanya'ya kadar yayılmıştır⁸⁸. VII. yy başlarında Arabistan'da ortaya çıkan İslâm Dini bu yy'ın hemen sonunda Arap fetihleri neticesinde Türkler tarafın-

⁸⁴ Kur'an-ı Kerim, 3/19,85

⁸⁵ Tümer-Küçük, a.g.e., s. 306-307; E.Ruhi Fırlı, **Çağımızda İtikadi İslâm Mezhepleri**, İstanbul, 1983, s. 7.

⁸⁶ Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 277; Mehmet Aydın, **Din Fenomeni**, Konya, 1993, s. 383.

⁸⁷ Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 277-280; Tümer-Küçük, a.g.e., s. 307-318.

⁸⁸ Doğrul, a.g.e., s. 239-241.

dan tanınmaya başlamış, ancak Emevî hanedanlarının tutumundan dolayı pek kabul görmemiştir⁸⁹.

Abbâsî Devleti'nin Emevîler'e nazaran Türkler'e karşı daha yumuşak ve olumlu tavır takınmaları neticesinde Türkler'in İslâmiyeti kabul etmeleri daha kolay ve süratli olmuştur. Orta Asya'ya ticaret amacıyla gelen mutasavvıfların faaliyetleri sonuç vermeye başlamış ve Türkler'in İslâmiyeti kabul etmeleri hızlanmıştır. X. yy'dan itibaren Türkler arasında İslâm Dini hızlı yayılmasının neticesi olarak Müslüman-Türk devletlerinin kurulmasını sağlamış, bu da İslâm dünyasında siyasi birliğin sağlanmasında etkili olmuştur. Şîî propagandasına karşı tedbirler alan Türkler sünnî inancın yerleşmesi için medreseler açmışlardır. Selçuklu ve Osmanlı Devleti vasıtasıyla İslâm Dini Anadolu ve Avrupa'ya kadar yayılmıştır⁹⁰.

Müslüman olan Türkler'in Anadolu'ya akın akın gelmesiyle birlikte Karaman ve civarında da Müslüman nüfus birden çoğalmıştır⁹¹. 1228 Tarihinden itibaren bölgede Türk nüfusu artmış, Hristiyan nüfus ise kademeli olarak azalmaya başlamıştır.

1296 Tarihli Konya Vilayet Salnâmesi'ne göre Karaman'da Müslüman nüfus 8641, toplam nüfus ise 8961'dir⁹². Buna göre, toplam nüfus içerisinde Müslüman nüfusun oranı % 96.43'tür.

⁸⁹ Zeki Velidi Togan, a.g.e., s. 75; İbrahim Kafesoğlu, "İlk Türk-İslâm Siyasi Teşekkülleri, **Türk Dünyası El Kitabı**, C.I, Ankara, 1992, s. 237-238; Zekeriya Kitapçı, **İlk Müslüman -Türk Hükümdar ve Hakanları**, Konya, 1995, s. 29-35.

⁹⁰ Hüseyin G. Yurdaydın, **Türkiye'nin Dini Tarihine Umumi Bir Bakış**, Ankara, 1962, s. 109; Carl Brockelmann, **İslam Ulusları ve Devletleri Tarihi**, çev., Neşet Çağatay, Ankara, 1992, s. 142-146.

⁹¹ TA, s. 302.

⁹² 1296 Konya Vilayet Salnâmesi, s. 86.

1301 Tarihli Salnâme'de ise Karaman merkez nüfusu 1982, kaza genelinin nüfusu ise 9688'dir⁹³. Müslüman nüfus 9470 olup, toplam nüfusun % 97. 7'sini oluşturmaktadır.

1308 Tarihli Adana Vilayet Salnâmesi'ne göre Ermenek kazasının toplam nüfusu 24091, Müslüman nüfus ise 24032 olarak belirtilmektedir⁹⁴. Geri kalan nüfus ise gayr-ı Müslimlerden oluşmaktadır. Müslüman nüfusun genel nüfusa oranı ise % 99. 76'dır.

1309 Adana Vilayet Salnâmesinde Ermenek İlçesinin toplam nüfusu 25665'tir⁹⁵. Nüfusun 25658'i Müslümanlardan oluşmakta ve toplam nüfus içerisinde Müslümanların oranı % 99. 97'dir. 1312 Tarihli Salnâmede ise Ermenek İlçesi'nin toplam nüfusu 26306'dır. Bu nüfusun 26247'sini Müslümanlar oluşturmaktadır⁹⁶. Müslüman nüfus toplam nüfusun %99. 7'sini oluşturmaktadır.

Ş. Sami'ye göre ise, Karaman kazasının toplam nüfusu 28493'tür. Müslüman nüfus ise 27943'tür. Buna göre Müslüman nüfus toplam nüfusun % 98'ini oluşturmaktadır⁹⁷. Ş. Sami'ye göre bu tarihte Ermenek nüfusu 19350'dir. O, Nüfusun tamamının Müslüman olduğunu söylemektedir⁹⁸.

Karaman'da İslam Mezhepleri

Müslümanlar, Hz. Muhammedin sağlığında herhangi bir problemle karşılaştıkların zaman bu problemin çözümü için peygambere müracaat ederek, ya Allah'tan gelen vahiy

⁹³ 1301 Konya Vilayet Salnâmesi, s. 185.

⁹⁴ 1308 Adana Vilayet Salnâmesi, s. 110.

⁹⁵ 1309 Adana Vilayet Salnâmesi, s. 116.

⁹⁶ 1312 Adana Vilayet Salnâmesi, s. 64.

⁹⁷ Şemseddin Sami, a.g.e., C. V, s. 3645.

⁹⁸ Şemseddin Sami, a.g.e., C. II, s. 876.

ile ya da bizzat Hz. Muhammed'in kendi sünnetiyle sıkıntılarını giderirlerdi. Peygamberin vefatıyla birlikte Allah tarafından gönderilen vahiy kesilmiş ve meselelerin tek kişi tarafından çözümlenmesi ortadan kalkmıştır. Ayrıca ayetlerin açıklanmasında dini anlama ve yaşamada da çeşitli güçlükler ortaya çıkmıştır.

Hz. Muhammed'in 632 yılında vefatından sonra Müslümanlar arasında çeşitli problemler ortaya çıkmıştır. Bu problemlerin başında hilafet meselesi ve bunun neticesi olarak ortaya çıkan iç savaşlar, farklı kültürlerden insanların Müslüman oluşu ve bu insanların dini anlama, yorumlama ve yaşamada ortaya koydukları davranışlar görülmektedir. Bunun gibi bir çok meselede çeşitli fikir ayrılıkları ortaya çıkmış, hicri .I. asırdan itibaren iman esasları ve buna bağlı konular farklı şekillerde yorumlanmaya başlamıştır. Bunun neticesinde itikadi İslam mezhepleri ortaya çıkmıştır⁹⁹. Sahabe devrinden sonra İslam alimleri, ibadetle ilgili meselelere çözüm getirmek için Kur'an ve sünnetten hüküm çıkarırken çeşitli metotları kullanmışlardır. Bu metot farklılıklarından dolayı hicri II ve III. asırdan itibaren fihhi mezhepler ortaya çıkmıştır. Bu mezhepler, ehl-i sünnet ve ehl-i sünnet dışı mezhepler olarak ikiye ayrılmaktadırlar¹⁰⁰.

Ehl-i sünnet olarak değerlendirilen Selefiyye , Kur'an ve sünnet göre meseleri açıklamış, Eş'ariye ve Maturudiye ise Kur'an ve sünnetin yanı sıra akli açıklamalara da yer vermiştir¹⁰¹. Ehl-i sünnet dışı olarak bilinen mezhepler ise Haricilik, Şia ve kolları, Mutezile, Mürcie ve Cebriyedir¹⁰².

⁹⁹ E. Ruhi Fırlı, *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*, Ankara, 1996, s. 56-59.

¹⁰⁰ Hayrettin Karaman, *İslam Hukuk Tarihi*, İstanbul, 1989, s. 171-175, 180.

¹⁰¹ Yusuf Şevki Yavuz, "Ehl-i Sünnet", *TDVİA. C. X*, İstanbul, 1994, s. 527-529.

¹⁰² Yusuf Şevki Yavuz, "Ehl-i Bid'at", *TDVİA. C. X*, İstanbul, 1994, s. 502.

Ehl-i sünnet olarak değerlendirilen fıkhi mezhepler, Hanefilik, Şafilik, Malikilik ve hanbeliliktir. Ehl-i sünnet dışı fıkhi mezhepler ise Zahirilik ve Şiannın kollarıdan Zeydiye, Caferiye vb. mezheplerdir¹⁰³.

Biz burada Karaman ilinde yaşayan Müslümanlar arasında görülen fıkhi mezheplerden Hanefilik ve Şafilik hakkında bilgi vereceğiz.

a. Hanefilik

Ehl-i sünnet itikadına bağlı Müslümanların tabi olduğu bu mezhebin kurucusu İmam-ı Azam Ebû Hanifedir. Asıl adı Nu'man b. Sabit olan Ebû Hanife Kufe'de doğup büyümüş ve dini ilimleri tahsil ederek fıkıh alanında oldukça ilerlemiştir¹⁰⁴.

Dünya Müslümanlarının büyük bir kısmının bağlı olduğu bu mezhebin kurucusu olan Ebu Hanife, fıkhi bir konuda hüküm çıkarmak için metot olarak Kitap, sünnet, Sahabelerin kavli, kıyas, istihsan, icmâ ve örfü esas almıştır¹⁰⁵.

Mezhebinin yayılışında talebelerinin çokluğu ve talebelerinin akla ve örfü önem vermeleri etkili olmuştur. Abbasiler döneminde belli bir rağbet gören hanefiliğin, asıl yayılışı Selçuklular ve Osmanlılar zamanında olmuştur. Bu mezhep mensupları itikadi olarak Maturudi mezhebine bağlıdırlar. Günümüzde Türkiye, Irak, Türkistan, Kafkasya, Azerbaycan, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Suriye vb. yerlerde oldukça yaygın durumdadır¹⁰⁶.

Karaman ilinde Müslüman nüfusun %98,9 Hanefi mezhebine mensup kişiler o-

¹⁰³ Karaman, a.g.e, s. 239-248.

¹⁰⁴ Muhammed Ebû Zehrâ *İslam'da Fıkhi Mezhepler Tarihi*, nşr., A. Şencer, İstanbul, 1993 s. 207-208.

¹⁰⁵ Zehra, a.g.e. s. 238.

¹⁰⁶ Bcsim Darkot "İslam", İA. C. V/2, s. 1095.

luşturmaktadır. Sayıları ise 222999'dur.

b. Şafilik

Bu mezhebin kurucusu İmam Şafii'nin asıl Muhammed b. İdris eş-Şâfi el-Kuraşi'dir. Yemen'de doğan Şafii, Askalan ve Gazne'de büyümüş, daha sonra da Mekte'de ilim tahsil etmeye başlamıştır. Fıkıh alanında derinleşen Şafii, metot olarak Kur'an, sünnet, icma, Sahabe kavli ve Kıyası kullanmıştır. Şafii mezhebi Irak, Horasan, Mısır, Hicaz ve Şam bölgelerinde yaygın olduğu gibi, Türkiye'nin doğu ve güney doğu Anadolu bölgelerinde oldukça yaygındır¹⁰⁷.

Karaman ilinde yaşayan Müslümanlardan sadece % 0,1'ini Şafii mezhebine mensup kişiler oluşturmaktadır. Sayıları ise 301 kişi civarındadır. Bu mezhebe mensup kişiler Karaman iline Urfa, Mardin, Adıyaman, Diyarbakır vb. doğu ve güney doğu bölgelerinden gelmiş işçi ve memurlardan oluşmaktadır.

¹⁰⁷ Numan D. Aksoy, XX. Yüzyıl Gaziantep Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası (Doktora Tezi), Malatya 1998, s.120.

III. BÖLÜM

(KARAMAN İLİ GÜNÜMÜZ İNANÇ COĞRAFYASI)

A- KARAMAN MERKEZ VE İLÇELERİNİN GÜNÜMÜZ İNANÇ COĞRAFYASI

1867 yılında çıkartılan Vilayet Nizamnâmesi'yle birlikte Konya'nın bir kazası olan Karaman, 1929 yılından itibaren Konya'nın bir ilçesi olmuş ve 1989 yılına kadar bu statüsünü korumuştur. 1989 yılından itibaren il olmasıyla birlikte Ayrancı, Başyayla, Kazımkarabekir, Ermenek ve Sarıveliler ilçeleri olmak üzere 1997 genel nüfus sayımına göre nüfusu 225422'dir.

Karaman merkez ilçe başta olmak üzere ile bağlı olan beş ilçenin 1997 nüfusları ve bu nüfus içerisindeki din ve mezhep mensuplarının sayılarını bu başlık altında inceleyeceğiz¹.

1- KARAMAN MERKEZ İLÇE

Doğuda Ayrancı İlçesi, kuzeyde Konya İli, batıda Kazımkarabekir İlçesi ve Konya İli, güneyde İçel İli ve Ermenek İlçesi ile çevrili olan merkez ilçenin nüfusu 147608'dir.

a) Merkez İlçe

karaman merkez ilçesinin 41 mahallesi bulunmaktadır. 1997 genel nüfus sayımına göre ilçenin nüfusu 104156'dır.

¹ Karaman İli'ne ait nüfus ile ilgili tüm bilgiler DİE'den alınmıştır.

Bu nüfusun inanç yapısı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Yerleşim Alanı	1997 Nüfusu	Müslüman Nüfus					
		Hanefi	%	Şafi	%	Alevi	%
Abbas M.	1401	1347	96.2	25	1.7	30	2.1
Ahiosman M.	1012	1012	100	-	-	-	-
Ahmet Yesevi M.	4500	4475	99.4	-	-	25	0.55
Alacasuluk M.	3314	3314	100	-	-	-	-
Alişahane M.	4811	4796	99.7	150	0.3	-	-
Atatürk M.	1309	1309	100	-	-	-	-
Bahçelievler M.	748	198	26.5	-	-	550	73.5
Beyazkent M.	2144	2124	99.1	20	0.9	-	-
Cedit M.	1156	1156	100	-	-	-	-
Cunhuritet M.	3140	3130	99.7	10	0.3	-	-
Çitçek M.	3800	3800	100	-	-	-	-
Fenari M.	1128	1108	98.3	-	-	20	1.7
Gazidükkan M.	3100	3100	100	-	-	-	-
Hacıcelal M.	3000	3000	100	-	-	-	-
Hamidiye M.	1900	1900	100	-	-	-	-
Hisar M.	1592	1584	99.5	-	-	8	0.5
İ. Hakkı Konyalı M.	2658	2630	98.9	-	-	28	1.1
İmarat M.	4200	4200	100	-	-	-	-
K. Mehmet Bey M.	5510	5510	100	-	-	-	-
Kazımkarabekir M.	4231	4218	99.7	-	-	13	0.3
Kırbağı M.	817	700	92.1	-	-	117	7.9
Kirişçi M.	1410	1410	100	-	-	-	-
Koçakdede M.	982	982	100	-	-	-	-
Külhan M.	2045	2033	99.5	-	-	12	0.5
Larnde M.	3216	2820	87.8	178	5.5	218	6.7
Mahmudiye M.	815	815	100	-	-	-	-
Mansurdede M.	695	695	100	-	-	-	-
Nefise Sultan M.	612	612	100	-	-	-	-
Piri Reis M.	4210	4210	100	-	-	-	-
Sakabaşı M.	1360	1360	100	-	-	-	-
Sekiçeşme M.	1173	1152	98.3	-	-	21	1.7
Siyahser M.	5804	5786	99.7	18	0.3	-	-
Sümer M.	3203	3005	93.9	-	-	198	6.1
Tapucak M.	355	355	100	-	-	-	-
Urgan M.	560	560	100	-	-	-	-
Validesultan M.	4900	4900	100	-	-	-	-
Yeni M.	1456	666	47.9	27	0.01	763	52.4
Yenişehir M.	590	590	100	-	-	-	-
Yeşilada M.	2100	2100	100	-	-	-	-
Yunuskent M.	4746	4735	99.8	-	-	11	0.2
Zembilli Ali Efandi	2740	2721	99.4	8	0.2	11	0.4
Toplam	104156	101826	97.7	301	0.2	2025	2.1

Yukarıdaki tabloya göre, merkez ilçenin nüfusu 104156'dır. Merkez ilçe nüfusu- nu 1018826'sını Hanefiler oluşturmaktadır. Hanefilerin toplam nüfusa oranı % 99.7'dir nüfusun % 0.2'sini oluşturan Şafilerin ise sayısı 301 civarındadır. Bu Şafi nüfus il merke- zine Doğu ve Güney-Doğu Anadolu Bölgesinden gelerek ilçeye yerleşen işçi ve memur kesimini oluşturmaktadır. İlçe nüfusunun % 2.1'ini oluşturan Alevi nüfus ise 2025 kişi civarındadır. Bu nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgeler Toktaylar Parseli olarak da bili- nen Bahçelievler Mahallesi ve Yeni Mahalledir.

b) Belde ve Köyleri

Karaman merkez ilçeye bağlı 7 kasaba ve 86 köy bulunmaktadır. Bu kasaba ve köylerin toplam nüfusu 43454'tür.

Merkez ilçeye bağlı kasaba ve köylerin 1997 nüfus sayımına göre nüfusu ve inanç yapısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Yerleşim Alanı	1997 Nüfusu	Müslüman Nüfus					
		Hanefi	%	Şafi	%	Alevi	%
Ağaçyurdu	167	167	100	-	-	-	-
Ağılönü	379	379	100	-	-	-	-
Akçaşehir (B)	2582	2582	100	-	-	-	-
Akpınar	512	512	100	-	-	-	-
Alaçatı	532	532	100	-	-	-	-
Barutkavran	138	138	100	-	-	-	-
Başharman	353	353	100	-	-	-	-
Başkışla	753	753	100	-	-	-	-
Beydili	296	296	100	-	-	-	-
Boyalı	330	320	100	-	-	-	-
Bozkandak	552	552	100	-	-	-	-
Bölük yazı	249	249	100	-	-	-	-
Burhan	547	547	100	-	-	-	-
Cerit	411	411	100	-	-	-	-
Çakırbağı	734	734	100	-	-	-	-
Çavuşpınarı	230	230	100	-	-	-	-
Çiğdemli	253	253	100	-	-	-	-
Damlapınar	375	375	100	-	-	-	-
Değirmenbaşı	97	97	100	-	-	-	-
Dere	526	526	100	-	-	-	-
Ekinözü	448	448	100	-	-	-	-

Elmadağı	423	423	100	-	-	-	-
Erenkavak	213	213	100	-	-	-	-
Göçer	245	245	100	-	-	-	-
Gökçe	145	145	100	-	-	-	-
Göztepe	81	81	100	-	-	-	-
Güldere	730	730	100	-	-	-	-
Gülkaya	644	644	100	-	-	-	-
Kızık	408	408	100	-	-	-	-
Kızılyaka	422	422	100	-	-	-	-
Kozubucak	76	76	100	-	-	-	-
Kürtderesi	250	250	100	-	-	-	-
Lale	488	488	100	-	-	-	-
Medreselik	174	174	100	-	-	-	-
Mesudiye	487	487	100	-	-	-	-
Morcalı	917	917	100	-	-	-	-
Muratdede	435	435	100	-	-	-	-
Paşabağı	227	227	100	-	-	-	-
Pınarbaşı	430	430	100	-	-	-	-
Salur	237	237	100	-	-	-	-
Sazlıkaya	69	69	100	-	-	-	-
Scythasan	155	155	100	-	-	-	-
Sudurağı (B)	2515	2515	100	-	-	-	-
Şeyhler	26	26	100	-	-	-	-
Tarlaören	105	105	100	-	-	-	-
Tavşanlı	64	64	100	-	-	-	-
Yazılı	183	183	100	-	-	-	-
Yılgömü	56	56	100	-	-	-	-
Yollarbaşı (B)	2579	2579	100	-	-	-	-
Bucak kışla(B.M)	226	226	100	-	-	-	-
Adaköy	349	349	100	-	-	-	-
Akcaalan	410	410	100	-	-	-	-
Aşağıakın	238	238	100	-	-	-	-
Aybastı	292	292	100	-	-	-	-
Bademli	121	121	100	-	-	-	-
Bayırköy	834	834	100	-	-	-	-
Bostanözü	263	263	100	-	-	-	-
Çatak	221	221	100	-	-	-	-
Çukurbağı	260	260	100	-	-	-	-
Çukurköy	173	173	100	-	-	-	-
Dağkonak	99	99	100	-	-	-	-
İhsaniye	496	496	100	-	-	-	-
Kalaba	313	313	100	-	-	-	-
Kurucabel	50	50	100	-	-	-	-
Narlıdere	358	358	100	-	-	-	-
Özdemir	450	450	100	-	-	-	-
Yukarakın	189	189	100	-	-	-	-
Kılbasan (B.M.) (B)	2435	2435	100	-	-	-	-
Boyalıtepe	351	351	100	-	-	-	-
Burunoba	309	309	100	-	-	-	-
Çoğlu	2182	2182	100	-	-	-	-
Demiryurt	222	222	100	-	-	-	-

Dinek	343	343	100	-	-	-	-
Eğilmez	569	569	100	-	-	-	-
Eminler	190	190	100	-	-	-	-
Hamidiye	187	187	100	-	-	-	-
İslıhisar	127	127	100	-	-	-	-
Karacaören	560	560	100	-	-	-	-
Kaşoba	34	34	100	-	-	-	-
Kisecik (B)	1498	1498	100	-	-	-	-
Madenşchri	362	362	100	-	-	-	-
Ortaoba	735	735	100	-	-	-	-
Osmaniye	252	252	100	-	-	-	-
Süleymanhacı	913	913	100	-	-	-	-
Üçkuyu	92	92	100	-	-	-	-
Yuvatepe	128	128	100	-	-	-	-
Yeşildere (B.M)	2987	2987	100	-	-	-	-
Çimenkuyu	72	72	100	-	-	-	-
Güçler	20	20	100	-	-	-	-
Kızılarağini	190	190	100	-	-	-	-
Sarıkaya	31	31	100	-	-	-	-
Taşkale (B)	1670	1670	100	-	-	-	-
Üçbaş	85	85	100	-	-	-	-
Toplam	43454	43454	100	-	-	-	-

1997 nüfus sayımına göre 43454 olan merkez kasaba ve köylerinin tamamı Müslüman olup, % 100'ü Hanefi mezhebindedir. Yaptığımız araştırmada diğer İslâm mezheplerine mensup kimseye rastlanmamıştır.

2- AYRANCI

1988 yılında Konya İli'ne bağlı bir ilçe olan Ayrancı, 1989 yılında Karaman'ın il olmasıyla birlikte bu ile bağlanmıştır. 1997 genel nüfus sayımına göre ilçenin toplam nüfusu 12502'dir. Merkez ilçenin nüfusu 2658 olup, 22 bağlı köy bulunmaktadır.

Ayrancı merkez ilçe ve köylerinin 1997 nüfusu ve inanç yapısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Yerleşim Alanı	1997 Nüfusu	Müslüman Nüfus					
		Hanefi	%	Şafi	%	Alevi	%
Ayrancı (Merkez)	2658	2658	100	-	-	-	-
Ağızboğaz	398	398	100	-	-	-	-
Akpınar	237	237	100	-	-	-	-

Ambar	1743	1743	100	-	-	-	-
Berndi	1008	1008	100	-	-	-	-
Böğccik	384	384	100	-	-	-	-
Buğdaylı	152	152	100	-	-	-	-
Büyükkoraş	241	241	100	-	-	-	-
Çatköy	356	356	100	-	-	-	-
Dokuzyol	452	452	100	-	-	-	-
Hüykburun	319	319	100	-	-	-	-
Kaleköy	158	158	100	-	-	-	-
Karaağaç	324	324	100	-	-	-	-
Kavaközü	323	323	100	-	-	-	-
Kavuklar	204	204	100	-	-	-	-
Kayaönü	545	545	100	-	-	-	-
Kıraman	933	933	100	-	-	-	-
Küçükkoraş	322	322	100	-	-	-	-
Melikli	370	370	100	-	-	-	-
Pınarkaya	449	449	100	-	-	-	-
Sarayköy	243	243	100	-	-	-	-
Üçharman	389	389	100	-	-	-	-
Yarıkkuyu	293	293	100	-	-	-	-
Toplam	12502	12502	100	-	-	-	-

Yapılan araştırmaya göre Ayrancı İlçe merkezi, bağlı köy ve kasabalarının tamamının Hanefî olduğu görülmüştür.

3- BAŞYAYLA

1990 yılında iki köyün birleştirilmesiyle meydana getirilen Başyayla İlçesi'nin 5 mahallesi ve 4 köyü bulunmaktadır. İlçenin merkez nüfusu 4668, bağlı köylerin nüfusu ise 2474'tür. İlçenin toplam nüfusu 7142'dir. 1997 nüfus sayımına göre ilçenin merkez nüfusu ve bağlı köyler ile birlikte inanç yapısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Yerleşim Alanı	1997 Nüfusu	Müslüman Nüfus					
		Hanefî	%	Şafi	%	Alevî	%
Başyayla (Merkez)	4668	4668	100	-	-	-	-
Bozyaka	234	234	100	-	-	-	-
Büyükkarapınar	975	975	100	-	-	-	-
Kışlaköy	596	596	100	-	-	-	-
Üzümlü	669	669	100	-	-	-	-
Toplam	7142	7142	100	-	-	-	-

Tabloda da görüldüğü gibi, Başyayla İlçe nüfusunun tamamını Hanefî mezhebine mensup insanlar oluşturmaktadır. Diğer mezheplerden kimse bulunmamaktadır.

4- ERMENEK

1929 yılından itibaren Konya'ya bağlı bir ilçe olan Ermenek, 1989 yılında Karaman'ın il olmasıyla birlikte bu ile bağlanmıştır. 16 mahallesi, bağlı iki belediyesi ve 27 köyü bulunan Ermenek İlçesi'nin merkez nüfusu 9923, bağlı köy ve kasabalarının 22206 olmak üzere toplam 32529 nüfusu bulunmaktadır.

1997 genel nüfus sayımına göre merkez ilçe ve bağlı kasaba ve köylerin nüfusu ile ilçenin inanç yapısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Yerleşim Alanı	1997 Nüfusu	Müslüman Nüfus					
		Hanefî	%	Şafi	%	Alcvi	%
Ermenek (Merkez)	9923	9875	99.5	-	-	48	0.5
Ağaççatı	145	145	100	-	-	-	-
Aşağıcağlar	983	983	100	-	-	-	-
Balkusan	240	240	100	-	-	-	-
Boyalık	390	390	100	-	-	-	-
Çamlıca	608	559	91.9	-	-	49	8.1
Çauşköy	143	143	100	-	-	-	-
Elmayurdu	697	697	100	-	-	-	-
Eskice	149	149	100	-	-	-	-
Evsin	405	405	100	-	-	-	-
Gökçeseke	435	435	100	-	-	-	-
Görmeli	807	807	100	-	-	-	-
Güneyyurt (B)	5301	5301	100	-	-	-	-
Katranlı	960	960	100	-	-	-	-
Kayaönü	356	356	100	-	-	-	-
Olukpınar	232	232	100	-	-	-	-
Pamuklu	376	376	100	-	-	-	-
Pınarönü	234	234	100	-	-	-	-
Tepebaşı	1233	1233	100	-	-	-	-
Yalımdal	523	523	100	-	-	-	-
Yukarıcağlar	778	778	100	-	-	-	-
Yerbağı	300	300	100	-	-	-	-
Kazancı (B.M) (B)	2142	2142	100	-	-	-	-
Ardıçkaya	1234	1234	100	-	-	-	-
Çatalbadem	903	903	100	-	-	-	-
Gökçekent	1229	1229	100	-	-	-	-
İkizçınar	635	635	100	-	-	-	-
Sarıvadi	585	585	100	-	-	-	-

Yaylapazarı	206	206	100	-	-	-	-
Yeşilköy	377	377	100	-	-	-	-
Toplam	32529	32432	99.7	-	-	97	0.3

Ermenek İlçesi'nin toplam nüfusu 325292'dir. Bu nüfusun tamamı Müslüman'dır. Bu nüfusun 32432'sini Hanefî mezhebine mensup insanlar oluşturmaktadır. Bu da nüfusun % 99.7'sine tekabül etmektedir. İlçe genelindeki Alevî nüfusu Tahtacılar oluşturmaktadır. Bu nüfusun 48'i Ermenek İlçesi'nin Seyran Mahallesi'nde, geri kalan 49 kişi ise Çamlıca Köyü Kızıllalan mevkiinde ikamet etmektedir.

5- KAZIMKARABEKİR

1989 yılında ilçe statüsü kazanan Kazımkarabekir, bu tarihten itibaren Karaman İli'ne bağlanmıştır. İlçenin 6 mahallesi ve 6 köyü bulunmaktadır. İlçenin 1997 genel nüfus sayımına göre merkez nüfusu 4332, bağlı köylerin nüfusu 3067, toplam nüfusu ise 7399'dur.

1997 nüfus sayımına göre merkez ilçe ve bağlı köyler ile birlikte ilçenin inanç yapısı şu şekildedir.

Yerleşim Alanı	1997 Nüfusu	Müslüman Nüfus					
		Hanefi	%	Şafi	%	Alevi	%
Kazımkarabekir (Merkez)	4332	4332	100	-	-	-	-
Akarköy	1890	1890	100	-	-	-	-
Karargazi	130	130	100	-	-	-	-
Kızılkuyu	394	394	100	-	-	-	-
Mecidiye	144	144	100	-	-	-	-
Özyurt	324	324	100	-	-	-	-
Sinci	185	185	100	-	-	-	-
Toplam	7399	7399	100	-	-	-	-

Yukarıda verilen tabloda Kazımkarabekir İlçesi ve bağlı köylerle birlikte toplam nüfusu 7399'dur. Bu nüfusun tamamı Müslüman olup, hepsi Hanefî mezhebine mensup kişilerden oluşmaktadır.

6- SARIVELİLER

1990 yılından itibaren Karaman iline bağlı bir ilçe statüsü kazanan Sarıveliler ilçesinin 1 kasaba ve 13 köyü bulunmaktadır. 8 mahallesi bulunan ilçe merkezinin nüfusu 5821'dir. Bağlı kasaba ve köylerin nüfusu 9663, ilçe genel nüfusu ise 15484'tür. 1997 nüfus sayımına göre ilçe merkez nüfusu ile bağlı kasaba ve köylerin nüfusu ve inanç yapısı aşağıdaki gibidir.

Yerleşim Alanı	1997 Nüfusu	Müslüman Nüfus					
		Hanefi	%	Şafi	%	Alevi	%
Sarıveliler (Merkez)	5821	5821	100	-	-	-	-
Göktepe (B.M) (B)	1609	1609	100	-	-	-	-
Adiller	1131	1131	100	-	-	-	-
Civandere	369	369	100	-	-	-	-
Civler	1486	1486	100	-	-	-	-
Çevrekavak	377	377	100	-	-	-	-
Çukurbağı	644	644	100	-	-	-	-
Daran	295	295	100	-	-	-	-
Dumlugöze	1696	1696	100	-	-	-	-
Esentepe	469	469	100	-	-	-	-
Günder	156	156	100	-	-	-	-
Işıklı	118	118	100	-	-	-	-
Koçaşlı	454	454	100	-	-	-	-
Ortaköy	521	521	100	-	-	-	-
Uğurlu	318	318	100	-	-	-	-
Toplam	15484	15484	100	-	-	-	-

Sarıveliler İlçesi'nin toplam nüfusu 15484 olup, bu nüfusun tamamı Müslümanlardan oluşmakta ve bu nüfus Hanefî mezhebine mensup kişilerden meydana gelmektedir.

Karaman İli'nin 1997 genel nüfus sayımına göre toplam nüfusu 225422'dir. Bu nüfusun % 100'ünü Müslümanlar oluşturmaktadır. Nüfusun 222999'u Hanefî mezhebine

mensup insanlardan meydana gelmekte, bu da nüfusun % 98.9'unu oluşturmaktadır. Şafî mezhebine mensup insanlar ise toplam 301 kişidir ve toplam nüfus içerisinde % 0.1'lik dilimi oluşturmaktadır. Bu mezhebe mensup insanlar Karaman'a Doğu ve Güney-Doğu Anadolu bölgelerinden göç edenlerden meydana gelmektedir.

İl içerisinde Alevîleri oluşturan gurup toplam 2122 kişiden oluşmakta, bu da nüfusun % 0.9'una tekabül etmektedir.

Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde önemli bir konuma sahip olan Karaman'da halen hiç bir Hıristiyan'a rastlanmadığı gibi diğer dinlere mensup kişilere de rastlanamamıştır. Bunun yanında Karaman İl Müftülüğü'nden edindiğimiz bilgilere göre, 1971-1997 yılları arasında çeşitli milletlerden daha önce Hıristiyan olan 22'si kadın toplam 31 kişi de İslâm Dinini kabul etmiştir².

B- KARAMAN İLİ'NDE TARİKATLAR VE DİNİ CEMAATLAR

Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde devlet üzerinde önemli bir etkisi olan tarikatların, 1925 yılında çıkarılan Tekke ve Zaviyeler Kanunu ile Türkiye genelinde faaliyetlerine son verilmiştir. Yasanın çıkmasıyla Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde tarikatların faaliyetlerine sınırlamalar getirilmiş, fakat önlenememiştir. Yer üstünde çalışma ve gelişme fırsatı bulamayan tarikatlar yer altına inerek faaliyetlerini gizli bir şekilde sürdürmeyi başaramış ve günümüze kadar gelebilmişlerdir.

Tarikatların yanı sıra bunlardan farklı olarak 1960'lı yıllardan itibaren çeşitli dinî cemaatlar da ortaya çıkmıştır. Bunlardan Said-i Nursî (Kürdî), Süleyman Hilmi Tunahan

² Karaman İl Müftülüğü İhtida Defteri, s. 1-4.

ve Hüseyin Hilmi Işık gibi kişilerin oluşturdukları cemaatlar Türkiye'nin dinî yapısında farklılık ve çeşitlilik arz etmektedirler.

Özellikle 1980 yılından sonra tarikatlar ve dini cemaatlar çeşitli isimlerle kurmuş oldukları vakıf, dernek ve öğrenci yurtları gibi kuruluşlarla teşkilatlanmışlar ve bu şekilde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bunun neticesi olarak tarikatlar, kendilerine mürit, cemaat vb. gibi isimler altında mensuplar kazanarak güçlenmişlerdir. Bu gün bu tarikat ve cemaatların hemen hemen hepsinin bütün illerde mensupları olduğu gibi, Karaman İli'nde de var olduklarını görüyoruz.

1-TARİKATLAR

Hz. Muhammed'in vefatından sonra İslâm Dinini yaşamada züht ve takvanın esas alınmasıyla ortaya çıkan ve nefsin bütün istek ve arzularını terk ederek, kalbi Allah'a bağlamak olan tasavvuf³ müntesiplerinin çoğalmasıyla birlikte H. II. yy'dan itibaren sistemleşmeye başlamıştır. Mistik-derûnî bir hayat, rûhânî bir fikir ve hareket olarak ortaya çıkan tasavvuf kısa zamanda bütün İslâm âlemine yayılmıştır⁴.

İslâm Mistisizmi olarak da adlandırılan tasavvuf⁵ yalnız ve تنها yerlerde zikir ve ibadetle meşgul olmak, ahiret hayatıyla hesaplaşmak suretiyle zahitçe bir hayat yaşamak olarak tarif edilmiştir⁶.

IX. yy'dan itibaren ilk etkilerini gösteren tasavvuf hareketi, XI ve XII. yy'larda çeşitli tarikat kollarına ayrılarak yavaş yavaş bütün İslam coğrafyasına yayılmaya başla-

³ Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâli, *el-Munkızu mine'd-Dalâl*, çev., A. Suphi Fırat, İstanbul, 1978, s. 12.

⁴ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul, 1995, s. 17-18.

⁵ Erol Güngör, *İslâm Tasavvufunun Meseleleri*, İstanbul, 1993, s. 17; Mustafa Kara, *Din, Hayat ve Sanat Açısından Tekke ve Zaviyeler*, İstanbul, 1990, s. 19.

⁶ Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 18.

mıştır⁷. Daha sonra, İbn-i Arabî'nin Vahdet-i Vücut öğretisiyle zirveye ulaşan⁸ tasavvuf, meşhur alimlerin şeyhlere intisap etmesi ve devlet başkanlarının bizzat tekke ve zaviyeler yaptırarak bu akımı teşvik etmeleriyle daha da güçlenmiştir⁹.

Lugatta, tutulan yol veya gidilen yol anlamına gelen tarikat, istilahta ise tanrıya erişmek için takip edilen yol manasına gelmektedir¹⁰.

Kapalı ve tekeli bir özelliği olan bu cemaat teşekkülleri (tarikatlara), kişisel sadakat üzerinde durarak, özel kıyafet, ibadet, müşterek çalışma gibi şeylerle üyelerinin birlikteliklerini sağlarlar ve böylece manevi kardeşliği geliştirirler¹¹.

Çeşitli meslek guruplarına ve çeşitli kollara ayrılarak gelişen tarikatlara, kendi kurucularının isimleri veya lakaplarıyla anılmakta, silsile itibarıyla Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali'ye, bunlar vasıtasıyla da Hz. Muhammed'e dayanmaktadır.

IX. yy'dan itibaren İslâmiyetin Türkistan'a girmesiyle birlikte, göçebe Türkler arasında İslâmiyetin yayılışı dervişler vasıtasıyla olmuştur¹². Bu dervişler İslâm Dini'ni çeşitli hikayeler ile halka anlatmakta ve bu şekilde kitleler halinde göçebe Türk toplumlarının Müslüman olmalarını sağlamaktaydılar. Aynı zamanda bu dervişler vasıtasıyla tasavvuf yayılmaya başlamış ve kısa bir süre sonra Fergana, Merv, Semerkant, Horasan ve Buhara gibi şehirler tarikatlara önemli merkezleri haline gelmiştir¹³.

⁷ Kara, a.g.c, s. 278.

⁸ Osman Türer, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, İstanbul, 1995, s. 23-26.

⁹ Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara, 1991, s. 14-17.

¹⁰ Süleyman Uludağ, *Tasavvufî Terimler Sözlüğü*, İstanbul, 1995, s. 510-511.

¹¹ Joachim Wach, *Din Sosyolojisi*, çev., Ünver Günay, Kayseri, 1990, s. 187.

¹² W. Barthold, *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, Ankara, 1975, s. 93-94; Osman Turan, *Selçuklular ve İslâmiyet*, İstanbul, 1993, s. 12.

¹³ Günay-Güngör, *Başlangıçtan Günümüze Türk Dini Tarihi*, s. 214; Osman Türer, *Tasavvuf Tarihinin Giriş*, Erzurum, 1992, s. 12.

1071 Malazgirt zaferinden itibaren, Anadolu'nun kapılarının Türklere açılmasından sonra, baştan sona Anadolu'ya göçler başlamış, İran, Irak, Suriye ve Türkistan'dan gelen mutasavvıflar, Anadolu'da tasavvuf fikirlerinin yayılmasında son derece etkili olmuşlardır¹⁴. XIII. yy'da Moğol istilası nedeniyle Belh, Buhara ve Horosan'dan gelen Türkmen dervişleri Anadolu'da tarikatların yayılması ve tasavvufi cereyanların hızlanmasını sağlamışlardır¹⁵.

Dinî konularda halkın bilinçlenmesini sağlayan bu gezgin dervişler, bunun neticesi olarak da halktan rağbet ve destek görmeye başlamışlar ve Anadolu coğrafyasının fethine katkıda bulunmuşlardır. Bundan dolayı hükümdarların desteğini alan bu dervişler, Anadolu'daki sosyal yapıya etki eden çok sayıda tekke kurmuşlardır¹⁶.

Karaman ve çevresinin Türk hakimiyetine girmesinde de büyük çaba harcayan ve oldukça etkili olan Türk dervişleri aynı zamanda bu çevrede İslâm Dini'nin ve buna bağlı olarak da İslâmın estetik açıdan güzel görünmesini sağlayan tarikatların yayılmasında etkili olmuşlardır.

Tekke ve zaviyeler vasıtasıyla Anadolu'ya gelen Türkmen kitleleri belirli bölgelerde iskan edilmiş ve dinî, tasavvufi bilgiler de verilmiştir. Bunların neticesi olarak Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması sağlanmıştır. Karaman'ın da Türkleşmesinde büyük katkısı olan tekke ve zaviyelerin Karaman İli'nde bulunması, aynı zamanda burada tarikat faaliyetlerinin var olduğunu göstermektedir¹⁷. Karaman Bey'in babası Nure Sofi'nin de Baba İlyas'a mürit olduğu bilinmektedir.

¹⁴ Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul, 1990, s. 345.

¹⁵ Eraydın, a.g.c., s. 390-391.

¹⁶ Aydın Taneri, *Türkiye Selçukluları Kültür Hayatı*, Konya, 1977, s. 24-30 Mehmet Şeker, *Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması*, Ankara, 1995, s. 105

¹⁷ Uysal, a.g.c., s. 111-112.

Karaman İli'nde en eski tekke Karamanoğulları dönemine aittir. Karaman merkezde bulunan Aktekke Camii 1370 tarihlidir. XVII. yy'da Karaman'a gelen Evliya Çelebi ise Karaman'da bir kaç tekkenin olduğundan bahsetmektedir¹⁸.

1294 tarihli Salnâme'de ise dört tekke ve dokuz zaviyeden bahsedilmektedir. Bu da bize gün geçtikçe Karaman İli'nde tekke ve zaviyelerin sayılarının devamlı olarak arttığını göstermektedir¹⁹. Karaman İli'nde daha önceki dönemlerde faaliyet gösteren ve günümüzde de faaliyetlerini gösteren tarikatlar şunlardır.

a) Mevlevîlik

İslâm dünyasının en önemli ve yaygın tarikatlarından biri olan Mevlevîlik, Mevlâna Celâleddin Rûmî tarafından kurulmuştur²⁰. Bu tarikat Anadolu'da kurularak ismini de kurucusundan alan Sünnî bir tarikattir²¹. 1207'de Belh'de dünyaya gelen Mevlâna, babası Bahaeddin Veled'in Belh'i terk etmesiyle birlikte onunla Anadolu'ya gelerek Konya'ya yerleşmiştir²².

Babası da alim olan Mevlâna'nın ilk hocası babası olmuştur. Şer'î ilimleri tamamen öğrenen Mevlâna, daha sonra tasavvufa meyletmiş ve Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmîzî'ye intisap etmiştir. Daha sonra Şems-i Tebrîzî ile tanışmış, zâhirî ilimleri bir kenara atmış, inziva, aşk ve cezbe dolu bir hayata yönelmiştir. Şems-i Tebrîzî'nin Konya'yı terk etmesine oldukça üzülen Mevlâna üzüntüsünden dolayı 1273

¹⁸ Evliya Çelebi, *Seyahatnâmesi*, s. 33-34.

¹⁹ 1294 Konya Vilayet Salnâmesi, s. 94.

²⁰ H. Ritter, "Celâleddin Rûmî", *İA*, C. III, s. 53-59.

²¹ Sami Kılıç, *XX. Yüzyıl Denizli Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası*, (Doktora Tezi), Malatya, 1997, s. 208.

²² Aksarayî, a.g.c., s. 199.

yılında Konya’da vefat etmiştir. “Mesnevî”, “Dîvân-ı Kebir” ve “Fîhi mâ fih” isimli eserleri meşhurdur²³.

Mevlevî tarikatının temel esaslarını daha çok Mevlâna’nın oğlu Sultan Veled belirlemiştir. Mevlâna’nın ölümünden sonra bu tarikat “Çelebi” ismi verilen şeyhler ile devam ettirilmişdir²⁴. Tarikatın ilk çelebisi olan Çelebi Hüsameddin döneminde Mevlevî Tarikatı’nda, yalnızca cuma namazından sonra semâ yapılır, semâdan sonra da Kur’an-ı Kerim ve Mesnevî’yi okunurdu. Bu adet daha önceleri yoktu. 1284 yılında Çelebi Hüsameddin’in vefatından sonra Mevlevîler, Bektemüroğlu Şeyh Kerimeddin’e bağlanmışlar, 1292 yılında onun da ölümünden sonra Mevlâna’nın oğlu Sultan Veled, Çelebi olarak Mevlevî halifesi olmuştur. Mevlevîliğin tarikat olarak kuruluşunu sağlayan Sultan Veled Konya’da Mevlâna türbesini yaptırarak tarikatın merkezini Konya olarak belirlemiştir, tarikatın usûl ve erkânını tespit ederek kural ve ritüelleri sabit kılmış, Çelebiligi de Mevlâna’nın soyuna mahsus hale getirmiştir²⁵. Mevlevîlik tarihi boyunca ilk iki çelebi hariç 1925 yılına kadar gelen bütün çelebiler Mevlâna soyundan olmuştur²⁶.

Mevlevîliğin çeşitli kollarının olmadığı söylenmesine rağmen değişik iki kola ayrılmıştır. Bu kollar daha çok meşrep olarak gösterilmektedir. Bunlardan Şems kolu Sünnî akideye ters görüşlere sahip olup, rind meşreplidir. Veled kolu ise, zahit meşrepli olup, Sünnî akideye uygun fikirlere sahiptir. Bu kol, tarikat bünyesinde galip taraf olduğundan Mevlevîlik Sünnî bir tarikat görünümündedir. Bu tarikat silsile olarak Hz. Ali’ye dayanmaktadır²⁷.

²³ Türer, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, s. 188.

²⁴ Kamil Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul, 1994, s. 267.

²⁵ Abdülbaki Gölpınarlı, “Mevlevîlik”, *İA*, C. VIII, s. 165-166.

²⁶ Eraydın, a.g.e., s. 413-414.

²⁷ Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 294; Eraydın, a.g.e., s. 413.

Selçuklu ve Osmanlı devletleri döneminde hükümdarların, bu vasıta ile de bizzat devletin desteğini alan Mevlevîlik, toplum içerisinde diğer tarikatlardan farklı olarak seçkin kişilerin mensup olduğu bir tarikat konumundadır. Bu tarikat, daha çok sanatkârlar, şairler ve mûsikîşinaslar arasında yayılmıştır²⁸.

Mevlevîlik Anadolu'da kurulmasına rağmen Şam, Halep, Kahire, Kırım ve Balkanlarda da yayılmıştır²⁹.

Karaman ve civarının Türk hakimiyetine girmesiyle birlikte Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türkmen kitlelerinden bazıları Karaman ve civarına yerleşmiştir. Mevlâna da babasıyla birlikte Anadolu'ya gelmiştir. Belh'ten hareket eden kabile Nişabur'a daha sonra Bağdat'a, hac için Kâbe'ye, hac dönüşünde ise Kudüs, Şam, Halep, Malatya, Erzurum, Sivas, Kayseri, Niğde, Larende güzergahı ile Anadolu'ya gelmiştir. Karaman'a yerleşen Mevlâna burada evlenir ve iki çocuğu olur³⁰. Sultan Veled ve Alaaddin Çelebi Karaman'da dünyaya gelir. Daha sonra Alaaddin Çelebi ve annesi burada vefat eder ve Karaman'da bu gün Aktekke veya Mader-i Mevlâna Camii ismiyle anılan camiin bulunduğu yere defnedilir³¹.

Karaman'ın Türk hakimiyetine girmesiyle birlikte kurulan Ahî teşkilatları vasıtasıyla yayılan Mevlevîlik, Selçuklu ve Osmanlılar zamanında da oldukça yaygın hale gelmiştir. Müritleri seçkin insanlardan oluşan Mevlevîlik'in ahiler vasıtasıyla yayılması çok normal görülmelidir. Çünkü, Ahiler de seçkin esnaf ve sanatkârlardan oluşmaktaydı.

²⁸ Taneri, a.g.e., s. 24; Türer, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, s. 189.

²⁹ Yılmaz, a.g.c., s. 267.

³⁰ Ahmet Eflâkî, *Ariflerin Menkıbeleri*, çev., Tahsin Yazıcı, İstanbul, 1986, C.I, s. 100,244.

³¹ Ahmet Kabaklı, *Mevlâna*, İstanbul, 1972, s. 20-21.

Mevlâna'nın ölümünden sonra yerine geçen halifesinin adı da "Ahî Türkoğlu Çelebi Hüsameddin" idi³².

Mevlevîlik, tek merkezden idare edilen bir tarikattır. Kuruluşundan 1925'e kadar Konya merkez iken bu tarihten itibaren tarikatın merkezi Halep'e taşınmıştır³³. Aşk, cezbe, semâ ve sefâ esasları üzerine kurulan bu tarikat beylikler ve Osmanlı döneminde yaygın olmasına rağmen günümüzde müntesipleri oldukça azalmıştır. Yaptığımız araştırma neticesinde Karaman İli'nde sayılarının 150-200 civarında olduğunu tespit ettik. Şehir merkezinde oturan Mevlevîler'in vekilleri bulunmamaktadır.

b) Kâdirilik

Kâdirî Tarikatı'nın kurucusu Abdülkâdir Geylânî'dir. Bu tarikat İslâm dünyasında yaygın olan ve silsile olarak Hz. Ali'ye dayanan Sünnî bir tarikat olmasına rağmen Şi'a'dan da etkilenmiştir. Kâdirî silsilesi içerisinde Şii-İsmailiye düşüncesinin on iki imamından yedisi bulunmaktadır³⁴. Bu tarikatın merkezi Bağdat'ta bulunan Abdülkâdir Geylânî dergahıdır. İcazet bu dergâhtan verilmektedir. İslâm dünyasının hemen hemen her yerinde yaygın olan tarikat cehrî (gizli) zikri benimsemiştir. Tarikatın, Suriye, Irak, Mısır, Türkiye ve Afrika'da mensupları çoğunluktadır. Kâdirilik, eş-Şerfiyye, Rûmiyye, Halisiyye, Garibiyye, Hilâliyye, Esediyye ve Ekberiyeye gibi çeşitli kollara ayrılmıştır³⁵.

Kâdiriliğin Anadolu'ya (Bursa) Eşrefoğlu Abdullah Rûmî vasıtasıyla geldiği bilinmektedir. Tarikatın Anadolu'da kurulan bu koluna, kurucusunun ismine izafeten

³² Kabaklı, a.g.e., s. 63.

³³ Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 294; Türer, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, 189-190.

³⁴ Yaşar Nuri Öztürk, *Tasavvufun Ruhü ve Tarikatlar*, İstanbul, 1992, s. 280; Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 290.

³⁵ Türer, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, s. 174.

Eşrefiyye kolu denilmiştir. Anadolu’da Kâdirîliğin yayılmasını ve İstanbul’a getirilmesini İsmail Rûmî sağlamıştır. Kendi ismine izafeten Rûmiyye kolu ortaya çıkmıştır. İstanbul’da ilk Kâdirîhâne’yi yaptırmış olan İsmail Rûmî Anadolu’da ve Rumeli’de kırka yakın Kâdirî tekkesini hizmete açmıştır³⁶.

Kâdirî tarikatının Karaman’a ne zaman ve kim vasıtasıyla geldiği bilinmemektedir. Günümüzde ise Kâdirîlik Karaman merkezde 250-300 civarında müntesibi olan bir tarikattır. Bu tarikatın Karaman’daki vekili ise Ali Rıza Örs’tür. Tarikat şeyhi ise Aksaray İli’nde ikamet etmektedir. Ayrıca, Karaman’a bağlı ilçeler ve köylerinde de az sayıda da olsa bu tarikata üye insanlar bulunmaktadır. Bunların sayısı ise 150-200 civarındadır.

c) Nakşibendilik

Tarikat, ismini kurucusu olan Bahaeddin b. Muhammed el-Buhârî’ye izafeten almıştır. 1318 yılında Buhara yakınlarındaki Kasr-ı Arifân Köyü’nde doğan Bahaeddin çok küçük yaşta Hâcegân Tarikatı şeyhlerinden Muhammed Bâba Semmâsî tarafından manevî evlatlığa kabul edilmiştir. On sekiz yaşından itibaren tasavvufî terbiyeyi Semmâsî’nin müridi olan Emir Kûlal’dan almıştır. Daha sonra ise gizli (hafî) zikri tercih eden Yusuf Hemedânî’nin halifelerinden Abdülhâlık Gücdüvânî’ye intisap etmiştir. Şeyhini görmediği için tarikatına Üveysîlik ve rabîta gibi iki önemli özelliği de katarak Gücdüvânî’nin esaslarına bağlı kalan Bahaeddin, tarikat silsilesini Hz. Ebu Bekir’e dayandırmıştır³⁷. Böylece tarikata Şîî tesirlerin girmesini engellemiştir. Gücdüvânî’den sonra Hâcegâniye olarak isimlendirilen bu tarikat, Bahaeddin Nakşibendî’den itibaren Nakşibendilik olarak isimlendirilmiş ve bu tarikat vasıtasıyla Orta Asya ve Horasan bölgelerinde Sünnî akideye

³⁶ Yılmaz, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 255-257; D. S. Mortolouth, “Kâdiriyye”, *İA*, C. VI, s. 52-54.

³⁷ Kılıç, a.g.c., s. 212-213.

bağlı olarak Müslümanlık yaygın hale gelmiştir³⁸.

Hindistan coğrafyasına İmam-ı Rabbânî vasıtasıyla yayılan Nakşibendîlik, Anadolu'ya Timur'un ordularıyla birlikte gelen Nakşî şeyh ve dervişleri vasıtasıyla gelmiş, Fatih zamanında ise Molla İlâhî vasıtasıyla yayılmıştır³⁹.

XVIII. yy'da Mevlâna Halidi Bağdâdî ile Osmanlılarda gelişerek istikrar kazanan Nakşibendîlik, XIX. yy'da Ahmed Ziyaeddin Gümüşhânevî vasıtasıyla Anadolu'da yaygın hale gelmiştir. Çeşitli kollara ayrılan Nakşibendîliğin Anadolu'daki en yaygın kolu ise Hâlidîlikdir⁴⁰.

Nakşibendî tarikatı dört temel esas üzerine kurulmuştur. Bunlar, şariat ile zahiri temizlemek, tarikat ile bâtını temizlemek, hakikat ile kurb-i ilâhîye ulaşmak, marifet ile Allah'a ulaşmaktır⁴¹. Bu tarikatın mensuplarının yapmış oldukları ayin ve törenlerde gizlilik esastır. Toplu olarak yapılan ayine "Hatme" denilmekte ve bu ritüele tarikata mensup olan kişiler dışında hiç bir kimse alınmamaktadır⁴².

Nakşibendî tarikatı günümüzde Karaman merkezi ve ilçelerinde en yaygın olan ve müntesibi en fazla olan tarikattır. Bu tarikatın Mahmud Sami Efendi ve Menzil kolları günümüzde Karaman İli'nde faaliyet göstermektedir. Ayrıca şeyhi M. Zahid Kotku olan Esat Çoşan'ın Nakşî tarikat cemaati de Karaman'da oldukça yaygındır.

Bu Nakşî guruplarından müntesibi en fazla bulunan gurup ise Mahmud Sami Efendi'ye bağlı koldur. Bu cemaatin liderliğini Hacı Mustafa Kamer yapmaktadır. Yunus Emre Kültür Vakfı ve bu vakfin yan kuruluşu olan Cedid Öğrenci Yurdu günümüzde

³⁸ Tahsin Yazıcı, "Nakşibend", İA, C. IX, s. 52-54; Öztürk, a.g.e., s. 286-287.

³⁹ Türer, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, s. 178.

⁴⁰ Yılmaz, a.g.e., s. 276; Türer, *Tasavvuf Tarihine Giriş*, s. 147.

⁴¹ Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 295; Türer, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, s. 179.

⁴² Yılmaz, a.g.e., s. 277.

faaliyet halinde bulunmakta ve bu cemaatin toplanma yeri konumundadır. Ayrıca, bunlara bağlı Mercan Kur'an Kursu da kapalı durumdadır. İl genelinde bu tarikatın müntesipleri 5000 kişi civarındadır.

Menzilciler diye isimlendirilen gurubun Karaman'da bir dergahı bulunmamaktadır. Bu cemaatin ildeki temsilcisi Hurşit Kazim Deniz'dir. İlde henüz bir siyasî teşkilatlanmaya gidememiş olan Menzil gurubu M. Raşid Erol'un ölümünden sonra dağılmaya yüz tutmuş, bir kısmı Adıyaman'daki yeni şeyhe bağlanırken, bir kısmı da Afyon Bolvadin dergahını tercih etmiştir. İl genelinde yaklaşık olarak 900 ile 1000 arasında müntesipleri olan Menzil gurubunun Karaman İli içerisinde bir vakıf ve yurtları bulunmamaktadır. İbadet ve ayinlerini önceden tespit etmiş oldukları evlerde yapmaktadırlar.

d) Şâzeliyye

İslâm dünyasında ortaya çıkan tarikatlardan bir tanesi de Şâzeliyye'dir. Bu tarikatın kurucusu olan Ebu'l-Hasan Şâzelî kuzey-batı Afrika'da Şâzi Köyü'nde doğmuştur. Şâzelî lakabıyla anılan Ebu'l-Hasan genç yaşta ilim öğrenmeye başlamıştır. Şâzelî'nin bu yüzden gözlerinin kör olduğu rivayet edilmektedir. Şâzelî, bundan sonra kendisini tasavvufa vermiş ve Fas'lı Abdüsselâm b. Meşiş'in terbiyesinde yetişmiştir⁴³.

Vaazlarından dolayı takibata uğrayan Şâzelî, İskenderiye'ye sürülmüş, bu vesile ile çeşitli seyahatlarda bulunarak ulemâ ve meşayih ile görüşmeler yapmıştır. Son hac yolculuğunda, 1258 tarihinde Mısır'da vefat etmiştir⁴⁴.

Şâzeli tarikatında ve düşüncesinde kılık ve kıyafetin, adap ve erkânın önemi yok

⁴³ Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 299.

⁴⁴ Kara, a.g.e., s. 299; Türer, a.g.e., s. 190.

tur. Bu tarikat, sağlam bir itikat, ibadetlerde titizlik ve devamlılık ve iyi ahlakı ön plana çıkarmıştır.

Şâzelî, İmam-ı Gazzâlî ve Ebu Tâlib-i Mekkî'nin ahlâk anlayışını benimseyerek tarikatını şu esaslara dayandırmıştır. Gizli ve açık her yerde Allah'tan korkmak, söz ve davranışta sünnete tâbi olmak, rahatlık ve sıkıntılı anlarda insanlardan bir şey beklemeyip her şeyi Allah'tan dilemek, büyük veya küçük olsun her konuda Allah'ın iradesine teslim olmak, neşeli ve kederli zamanlarda Allah'a sığınmak⁴⁵.

Şâzelî kendi müntesiplerine dilencilik yapmamayı ve din ve dünya işlerini daima dengede tutmalarını tavsiye etmiştir. İlk önce Tunus'ta kurulan Şâzeliye Tarikatı, daha sonra Ebu'l-Abbas el-Mürsî vasıtasıyla Mısır ve Cezayir'e yayılmıştır. Tarikatın en önemli simaları, Ataullah İskenderî ve Şeyh Zennuh'tur. XIX. yy'da Şeyh Muhammed b. Muhammed ile büyük bir gelişme gösteren Şâzeliye Tarikatı, Kuzey Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarında önemli rol oynamıştır.

Anadolu'da fazla yaygın olmayan bu tarikat Gümüşhânevî vasıtasıyla Anadolu'ya girmiştir. II. Abdülhamid'in de bir Şâzelî şeyhine intisap ettiği bilinmektedir. Merkezi Mısır'da olan bu tarikatın, Cevheriyye, Arusiyye, Feyziyye, Kasımiyye, Haşimiyye, Muhammediyye, Vefaiyye, Medeniyye, Azmiyye, İdrisiyye ve Hamidiyye kolları halen yaşamaktadır⁴⁶.

Karaman İli'ne ne zaman ve kim vasıtasıyla geldiği belli olmayan bu tarikatın ildeki vekilinin kim olduğu tespit edilememiştir. Fakat, bu tarikatın il genelinde 30-40 kişi civarında müntesibinin olduğu bilinmektedir. Karaman ilinde karşılaştığımız Şazeliyye

⁴⁵ Ahmed Ziyaeddin Gümüşhânevî, *Veliler ve Tarikatlarda Usul (Câmiu'l-Usul)*, çev., Rahmi Serin, İstanbul, trs, s. 86; Kara, a.g.e., s. 300; D.S. Martoliouth, "Şâzeliye", İA, C. XI, s. 366.

⁴⁶ Kara, a.g.e., s. 300; Türer, a.g.e., 192.

tarikâtı mensubu kişiler tarikât merkezlerinin Malatya olduğunu ve bu ildeki vekile bağı olduklarını ifade etmektedirler.

e) Alevilik

Alevilik, Arapça'da "Ali'ye mensup, Ali'ye ait" anlamına gelmektedir. İslâm Tarihi, Tasavvuf ve Mezhepler Tarihi'nde ise, "Ali'yi sevmek ve her hususta ona tâbi olmak" manasında kullanılmıştır. Bundan dolayı Hz. Ali'yi seven, sayan ve ona tâbi olan herkese *Alevî* denilmektedir⁴⁷. Hz. Ali'nin yolundan gidenlere Alevî denmesinin yanı sıra Hz. Ali'nin soyundan gelenlere de Alevî denilmektedir⁴⁸.

Ayrıca, sözlük anlamının dışında Alevî tabiri Hz. Ali'yi en üstün sahabe olarak gören ve onun Hz. Peygamberden sonra Allah'ın ve peygamberin tayini ile halife olması gerektiğini kabul eden Şîâ ile eş anlamlı olarak kullanılmış ve Hz. Ali'nin soyunun adına yapılan fırkalaşma hareketinin siyasî temsilciliğini üstlenmiş olan gruplar için de kullanılan bir tâbirdir. Bu gruplar, ileri sürmüş oldukları fikir ve düşüncelere göre, Zeydiyye, İsmâîliliye, Câferiyye ve Nusayriyye gibi isimler altında ortaya çıkmışlardır. Fakat, Türk Alevîliğinin bu saymış olduğumuz Şîâ'nın çeşitli gruplarından ayrıldığı bir çok ve çeşitli tarafları vardır⁴⁹. Tamamen ehl-i beyt ve Hz. Ali sevgisine dayanan Anadolu Alevîliği siyasî bir hareket ve siyasî bir kimlik taşıyan Şîâ'nın aksine köken olarak Türklerin İslâmiyeti kabul ettikleri dönemin siyasî, dinî ve kültürel özelliklerine dayanmaktadır. Gerçekte Türk Alevîliği, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya göçleri esnasında geçtikleri güzergâhların ve coğrafyanın kültürlerinden etkilenmiş olmasına rağmen, özü itibariyle

⁴⁷ Ethem Ruhi Fırlalı, *Çağımızda İtikâdî İslâm Mezhepleri*, İstanbul, 1993, s. 232; Ethem Ruhi Fırlalı, *Türkiye'de Alevilik ve Bektâşilik*, İstanbul, 1994, s. 7; Gülağ Öz, *İslâmiyet-Türkler-Alevilik*, *Bindörtüyz Yıllık Muhalefet*, İstanbul, 1995, s.154.

⁴⁸ Abdülkadir Sezgin, *Alevilik Deyince*, İstanbul, 1996, s. 13-14.

⁴⁹ Fırlalı, *İtikâdî İslâm Mezhepleri*, s. 233; *Türkiye'de Alevilik ve Bektâşilik*, s. 7-8.

İslâm öncesi Türk dini olan “Gök Tanrı”⁵⁰ inancının İslamî motiflerle yaşatılmasından ibarettir⁵¹.

Alevîlik halk arasında ve yazılı kaynaklarda, Bektâşilik, Kızılbaşlık, Râfizilik, Tahtacılık vb. gibi çeşitli isimlerle anıla gelmiştir. Alevîlikte tarikât ve mezhep özellikleri iç içe girerek karışık bir hal almıştır. Bundan dolayı, burada Alevîliği Alevî tarikatlar ve Alevî mezhepler gibi alt başlıklara ayırmadan Karaman ili içerisinde Alevîler için kullanılan Bektâşî, Kızılbaş, Tahtacı vb. isimler çerçevesinde incelemeyi uygun bulduk.

1) Bektâşilik

Bektâşilik Hz. Ali ve Ehl-i Beyt gibi Alevîliğin temel esaslarına bağlı olduğundan dolayı Alevî guruplar içerisinde değerlendirilmiştir. Bektâşilik, mürşid olarak Hz. Muhammed’i, rehber olarak Hz. Ali’yi, pîr olarak da Hacı Bektâş-ı Velî’yi tanıyan bir tarikattır. Bu tarikat, XIII. yy’da Babailer isyanı ile teşekkül oluşturmaya başlamış, XV. yy’da Hacı Bektâş-ı Velî’nin görüşleri etrafında şekillenerek Anadolu’da ortaya çıkmıştır⁵².

XII. yy başlarında Anadolu’da Ehl-i Sünnet dışı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olan Babailik hareketine, Vefâiyye tarikatının Anadolu’daki şeyhi Baba İlyas önderlik etmiştir⁵³. Bu hareketin bir neticesi olarak Moğol istilasından kaçarak Anadolu’ya gelen Kalenderiyye ve Haydariyye tarikatı mensupları tarafından Bektaşî gelenekleri XIV. yy’dan itibaren, Abdalân-i Rum adı altında Anadolu’da ve özellikle uç bölgelerde yayıl-

⁵⁰ Eski Türk dini hakkında Bkz. Harun Güngör, “Eski Türk Dininin İsimlendirilmesi Üzerine”, Prof. Günay Tümer Armağanı, Ankara, 1996, s. 34-39; Harun Güngör, *Türk Bodun Bilimi*, s. 19-25.

⁵¹ Fığlalı, *Türkiye’de Alevîlik ve Bektâşilik*, s. 10-11.

⁵² Ahmet Yaşar Ocak, “Bektâşilik”, TDVİA, C. V, İstanbul, 1992, s. 373.

⁵³ Vefâilik hakkında bkz. Elvan Çelebi, *Menâkib’i-Kudsiyye fî Menâsibi’i-Ünsiyye*, nşr., İsmail E. Erünsal-A.Yaşar Ocak, Ankara, 1995, s. 26-27.

maya başlamış, Anadolu’da Abdal Musa vb. gibi dervişler vasıtasıyla kurulan zaviyeler ile Bektâşiliğin temelleri atılmıştır. Hacı Bektâşî Velî Menâkıbnâme’sinde geçen Hacım Sultan ve Sarı İsmail gibi Kalenderî-Haydârî şeyhleri henüz Bektâşî adı taşımayan ilk nesil Bektâşî şeyhleri olarak değerlendirilmektedir. Bunlar, Balım Sultan öncesi Bektâşiliğin temsilcileri olarak kabul edilmektedir⁵⁴.

Günümüzdeki şekliyle bilinen asıl Bektâşilik 1516 yılında öldüğü tahmin edilen Balım Sultan’ın 1501 yılında Hacı Bektâş Zaviyesinin liderliğine getirilmesi ve onun Kalenderîlik gibi çeşitli tesirlerde, Bektâşiliği tam olarak ayırmasıyla kurumlaşmıştır. Anadolu ve Rumeli’de Balım Sultan vasıtasıyla yayılan Bektâşilik devlet tarafından desteklenmiş ve Yeniçeri ocağında bir tarikat konumuna gelmiştir⁵⁵.

Bektâşilik, 1826 yılında II. Mahmut’un tarikatı kapatmasına kadar kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. Abdülaziz döneminde faaliyetleri serbest bırakılan bu tarikat, 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla birlikte resmen ortada kalkmış, ancak diğer tarikatlar gibi varlığı günümüze kadar sürdürmüştür.

Bektâşilik kendi arasında iki kola ayrılır. Birincisi Hacı Bektâş soyundan geldiğini kabul eden Çelebi kolu, ikincisi de Hacı Bektâş’ın hiç evlenmediğini kabul eden Babalar koludur⁵⁶. Bunların birincisine “Bel Evlâdı” denilmekte ve genelde köylerde oturmaktadır. Köylerde oturan Bektâşilere Alevî denilmesine rağmen Eröz bunlara Kızılbaş adını vermiştir⁵⁷. İkincisine ise “Yol Evlâdı” denilmekte ve bunlar pîrin yolunu izlemektedir.

⁵⁴ Kılıç, a.g.c., s. 216.

⁵⁵ Mehmet Eröz, *Türkiye’de Alevilik ve Bektâşilik*, Ankara, 1990, s. 75; Abdülkadir Sezgin, *Hacı Bektâşî Velî ve Bektâşilik*, İstanbul, 1990, s. 149; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, İstanbul, 1992, s. 114.

⁵⁶ Sczgi, *Hacı Bektâşî Velî ve Bektâşilik*, s. 75; Kemal Samancıgil, *Bektâşilik Tarihi*, İstanbul, 1945, s. 81-82.

⁵⁷ Eröz, *Türkiye’de Alevilik ve Bektâşilik*, s. 80-104.

Bunlar daha çok kentlerde yoğunlaşmaktadır. Kentlerde yoğunlaşanlara ise Bektâşî denilmektedir⁵⁸. Ancak Kırşehir ve çevresindeki köyler ile Aydın-Balıkesir civarındaki oturan Alevîler bu kurala uymamakta ve kendilerini Bektâşî diye adlandırmaktadırlar. Şehir Bektâşîlerinin geneli ve bazı köy Bektâşîleri Hacı Bektâş tekkesine, köy Bektâşîlerinin çoğunluğu ise Dedelere, Seyyidlere ve Erdebil Ocağına bağlı kalmışlardır⁵⁹.

Karaman şehir merkezinde ikamet eden Bektâşîler şehre ya işçi olarak gelenler, ya da devlet memuru olanlardan ibarettir. Bunların sayısı ise 25-30 kişi civarındadır.

2) Kızılbaşlık

Kızılbaşlık, ne zaman ve kim tarafından kurulduğu tam olarak bilinmeyen, on iki imam inancı, insanı sevme, şarabı sevme, aydınlığı sevme ilkeleri üzerine kurulmuş bir Alevîlik koludur. Kızılbaşların bu isimle anılmaları hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Uhud savaşında Hz. Peygamberin kanını gören Hz. Ali'nin daha sonraki dönemlerde katıldığı savaşlarda giymiş olduğu başlık delil gösterilirken diğer taraftan İsmail Safevî'nin savaşta erlerine giydirdiği kızıl tacın örnek alındığı ifade edilmektedir⁶⁰.

Kızılbaş adının, İran'da Safevî Devletini kuran Erdebil sufilerinin on iki dilimli kızıl taç giymeleri dolayısıyla verildiği de söylenmektedir. Özellikle Safevî tarikatının Şîî eğilimli bir tarikat görünümüne bürünmesini sağlayan Şeyh Cüneyd'in öldürülmesinden sonra yerine geçen oğlu Haydar'ın on iki İmamı temsilen on iki dilimli kızıl taç giymeye ve kızıl sarık sarmaya başlaması müridlerinin de kendisine uyması neticesinde bu taç tarikatın simgesi haline gelmiş, böylelikle bu tarikat mensuplarına Kızılbaş denilmiştir⁶¹.

⁵⁸ Esat Korkmaz, *Ansklopedik Alevîlik-Bektâşîlik Terimler Sözlüğü*, İstanbul, 1993, s. 58.

⁵⁹ Eröz, a.g.c., s. 52-53.

⁶⁰ Korkmaz, a.g.c., s. 213.

⁶¹ Abdülbaki Gölpınarlı, "Kızılbaş", İ.A., C. VI, s. 789.

Kızılbaşlık, Bektâşîliğin kuruluşunda ve teşkilatlanmasında önemli bir tesiri olan Kalenderîlik ve Haydârîlikten oldukça etkilenmiş ve bu tarikatların devamı niteliğinde görülmüştür⁶². Çünkü Osmanlı Devleti Balım Sultanla birlikte Bektâşî ananelerine bağlı olan Kalenderî ve Haydârîliğin Bektâşîlik ile ilişkisinin kesilmesi ile birlikte bizzat Bektâşîlik devlet tarafından desteklenmiş, ancak diğer Alevî zümreler baskı altına alınmıştır. Bundan dolayı Bektâşîlik dışında kalan Alevî guruplar için Kızılbaş ve Râfîzî teriminin kullanıldığını söyleyebiliriz.

On iki İmam dışında İmâmiyye ile hiç bir ortak yönü bulunmayan Kızılbaşlar, çeşitli araştırmacılar tarafından İran kültürü etkisinde kalan Safevî Devleti'nin Osmanlı İmparatorluğunu yıkmak için Anadolu topraklarında kullanılmış olan dinî guruplar olarak değerlendirilmiştir⁶³.

Anadolu'nun çeşitli yerlerinde Osmanlı İmparatorluğu'na karşı çok sayıda isyan hareketleri olmuştur. Bu isyan hareketlerinin bir kısmı da Kızılbaşlar tarafından yapılmış veya bu şekilde isimlendirilmiştir. Bu isyanlar, genelde silahla bastırılarak tekkeleri ya tamamen kapatılmış, ya da ıslah yoluna gidilmiştir. Resmî kayıtlarda Ehl-i Bid'at veya Işık Taifesi şeklinde de isimlendirilen Kızılbaşlar da özellikle ibadet ve itikatta bazı tevilere müracaat etmelerinden dolayı devlet tarafından denetlenerek bu görüşe sahip olan Alevî guruplarının tekkeleri göz altında tutulmuştur⁶⁴.

Kızılbaşlar inanç olarak daha çok gelenek ve ananelere bağlıdırlar. Kızılbaşlıkta üç sünnet ve yedi farz vardır. Sünnetler tevhidi dilden bırakmamak, kalpten düşmanlığı atıp

⁶² Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı imparatorluğunda Marjinal Sûfilik: Kalenderîler*, Ankara, 1992, s. 125-126; Ahmet Turan, "Anadolu Alevileri-Kızılbaşlar", *OMÜİFD*, S. 6, Samsun, 1992, s. 45-46.

⁶³ A. Refik, *Onaltıncı Yüz Yılda Râfîzîlik ve Bektâşîlik*, İstanbul, 1932, s. 6-7; Ocak, *Türk Heterodoksi Tarihinde*, s. 515; Fırlalı, *Türkiye'de Alevilik ve Bektâşîlik*, s. 11.

⁶⁴ A. Refik, a.g.e., s. 12; Ocak, *Türk Heterodoksisi*, s. 517.

kibirleşmemek ve kin tutmamak, gönül kırmamak ve kimseye düşmanlık etmemektir. Farzlar ise farzların sırrını saklamak, Kızılbaşlarla birlikte olmak, yalan ve gıybetten kaçınmak, hizmette bulunmak, mürebbisine itaat etmek, müsahibini görüp gözetmek, halifeden taç ve kisvet giyinmektir⁶⁵. İbadet olarak ise diğer Alevî guruplar gibi on iki gün Muharrem orucu, şubat ayında da üç gün Hızır orucu tutarlar ve Dedelerin kontrol ve önderliğinde Cem Töreni yaparlar. Bu Cem töreninin eski Türk dini ve Türk Kültürü ile yakından ilişkili olduğu bilinmektedir⁶⁶.

Karaman İli içerisinde Kızılbaş nüfus diğer Alevi guruplarına nazaran çok az sayıdadır. Sayıları 8-10 hane arasında olan bu gurup il dışından gelmiştir. Bunlar, Karaman İli'nde çeşitli fabrikalarda çalışmaktadır.

3) Tahtacılar

Tahtacılar, Anadolu'nun çeşitli yörelerinde yaşayan Alevî Türkmen topluluğa verilen isimdir. Geçmişte olduğu gibi, günümüzde de "Ağaçeri"ler diye de isimlendirilmektedir. Ağaçeri, Oğuz, Kıpçak ve Uygur Türklerinin çeşitli oymaklarına bağlı Uruğlardan meydana gelen insan kümelerine verilmiş genel bir isimdir⁶⁷. Tarihi seyir içerisinde, genelde ormanlık bölgelerde yaşayan ve ağaç işleriyle uğraşarak geçimlerini sağlayan, Anadolu'nun güneyinde ve Akdeniz'e bakan yamaçlarda Toroslar'ın eteklerinde Ege Bölgesinde varlıklarını sürdüren bu topluluk, Kahramanmaraş, Adana, İçel, Antalya, Muğla,

⁶⁵ Gölpınarlı, a.g.m., s. 791.

⁶⁶ Mehmet Eröz, *Eski Türk Dini(Gök Tanrı İnancı) ve Alevilik-Bektâşilik*, İstanbul, 1992, s. 40-66; Abdülbaki Gölpınarlı, "Kızılbaş", *İA*, C. VI, s. 792.

⁶⁷ Abdurrahman Yılmaz, *Tahtacılar Gelenekleri*, Ankara, 1948, s. 11; Harun Güngör, "Acari Kelimesi Üzerine", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 57, İstanbul, Aralık, 1988, s. 187-189; Harun Güngör, *Türk Bodun Bilimi*, s. 145; Ali Aksüt, "Tahtacılar", *Cem Dergisi*, S. 87, Şubat, 1999, s. 21.

Denizli, Aydın, İzmir, Burdur, Balıkesir, Manisa, Isparta, Karaman ve Çanakkale illerinin ormanlık bölgelerinde oturmaktadırlar⁶⁸.

Tahtacıların Oğuz Han'ın hakimiyetine aldığı⁶⁹ Moğollar'ın bütün Türkistan coğrafyasında başlatmış olduğu istilâ hareketleri esnasında Türkistan'dan Anadolu'ya göç eden Ağaçerilerin devamı olduğu bilinmektedir⁷⁰. Tahtacılar, ibadet ve inanç olarak incelendiğinde, Alevî olmalarına rağmen, Hacı Bektaş tekkesine değil de Pir evlerine bağlı oldukları için diğer Alevî guruplardan ayrılmaktadırlar. Tahtacılar'ın bağlı oldukları iki ocak vardır. Bunlardan bir tanesi İzmir'in Narlıdere Köyü'ndeki "Yanyatır" kolu, diğeri ise, Aydın'ın Reşadiye Nahiyesindeki "Şehepli" koludur⁷¹. Bütün Tahtacılar bu iki dede ocağından birine bağlıdır.

Genellikle Caferî mezhebinden olduklarını söyleyen Tahtacıların inançlarında atalardan kalma nefeslerin, dolayısıyla eski Türk Kültürünün etkisi büyüktür. Ancak, az da olsa Bektaşîlikten ve Hurûfilikten etkilendiklerini göz ardı etmemek gerekir. Bununla birlikte, Tahtacılar'ın Türk Kültürünün, Türk örf ve adetlerinin yaşatılmasında ve uygulanmasında Sünnî Türkler'den bir farklarının olmadığı gözükmemektedir⁷².

Ermenek'in Çamlıca Köyü Kızılalan mevkiine Alanya, Anamur, Elmalı, Gülnar ve İzmir'den gelerek yerleşmişlerdir. 1952 yılında ise iki km batıya gelerek Kızılalan mevkiine yerleşmişlerdir. Bu iskan Ahmet Ertarkın ve 1992 yılında vefat eden Veli Kaya isimli dedelerin önderliğinde olmuştur. Köyün yarısı Mersin'in Mut İlçesine, büyük çoğunluğu

⁶⁸ Yılmaz, a.g.e., s. 11; Esat Korkmaz, a.g.e., s. 340; Faruk Sümer, "Anadolu'daki Türk Oymakları Hakkında Araştırmalar", *Türk Dünyası Araştırmaları*, İstanbul, 1989, s. 60.

⁶⁹ Ziya Gökalp, *Türk Töresi*, haz., Yusuf Çötüksöken, İstanbul, 1977, s. 93.

⁷⁰ Neşet Çağatay, "Tahtacılar", *İA*, C. XI, İstanbul, 1970, s. 670; Korkmaz, a.g.e., s. 340.

⁷¹ Çağatay, a.g.m., s. 670; Yılmaz, a.g.e., s. 17.

⁷² Çağatay, a.g.m., s. 671.

ise 1972 yılında Fransa'ya işçi olarak gitmiştir. Daha önce nüfusları iki yüz kişi civarında olan Tahtacılar, günümüzde ise yirmi iki hane toplam kırksekiz kişi köyde, kırkiki hane Fransa'da, ondokuz hane ve toplam kırksekiz kişi Ermenek'in Seyran mahallesinde otur- maktadırlar. Tahtacılar'ın dedeleri ise Aydın'dan gelmedir. 1947 yılında Ermenek Bozalan mevkiine yerleşmişler, daha sonra ise, Çiniler mevkiini yayla olarak satın almış- lardır.

Günümüzde Karaman İli sınırları içerisinde yaşayan Alevîler, Tahtacı, Bektâşî, Râfîzî ve Alevî gibi isimlerle anılmaktadırlar. Tahtacılar, Ermenek İlçe merkezinde Seyran Mahallesinde ve Çamlıca Köyü kızılalan mevkiinde oturmaktadırlar.

4) Abdallar

Kazımkarabekir, Ayrancı, Sarıveliler ve Başyayla ilçeleri içerisinde Alevî nüfus bulunmamaktadır. Karaman merkez ilçede ise, Aleviler için "Abdal" ismi kullanılmakta, yapmış olduğu mesleğe izafeten de "Kalburcular" ve "Sepetçiler" denilmektedir. Kalbur- cuların itikat ve ibadet olarak Caferî mezhebine mensup olduklarını söyleyen dedeleri yılda bir defa olmak üzere Muharrem ayında Cem Töreni yaptıklarını ve İslâmın diğer şartlarını yerine getirdiklerini söylemektedir. Ayrıca bu gurubun, Eskişehir'deki Seyyit battal Gazi Dergâhına bağlı olduğunu söylemektedir.

Merkez ilçedeki diğer bir Alevi gurup olan Sepetçiler Toktaylar Parseli de denilen Bahçelievler Mahallesinde yoğunlaşmaktadırlar. Bu gurubun iki tane dedesi bulunmakta- dır. Dedeler ise ana-baba bir kardeştir. Cem ayinini devamlı olarak yaptıklarını söyleyen Sepetçiler, Muharrem ayında oruç tuttıklarını, ziyaret olarak da Abdal Musa tekkesine ve Hacı Bekâşî Veli türbesine gittiklerini söylemektedirler.

Karaman İli'nde işçi ve memur olarak çalışan diğer Alevi guruplara mensup insanlar ise buraya Türkiye'nin değişik yörelerinden gelmişlerdir. İşçi olarak gelenlerin büyük çoğunluğu Malatya, Tunceli ve Kahramanmaraş illerinden göç etmişlerdir.

2- CEMAATLAR

Türkiye'nin genelinde olduğu gibi Karaman'da da, tarikatların dışında dini değişik şekillerde anlayan, yorumlayan ve uygulayan dinî guruplar ve cemaatlar bulunmaktadır. Dinî cemaatlar olarak isimlendirilen bu guruplar Türk toplumunun dinî hayatında oldukça etkili olmaktadır. Aslında bu etki alanını yalnızca dinî hayat ile sınırlandırmak mümkün gözükmemektedir. Karaman İli'nde, etki alanı sosoyal hayat dediğimiz günlük hayatta, bunun yanın sıra kültür ve eğitim alanınında ve ekonomik hayatta da hissedilebilen bu cemaatlar şunlardır.

a) Nurcular

Nurculuk, Bitlis'in Hizan ilçesine bağlı Nurs (Ners) köyünde 1873 yılında doğan Said-i Nursî (Kürdî)'nin temelini attığı, onun fikir ve düşüncelerini yayan ve devam ettiren guruba verilen isimdir⁷³.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türkiye genelinde yayılmaya başlayan Nurculuk hareketi 1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle su yüzüne çıkmış, günümüze kadar da faaliyetlerini devam ettirmiştir. Günümüzde Türkiye genelinde en yaygın olan dinî cemaatlardan bir tanesidir.

⁷³ Neda Armaner, *İslâm Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nurculuk*, Ankara, 1964, s. 3.

Nurculuk bazı araştırmacılar tarafından tarikat olarak değerlendirilmesine rağmen, bizzat Said-i Nursi'nin kendi eserlerinde yapmış olduğu açıklamalardan Nurculuğun bir tarikat olmadığı anlaşılmaktadır⁷⁴.

1960 yılında Said-i Nursi'nin ölümü ile birlikte onun yazmış olduğu risalelerin farklı şekillerde yorumlanmasından yeni siyasi ve fikri guruplar ortaya çıkmıştır. Bu guruplar, Yeni Asya, Meşveret cemaati (Kırkıncı), Yeni Nesil, Yazıcılar, Med-Zehra ve Fethullah Gülen cemaatlarıdır. Bu cemaatlardan koparak Said Özdemir, Abdülkadir Ballı, Mehmet Kurdoğlu, Sakarya Cemaati ve Müslüm Gündüz (Aczimendilik) gurupları da ortaya çıkmıştır⁷⁵.

Yaptığımız araştırma neticesinde Karaman'da Nurcuların Fethullah Gülen cemaatinin yaygın olduğunu gördük. Diğer gurupların ise müntesibinin çok az sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Nurcuların yazıcı kolundan ayrılan Fethulah Gülen tarafından kurulan cemaat, yurt içinde ve yurt dışında kurmuş oldukları öğrenci yurtları ve kolejler, Zaman Gazetesi, Sızıntı Dergisi ve Samanyolu televizyonu vasıtasıyla hem eğitim-kültür, hem de basın yayın aracılığı ile düşüncelerini yaymaya çalışmaktadır. Fethulah Gülen cemaati Karaman'ın merkez ilçesinde ve Ermenek ilçesinde kurmuş oldukları "Büyük Koyuncu Vakfi" çatısı altında teşkilatlanarak bu vakıf vasıtasıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu vakfin başkanlığını Ahmet Taşkın, müdürlüğünü ise Mehmet Pehlivan yapmaktadır. Bu cemaat tarafından kurulan Akşemsettin Öğrenci Yurdu halen Karaman'da orta öğretime yönelik

⁷⁴ Said Nursi, *Mektûbât*, Almanya, 1994, s. 27; Said Nursi, *Kastamonu Lâikası*, İstanbul, 1988, s. 150; Hasan Hüseyin Ogun, "Başlangıçtan Günümüze Said Nursi ve Nurculuk Hareketi", *Türkiye Günlüğü*, S. 45, Nisan 1997, s. 57-58; Ruşen Çakır, *Ayet ve Slogan, Türkiye'de İslâmi Oluşumlar*, İstanbul, 1995, s. 82-83.

⁷⁵ Ogun, a.g.m., s. 64-70.

hizmet sunmaktadır. Bu cemaat üyeleri tarafından kurulan Sabah Dershanesi üniversite adaylarını sınavlara hazırlamaktadır. Ermenek İlçesi'nde de Büyük Koyuncu Vakfı'na ait bir öğrenci yurdu bulunmaktadır.

Türkiye genelinde pek fazla etkinliği bulunmayan, ancak hemen hemen her il merkezinde bir kuruluşu bulunan başka bir Nur cemaatı da Mehmet Kutlular'ın liderliğini yaptığı Yeni Asya cemaatıdır. Bu cemaatın Karaman İli genelinde çeşitli yurtları bulunmaktadır. Ermenek İlçesi'nde "İlim ve Kültür Vakfı" adı altında teşkilatlanmış bu gurubun Ermenek İlim ve Kültür Vakfı Öğrenci Yurdu ve Koleji bulunmaktadır. Bu yurt ve kolej tamamen orta öğretime yönelik faaliyet göstermektedir.

Türkiye genelinde Yeni Asya Gazetesi, Köprü, Bizim Aile ve Can Kardeş dergileri bu cemaat tarafından çıkartılmaktadır⁷⁶. İlk önce sivri çıkışlarıyla tanınan Yeni Asyacılar, daha sonra sistemle entegre olmaya başlamış ve çeşitli siyasi partileri desteklemiştir⁷⁷.

b) Süleymancılar

Süleymancılık, 1888 yılında Silistre'nin Ferhatlar Köyü'nde doğan Süleyman Hilmi Tunahan tarafından temelleri atılan cemaatin adıdır⁷⁸. Bu kişinin fikir ve görüşleri doğrultusunda hareket ederek İslâm Dini'ni değişik bir şekilde yorumlayan insanların oluşturduğu cemaata, önderinin isminden dolayı "Süleymancılar" denilmektedir.

İlk eğitimini Silistre'de tamamlayan Süleyman Hilmi, daha sonra eğitimini Süleymaniye Medresesinde tamamlamıştır. Hiç bir eser yazmayan bu kişi İstanbul'daki camilerde vermiş olduğu vaazlarla ön plana çıkarak dikkat çekmeye başlamıştır. Süley-

⁷⁶ Çakır, a.g.e., s. 91-92.

⁷⁷ bkz. *Nokta Dergisi*, Mayıs 1987.

⁷⁸ Çakır, a.g.e., s. 127.

man Hilmi, Kur'an kurslarında öğrenci yetiştirmeye çalışmış ve faaliyetlerini bu alanda sürdürmüştür.

Türkiye genelinde dinî bir cemaat olarak değerlendirilen Süleymancılara aslında S. Hilmi'ye bağlı bir Nakşibendî tarikatı olduğu da söylenmektedir⁷⁹. S. Hilmi'nin ölümü ile birlikte özellikle damadı Kemal Kaçar ve diğer talebeleri vasıtasıyla fikirleri yayılmış, metot olarak da S. Hilmi taklit edilerek bu cemaat şekillenmiştir⁸⁰. Prensip olarak güç ve yaygınlığı, yasallık ve modernliği, disiplin ve itaati benimseyen Süleymencılara'nın temel hedefi Kur'an okumayı ve dinî bilgileri öğretmektir. Son yıllarda bu cemaat yurtlarını yüksek öğrenim gençliğine de açmıştır⁸¹. Türkiye genelinde özellikle Akdeniz, Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgelerinde faal olarak çalışan Süleymancılara ait bir çok yurt bulunmaktadır⁸².

Süleymancılara günümüzde Karaman il merkezi ve merkeze bağlı köylerde, Ermenek, Sarıveliler ve Başyayla ilçeleri ve bu ilçelere bağlı köylerde yoğun faaliyetlerde bulunmaktadır. Özellikle Ermenek İlçesi'nde "Kurs ve Okul yaptırma Derneği" çatısı altında çalışmaktadırlar. Karaman il merkezinde açmış oldukları öğrenci yurtlarında orta ve yüksek öğretime yönelik olarak faaliyet göstermektedirler. Fakir ailelere aynî ve nakdî yardım da bulunmaktadır.

c) Işıkçılar

İlk önderleri kabul edilen Hüseyin Hilmi Işık'ın ortaya koymuş olduğu fikirler, kurallar ve düşüncelere bağlı ve bu çerçevede faaliyet gösteren guruba verilen isimdir. İslâm

⁷⁹ Kılıç, a.g.e., s. 221.

⁸⁰ Hasan Küçük, *Tarikatlar*, İstanbul, 1977, s. 250-251.

⁸¹ Çakır, a.g.e., s. 126; Ahmet Güner-Hakkı Karadeniz, "Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar", *Milliyet Gazetesi*, 17 Mayıs 1986.

Dini'ni günümüz şartlarına göre yorumladıklarını iddia eden ve yeni bir tavırla Türk toplumunun karşısına çıkmayı amaçlayan Işıkçıların günümüzde liderliğini Dr. Enver Ören yapmaktadır. Enver Ören'in çabalarıyla kurulan ve kendisinin de yönetim kurulu başkanlığı yaptığı İhlas Holding'ten dolayı bu guruba "İhlasçılar" da denilmektedir⁸³.

Işıkçılar Türkiye genelinde hemen hemen her il ve ilçede teşkilatlanmış durumdadırlar. Bu teşkilatlanma genelde Türkiye Gazetesi büroları vasıtasıyla olmuştur. Günümüzde bu cemaat, fikir ve düşüncelerini Türkiye Gazetesi, Tarih ve Medeniyet Dergisi ve TGRT Televizyonu gibi basın ve yayın kuruluşlarıyla yaymaya çalışmaktadır. Işıkçılar, Türk ekonomisinde büyük bir payı olan İhlas Holding, İhlas Finans, İhlas Pazarlama gibi kuruluşlarla ekonomik faaliyetlerini de sürdürmektedir. Işıkçılar, Türkiye genelinde kurmuş oldukları İhlas Vakfı Öğrenci Yurtları aracılığı ile Eğitim-öğretim alanında da faaliyet göstermektedirler.

Karaman ili içerisinde fazlaca bir mensubu bulunmayan bu cemaatın faaliyetleri daha çok ekonomi alanındadır. Türkiye Gazetesi temsilciliği ile hem gazeteleri abonelerine ulaştırılmakta, hem de pazarlama yapılmaktadırlar.

d) Mealciler

Karaman ili genelinde yukarıda belirtmiş olduğumuz cemaatler ve tarikatların haricinde "Mealciler" diye bilinen bir dinî gurup da bulunmaktadır. Bu gurup sadece ayetlerden yola çıkarak, ayet mealleri vasıtasıyla günümüz problemlerini anlamaya ve yorumlamaya çalışmaktadırlar. Peygamber, peygamberlik yolunu kapattığı için ondan sonra peygamber gelmeyecektir. Dolayısıyla Allah'ın emir ve yasaklarının sadece Kur'an'dan

⁸² Çakır, a.g.e., s. 126.

⁸³ Kılıç, a.g.e., s. 223.

ibaret olduğu bu gurup tarafından iddia edilmektedir. İl merkezinde bu cemaatin toplam sayısı 30 ila 40 kişi civarındadır.

e) Mücadeleciler

Ülkemizde 1980 öncesi toplumsal ve siyasal karışıklık ortamında filizlenen ve kendilerini Millî Mücadeleciler olarak isimlendiren bu gurup, 1980 sonrası Aykut Edibali önderliğinde partileşerek siyasallaşma yoluna gitmiştir. Yurt içinde Anadolu Vakfı adı altında teşkilatlanan Mücadelecilerin, Karaman'da pek fazla etkinlikleri görülmemektedir. Ülkemizin diğer bölgelerinde eğitim alanında az da olsa faaliyetleri görülen Mücadelecilerin, Karaman'da bu açıdan etkinlikleri hemen hemen hiç yok gibidir⁸⁴.

Yukarıda da zaman zaman belirttiğimiz gibi, Karaman ve çevresinde faaliyet gösteren bu tarikat ve dinî cemaatlar kurmuş oldukları vakıf ve derneklerle varlıklarını devam ettirmektedirler. Fakat hemen belirtelim ki, bu vakıf ve derneklerin tamamı bir tarikat ve dinî cemaatların bir organı durumunda değildir. Karaman'da faaliyet gösteren vakıf ve derneklerin tamamı temsilcileri ile birlikte aşağıdaki listede sunulmuştur.

<i>Vakıflar</i>	<i>Temsilcileri</i>
K.Oğlu Mehmet Bey Ün. Yaşatma Vakfı	Vali
Sosyal Yrd. ve Day. Vakfı	Vali
Kamu Çal. Kalkınma ve Day. Vakfı	Süleyman Savran
T.D.V.	Hüseyin Şimşek
Türk Polis Teş. Güçlendirme Vakfı	Atıf Şahin
Karaman Kül. ve Eğ. Vakfı	Belediye Başkanı
Türkiler Eğ. ve Kültür Vakfı	-----

⁸⁴ Aksoy, a.g.e., s. 200.

S.E.K.A.-Sar Vakfı

Bifa Eğ. Vakfı

Yunus Emre Kültür Vakfı

Millî Gençlik Vakfı

Büyükkoyuncu Vakfı

Hak Yol Eğ. ve Dostluk Vakfı

Geylânî Vakfı

Karaman Valiliği Çevre Koruma Vakfı

Dernekler

Türk Hava Kurumu Der.

Kızılay Der.

Mahalle Muhtarları Der.

Köy ve Mah. Muhtarları Der.

Sakatlar Der.

Yardım Sevenler Der.

Atatürkçü Düşünce Der.

Karaman Yunus Emre Rotary Kulübü

İnsan Hakları Der.

K.A.R.S.İ.A.D.

Sami Özdağ

Necati Babaoğlu

Mustafa Türkmen

Timuçin Aslan

Ahmet Taşkın

Ahmet Aydın

Osman Altıntaş

Temsilcileri

Sebahattin Özer

Ali Ünlüer

Ali Açıkgöz

Kenan Dinçer

Meral Öztav

Afitap Altun

Messut Ceranoğlu

Haluk Özatay

Ramazan Akdağ

Ali Kamer

SONUÇ

Tarih boyunca Karaman İli kurulduğu yerleşim alanı itibariyle geçiş bölgesi olma özelliğini daima korumuştur. İç Anadolu Bölgesi ile Akdeniz Bölgesini birbirine bağlayan geçiş yolu üzerinde kurulan Karaman, hem ticaret, hem de askerî amaçlı seferlerde uğrak bir yer olmuştur. İlin kuzey-güney bağlantısını sağlayan Sertavul Geçidi ve demiryollarının kesiştiği bir noktada bulunması Karaman'ın bu özelliğini bugün de koruduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

İl, bu stratejik öneminden dolayı tarihin ilk devirlerinden itibaren Hitit, Lidya, Frig, Roma ve Bizans gibi devletlerin hakimiyeti altına girmiştir. Daha sonra Selçuklular ve Bizanslılar arasında bir kaç kez el değiştiren Karaman, XI. yy'ın II. yarısından itibaren tamamen Türk hakimiyetine girmiştir. İlk önce Anadolu Selçuklu Devleti, daha sonra da Karamanoğulları Beyliği idaresinde kalan Karaman bu beylik zamanında en parlak dönemini yaşamış ve mamur hale gelmiştir. 1467 yılından itibaren Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine giren Karaman, bu zaman içerisinde Konya'ya bağlı bir kaza merkezi durumundadır.

Kurtuluş Savaşı esnasında Millî Mücadeleye büyük katkılar sağlayan Karaman 1929 yılında çıkartılan Vilayet Nizamnamesine göre Konya İli'ne bağlı bir ilçe olmuş, 1989 yılına kadar da bu statüsünü korumuştur. Bu tarihten itibaren Türkiye Cumhuriyeti'nin 70. ili olan Karaman, Ayrancı, Başyayla, Ermenek, Kazımkarabekir ve Sarıveliler ilçelerinden oluşmaktadır.

Jeopolitik konumu Karaman'ın önemli bir ticaret merkezi haline gelmesini sağlamıştır. Aynı zamanda tarımda da öncelikli bir konuma sahip olan Karaman, bu tarım ü-

r nlerine dayalı fabrikaların kurulmasıyla ülkenin ekonomisine az sayılamayacak katkılar sağlamaktadır. Bu farikalar sayesinde ilde işsizlik oranı Türkiye geneline kıyasla oldukça düşüktür. Bunun yanında, yurt dışında çalışan işçi sayısının da oldukça fazla olması ilin ekonomik yapısını müspet yönde etkilemektedir.

İlk ağlardan itibaren önemli bir yerleşim merkezi yeri olan Karaman, tarihi boyunca bir çok medeniyet ve dinin etki alanına girmiştir. Eski Anadolu dinleri, Eski Yunan dini, Eski Roma dini, Hristiyanlık ve İslâmiyet Karaman'da görülen en önemli dinlerdendir. Bu özelliğinden dolayı Karaman, bu din ve medeniyetlere ait bir çok tarihi eseri bünyesinde barındırmaktadır. Bu da il turizmine ve ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır.

Karaman ve civarında İslâm Dini'nden önce en yaygın görülen din Hristiyanlıktır. Hristiyanlık, M.S. 50'li yıllardan itibaren yayılmaya başlamış, Azizi Pavlos ve Barnabas aracılığı ile bu bölgede de hızla yayılmıştır. Bu dönemde Hristiyanlığın en önemli merkezi konumunda olan Derbe Karaman il sınırları içerisinde bulunmaktadır. Ayrıca Hristiyanlığın ilk kilisesinin bu bölgede olduğu iddia edilmektedir.

Karaman ve civarının Türk hakimiyetine girmesiyle birlikte Hristiyan nüfus azalmaya, Türk nüfus ise artmaya başlamıştır. Böylece demografik yapı Türklerin, dolayısıyla da Müslümanların lehine gelişmeye başlamıştır. Bölgedeki Hristiyanların başka yerlere göç etmesi nüfuslarının azalmasının en önemli sebebi olarak belirtilmektedir.

Karamanlılar diye de bilinen Ortodoks Mezhebi'ne mensup Türkçe konuşan insanların da bu coğrafyada yaşadıkları bilinmektedir. Ortodoks Türkler de denilen bu nüfus, en son Kurtuluş Savaşı sonuna kadar Anadolu'da varlığını sürdürmüştür.

Türkler'in Anadolu'ya hakim olmasıyla birlikte Karaman civarında İslâm Dini hızlı bir şekilde yayılmaya başlamış, bugün ise Karaman ve civarında tek hakim din durumuna gelmiştir.

Yaptığımız araştırmaya göre, Karaman İli'nin tamamı Müslümanlardan oluşmaktadır. Tamamı Müslüman olan bu nüfusun % 98.9'unu Hanefî, % 0.1'ini Şâfi, % 1'ini de Alevîler oluşturmaktadır. Kazımkarabekir, Ayrancı, Sarıveliler ve Başyayla ilçelerinin tamamını Hanefî nüfus oluştururken, az sayıdaki Şafi nüfus il merkezinde, Alevîler'in büyük çoğunluğu il merkezi ve Ermenek İlçesi'nde bulunmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Ermenek'teki Alevîler Tahtacılar'dan oluşmaktadır.

Yaptığımız bu araştırmada az sayıdaki Şâfi nüfusun Karaman'a Malatya, Adıyaman, Urfa, Diyarbakır ve Muş gibi Doğu ve Güney-Doğu Anadolu Bölgelerinden geldiğini tespit ettik. Yine, Karaman'da yaşayan Alevîlerin de az bir kısmının bu bölgelerden geldiğini öğrendik.

Nüfusunun tamamının Müslüman olduğunu söylediğimiz Karaman'da İslâm Dini'nin bünyesinden çıkmış bir çok tarikat ve cemaat bulunmaktadır. Bu tarikat ve cemaatların hemen hemen geneli bir vakıf veya dernek çatısı altında teşkilatlanmış olarak faaliyetlerine devam etmektedir. İl içerisinde en az müntesibi olan gurup Şâzeliye tarikatıdır. Bu tarikatın Karaman'daki faaliyetleri ve teşkilat yapısı hakkında yeterli bilgiye ulaşamadık. Ancak bu tarikatın genel görüşlerini ifade etmeye çalıştık. İlde en kalabalık dinî gurubu ise Nakşibendî tarikatı oluşturmaktadır. Karaman'da bu tarikatın yaygın olan gurubu ise Mahmut Sami Efendi Nakşî cemaatidir. Bunun yanında Mevlevîler, yine Nakşibendîlerin bir kolu olan ve kendilerini Menzîlciler olarak ifade eden ile Kâdirî tarikatı mensupları faaliyetlerini sürdürmektedirler.

İl içerisinde dinî cemaatlar olarak da nitelendirilen Nurcular, Süleymanlılar ve az sayıda Işıkçılar diye bilinen cemaatlar da faaliyet göstermektedir. Nurcuların hemen hemen her ilçe merkezinde vakıfları ve bu vakıflara bağlı yurtları bulunmaktadır. Süleymanlıların ise, il merkezinden daha çok Ermenek, Başyayla ve Sarıveliler ilçelerinde faal olduklarını görmekteyiz. Ayrıca, mücadeleci olarak bilinen Aykut Edibali önderliğindeki dinî-siyasî gurup da Karaman ilinde çok az sayıda taraftarı bulunmasına rağmen faal gözükmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA

1308 Adana Vilayet Salnâmesi.

1309 Adana Vilayet Salnâmesi.

1312 Adana Vilayet Salnâmesi. I

ADDİS, William E.-ARNOLD, Thomas-SCANNELL, T.B., "Hospitallers (Hospitales)",

A Catholic Dictionary, London, 1916.

AHMET RİFAT, Lugat-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye, C. I-VII, İstanbul, 1299-1300.

AKSARAYİ, Kerîmeddîn Mahmud, Selçûkî Devletleri Tarihi, çev., M. Nuri

Gençosman-F. Nafiz Uzluk, Ankara, 1943.

AKSOY, Numan D., XX. Yüzyıl Gaziantep Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası

(Doktora Tezi), Malatya, 1998.

AKSÜT, Ali, "Tahtacılar", Cem Dergisi, S. 87, Şubat, 1999, (18-21).

ALASYA, H. Fikret, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi, Ankara, 1987.

ARMANER, Neda, İslâm Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nurculuk, Ankara, 1964.

ARMUTLU, Mehmet, "Hristiyanlığın İlk Kilisesi: Derbe", Konya Kültür Gazetesi,

Şubat 1993.

AVANAS, Ahmet, Milli Mücadelede Konya, Ankara, 1998.

AYAN, Dursun, "Kurtuluş Savaşında Ortodoks Türkler", Türk Yurdu, C. XVII, S.

122, Ekim 1997, (91-94).

AYDIN, Mehmet, "Batı ve Doğu Hristiyanlığına Tarihi Bir Bakış", AÜİFD, C. XXVII,

Ankara, 1985, (123-127).

_____, **Din Fenomeni**, Konya, 1993.

_____, **Müslümanların Hristiyanlığa Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları**,
Konya, 1989.

AYDIN, Mehmet-CİLACI, Osman, **Dinler Tarihi**, Konya, 1980.

AYGİL, Yakup, **Hristiyanlaşan Türklerin Kısa Tarihi**, İstanbul, 1995.

BARDAKÇI, Halit, **Bütün Yönleriyle Ermenek**, 1976.

BARTHOLD, W., **Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler**, Ankara, 1975.

BAYDAR, Mustafa, **Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları**, İstanbul, 1968.

BAYKARA, Tuncer, **Anadolunun Tarihi Coğrafyasına Giriş**, Ankara, 1988.

BOYNUKALIN, İ. Rıfki, **Bütün Yönleriyle Karaman İli**, İstanbul, 1990.

_____, **Karaman'ın İktisadî ve Sosyal Gelişimi**, İstanbul, 1968.

BROCKELMAN, Carl, **İslam Ulusları ve Devletleri Tarihi**, çev., Neşet Çağatay,
Ankara, 1992.

ÇAĞATAY, Neşet, "Tahtacılar", İA, C. XI, (669-672).

ÇAKIR, Ruşen, **Ayet ve Slogan, Türkiye'de İslâmî Oluşumlar**, İstanbul, 1995.

CAMİ, **Osmanlı Ülkesinde Hristiyan Türkler**, İstanbul, 1338.

ÇAY, Abdülhaluk, **II. Kılıçarslan**, Ankara, 1987.

ÇELEBİ, Elvan, **Menâkib'l-Kudsiyye fi Menâsibi'l-Ünsiyye**, nşr., İsmail E. Erünsal-
A.Yaşar Ocak, Ankara, 1995.

CHALLENGE, Felicien, **Dinler Tarihi**, çev., Semih Tiryakioğlu, İstanbul, 1972.

CÖHÇE, Salim, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi I**, Elazığ, 1992.

DARKOT, Besim, "İslam", İA. C. V/2, (s. 1093-1103)

DENKTAŞ, Nurcan, **Dünden Bugüne Karaman Tarihi**, (Yüksek Lisans Tezi),
Kayseri, 1992.

DOĞRUL, Ömer Rıza, **Yeryüzünde Dinler Tarihi**, İstanbul, 1963.

Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C. I-XIV, İstanbul, 1993.

DVORNIK, Francis, **Konsiller Tarihi, İznik'ten Vatıkana**, çev., Mehmet Aydın,
Ankara, 1990.

EDİRNELİ ORUÇ BEĞ, **Oruç Tarihi**, Nşr. Atsız, ts.

EFLAKİ, Ahmet, **Ariflerin Menkıbeleri**, çev., Tahsin Yazıcı, C. I-II, İstanbul, 1986.

EKİNCİKLİ, Mustafa, **Türk Ortodoksları (Başlangıçtan Millî Mücadele Sonuna
Kadar)**, (Doktora Tezi), Kayseri, 1990.

ELİADE, Mircea-COLİANA, Ioan P., **Dinler Tarihi Sözlüğü**, çev., Ali Erbaş,
İstanbul, 1997.

EVLİYA ÇELEBİ, **Seyahatname**, Nşr. Mümin Çevik, C. IX, İstanbul, 1985.

ERAYDIN, Selçuk, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, İstanbul, 1990.

ERÖZ, Mehmet, **Eski Türk Dini(Gök Tanrı İnancı) ve Alevilik-Bektâşilik**,
İstanbul, 1992.

_____, **Hristiyanlaşan Türkler**, Ankara, 1983.

_____, **Türkiye'de Alevilik ve Bektâşilik**, Ankara, 1990.

FIĞLALI, E.Ruhi, **Çağımızda İtikadi İslâm Mezhepleri**, İstanbul, 1983.

_____, **Türkiye'de Alevilik ve Bektâşilik**, İstanbul, 1994.

FRENCH, David, "Karaman Canhasan Kazıları", **Türk Dili ve Yunus Emre**, S. 1,
Karaman, 1982, (25).

GAZZALİ, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed, **el-Munkızu mine'd-Dalâl**, çev., A.
Suphi Fırat, İstanbul, 1978.

GÖKALP, Ziya, **Türk Töresi**, haz., Yusuf Çötüksöken, İstanbul, 1977.

GÖKBİLGİN, M.Tayyip, "XVI.Asırda Karaman Eyaleti ve Larendede (Karaman) Vakfi ve

Müesseseleri ”, **Vakıflar Dergisi**, S. 7, İstanbul, 1968, (28-35).

GÖKTEKİN, Veysel, **Karaman Sanayi ve Ticaret Odası Kataloğu**, Karaman, 1997.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, “Kızılbaş”, **İA**, C. VI, (789-795).

_____, “Mevlevîlik”, **İA**, C. VIII, (165-166).

GORDLEVSKİ, V., **Anadolu Selçuklu Devleti**, çev., Azer Yoran, Ankara, 1988.

GÜLCAN, D. Ali, **Karaman Mahalleleri, Kasaba ve Köyleri Tarihçesi**,

Karaman, 1989.

_____, **Karamanoğlu II. İbrahim Bey ve İmareti Tarihçesi**, Karaman, 1983.

_____, **Kökenleriyle Konya'nın Delibaş İsyanı ve Bu Olayın Karaman'a Sıçrayışı**,

Eskişehir, 1994.

GÜMÜŞHANEVİ, Ahmed Ziyaeddin, **Veliler ve Tarikatlarda Usul (Câmiu'l-Usul)**,

çev., Rahmi Serin, İstanbul, trs.

GÜNAY, Ünver-GÜNGÖR, Harun, **Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dinî Tarihi**,

İstanbul, 1997.

_____, **Türk Din Tarihi**, İstanbul, 1998.

GÜNER, Ahmet-KARADENİZ, Hakkı, “Türkiyede Mezhepler ve Tarikatlar”, **Milliyet**

Gazetesi, 17 Mayıs 1986.

GÜNGÖR, Erol, **İslâm Tasavvufunun Meseleleri**, İstanbul, 1993.

GÜNGÖR, Harun, “Acari Kelimesi Üzerine”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, S. 57,

İstanbul, Aralık, 1988, (187-189).

_____, “Eski Türk Dininin İsimlendirilmesi Üzerine”, **Prof. Günay Tümer Armağanı**,

Ankara, 1996, (34-39).

_____, “Karamanlıca (Grek Alfabeli Türkçe) Bir Kitabe”, **Türk Dünyası Araştırmala-**

rı, S. 33, Aralık 1984, (95-101).

_____, "Seyyid Lokman ve Oğuznâmesi", **Türk Dünyası Araştırmaları**, S. 44, Ekim 1986, (91-103).

_____, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, Kayseri, 1998.

HAMMER, Joseph Von, **Osmanlı Devleti Tarihi**, C. I-X, İstanbul, 1993.

HAYRİ, Mehmet, **Niğde Sancağı**, nşr. İlhan Gedik, Niğde, 1994.

İBN-İ BATUTA, **İbni Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler**, çev. İsmet Parmak sızoğlu, İstanbul, 1993.

İBN-İ BİBİ, Hüseyin b. Ali el-Câferî er-Rugâdî, **el-Avamîrü'l- ala'ie fi'l-Umuri'l- ala'ie**, (**Selçuknâme**), çev., Mürsel Öztürk, Ankara, 1996.

İLHAN, Suat, **Türkiye'nin ve Türk Dünyası'nın Jeopolitiği**, Ankara, 1993.

İncil, İstanbul, 1995.

KABAKLI, Ahmet, **Mevlâna**, İstanbul, 1972.

KAFESOĞLU, İbrahim, "İlk Türk-İslâm Siyasi Teşekkülleri, **Türk Dünyası El Kitabı**, C.I, Ankara, 1992, (237-238).

_____, **Selçuklu Tarihi**, İstanbul, 1992.

KARA, Mustafa, **Din, Hayat ve Sanat Açısından Tekke ve Zaviyeler**, İstanbul, 1990.

_____, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, İstanbul, 1995.

KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, C. VII, Ankara, 1983.

Karaman İl Müftülüğü İhtida Defteri.

Karaman İl Turizm Rehberi, Karaman, 1992.

Karaman İl Yıllığı, Ankara, 1997, s. 95.

KARAMAN, Hayrettin, **İslam Hukuk Tarihi**, İstanbul, 1989.

Kazımkarabekir İlçesi Yıllığı, Karaman, 1992.

KILIÇ, Sami, **XX. Yüzyıl Denizli Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası**, (Doktora

Tezi), Malatya, 1997.

KİRMANİ, İlyas, "Karamanname, M. Mesut Koman Yazmalarından", **Konya Dergisi**, S.64-65, Mart-Şubat, Konya, 1944, (55-74).

KİŞMİR, Şeref, "Ermenek Tarihi Hakkında İncelemeler", **Yeni Konya Gazetesi**, 6 Mayıs 1960.

Kitab-ı Mıkaddes, İstanbul, 1997.

KİTAPÇI, Zekeriya, **İlk Müslüman -Türk Hükümdar ve Hakanları**, Konya, 1995.

KONYALI, İ. Hakkı, **Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi**, Konya, 1964.

_____, **Abideler ve Kitabeler İle Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri**, İstanbul, 1967.

1287 Konya Vilayet Salnâmesi.

1294 Konya Vilayet Salnâmesi.

1296 Konya Vilayet Salnâmesi.

1301 Konya Vilayet Salnâmesi.

KORKMAZ, Esat, **Anseklopedik Alevîlik-Bektâşîlik Terimler Sözlüğü**, İstanbul, 1993.

KOS, Karoly, **İstanbul Şehir Tarihi ve Mimarisi**, çev.Naciye Güngörmüş, Ankara, 1995.

KÖPRÜLÜ, Fuad, "Avşarlar", **İA**, C. II, (28).

_____, "Oğuz Etnolojisine Ait Notlar", **Türkiyat Mecmuası**, C. I, İstanbul, 1925, (185-213).

_____, "Salurlar", **İA**, C. X, (136-137).

_____, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara, 1991.

KUBAN, Doğan, **İstanbul, Bir Kent Tarihi**, çev., Zeynep Rona, İstanbul, 1996.

KRAMERS, J. H., "Karaman", *İA*, C. VI, İstanbul, 1993, (309-311).

_____, "Râfiziler", *İA*, C. IX, (593).

KÜÇÜK, Abdurrahman, *Ermeni Kilisesi ve Türkler*, Ankara, 1997.

KÜÇÜK, Hasan, *Tarikatlar*, İstanbul, 1977.

KUNT, İ. Metin, *Sancaktan Eyalete (1550-1650 Arasında Osmanlı Umerası ve İl İdaresi)*, İstanbul, 1978.

Kur'an-ı Kerim,

KUZGUN, Şaban, *Dinler Tarihi Dersleri*, Kayseri, 1993.

_____, *Dört İncil, Yazılması, Derlenmesi, Muhtevası, Farklılıkları ve Çelişkileri*, İstanbul, 1991.

LARENDELİOĞLU, A., "Karamanoğlu I. Mehmet Bey'in İhtilali ve Dil Reformunun Sebepleri", *Türk Dili ve Yunus Emre*, S. 3, Konya, 1984, (29-32).

MARGOLİOUTH, D.S., "Şâzeliye", *İA*, C. XI, (366).

_____, "Kâdiriyye", *İA*, C. VI, (50-54).

MERÇİL, Erdoğan, "Anadolu Beylikleri", *Türk Dünyası El Kitabı*, C. I, Ankara, 1992, (297-321).

_____, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, Ankara, 1991.

Meydan Larousse, "Delibaş Mehmet", C. III, İstanbul, 1970, (481).

Muhammed Ebu Zehra, *İslam'da Fıkhi Mezhepler Tarihi*, nşr. A. Şener, İstanbul, 1983.

MÜNECCİMBAŞI Ahmed b. Lütfullah, *Cami'u'd-Düvel (Osmanlı Tarihi 1299-1481)*, nşr. Ahmet Ağırakçı, İstanbul, 1995.

NEŞRİ, Mehmet, *Kitâb-ı Cihannuma (Neşrî Tarihi)*, nşr., F. Reşit Unat-M. Altay Köymen, C. I-II, Ankara, 1987.

Nokta Dergisi, Mayıs 1987.

OCAK, A. Yaşar, "Türk Heterodoksi Tarihinde Zındık-Hârici-Râfizi-Mülhid ve Ehl-i Bid'at Terimlerine Dair Bazı Düşünceler", **İÜEFD**, S. 12, İstanbul, 1981-1982, (506-520).

_____, "Bektâşilik", **TDVİA**, C. V, İstanbul, 1992, (373-379).

_____, **Osmanlı imparatorluğunda Marjinal Sûfîlik: Kalenderîler**, Ankara, 1992.

OĞUZOĞLU, Yusuf, "XVII. Yüzyılda Karaman Beylerbeyliğı ve Mütesellimine İlişkin Bazı Bilgiler", **SÜEFD**, S.1, Konya, 1981, (93-99).

ONGUN, Hasan Hüseyin, "Başlangıçtan Günümüze Said Nursî ve Nurculuk Hareketi", **Türkiye Günlüğü**, S. 45, Nisan 1997, (57-61).

ORKUN, H. Namık, **Türk Tarihi**, C. I-IV, Ankara, 1946.

OSTOGORSKY, Georg, **Bizans Devleti Tarihi**, çev., Fikret İşıltan, Ankara, 1995.

ÖZ, Gülağ, **İslâmiyet-Türkler-Alevîlik**, **Bindörtüüz Yıllık Muhalefet**, İstanbul, 1995.

ÖZAY, Yurdagül, **Benliğini Bulan Şehir Karaman**, Karaman, ts.

ÖZTOPRAK, Fahrettin, "St Jean Şövalyeleri", **Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi**, S. 140, Ağustos 1998, (16-23).

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, **Tasvvufun Ruhu ve Tarikatlar**, İstanbul, 1992.

RAMSAY, W. M., **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, çev., Mihri Pektaş, İstanbul, 1960.

REFİK, Ahmet, **Onaltıncı Yüz Yılda Râfızîlik ve Bektâşîlik**, İstanbul, 1932.

RİTTER, H., "Celâleddin Rûmî", **İA**, C. III, (53-59).

ŞAHİN, Süreyya, **Fener Patrikhanesi ve Türkiye**, İstanbul, 1996.

SAİD NURSİ, **Kastamonu Lâikası**, İstanbul, 1988.

_____, **Mektûbât**, Almanya, 1994.

Salnâme-i Umumiye, İstanbul, 1315.

SAMANCIGİL, Kemal, **Bektâşilik Tarihi**, İstanbul, 1945.

SAPANCALI, H. Hüseyin, **Karaman Ahval-i İçtimaiyye, Coğrafiyye ve Tarihiyyesi**,

Nşr., İbrahim Güler, Ankara, 1993.

SARAÇOĞLU, Hüseyin, **Akdeniz Bölgesi**, İstanbul, 1989.

SARIKÇIOĞLU, Ekrem, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, İstanbul, 1989.

SCHIMMEL, Annemarie, **Dinler Tarihine Giriş**, Ankara, 1955.

ŞEKER, Mehmet, **Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması**,

Ankara, 1995.

ŞEMSEDDİN Sami, **Kâmûs'ul-A'lam**, C.I-VI, Ankara, 1996.

ŞENSEDDİN SAMİ, **Kâmûs-u Türkî**, nşr., Ahmet Cevdet, İstanbul, 1317.

SEVİM, Ali-YÜCEL, Yaşar, **Türkiye Tarihi**, Ankara, 1989.

SEZGİN, Abdülkadir, **Alevîlik Deyince**, İstanbul, 1996.

_____, **Hacı Bektâşî Veli ve Bektâşilik**, İstanbul, 1990.

ŞIKARİ, **Karamanoğulları Tarihi**, Nşr., M. Mesut Koman, Konya, 1946..

SOYSÜ, Hale, **Kavimler Kapısı I**, İstanbul, 1992.

STRABON, **Antik Anadolu Coğrafyası**, çev., Adnan Pekman, İstanbul, 1993.

SÜMER, Faruk, "Anadolu'daki Türk Oymakları Hakkında Araştırmalar", **Türk Dünyası**

Araştırmaları, S. 60, İstanbul, 1989, (35-45).

_____, **Oğuzlar**, İstanbul, 1992.

TANERİ, Aydın, **Türkiye Selçukluları Kültür Hayatı**, Konya, 1977.

TANSEL, Selahattin, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, C. I-IX, İstanbul, 1991.

TANYU, Hikmet, **Dinler Tarihi Araştırmaları**, Ankara, 1973.

TAPLAMACIOĞLU, Mehmet, **Karşılaştırmalı Dinler Tarihi**, Ankara, 1966.

TEKİNDAG, Şehabettin, "Karamanlılar", İ.A., C. VI, (316-330).

_____, "Son Osmanlı-Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar", İÜFTD, C. XIII, İstanbul, 1963, (43-76).

TEMİZSOY, İlhan,-UYSAL, Vehbi, **Karaman**, Konya, 1987.

TOGAN, Z. Velidi, **Umumî Türk Tarihine Giriş**, İstanbul, 1981.

TOTAYSALGIR, Gaffar, **Karaman (Larende)**, Konya, 1944.

_____, **Konya'da Eti Tapınakları**, Konya, 1935.

TUĞLACI, Pars, **Osmanlı Şehirleri**, İstanbul, 1985.

TÜMER, Günay, **Hıristiyanlıkta ve İslâm'da Hz. Meryem**, Ankara, 1996.

TÜMER, Günay-KÜÇÜK, Abdurrahman, **Dinler Tarihi**, Ankara, 1993.

TURAN, Ahmet, "Anadolu Alevîleri-Kızılbaşlar", OMÜİFD, S.6, Samsun, 1992, (45-59).

TURAN, Osman, **Selçuklular ve İslâmiyet**, İstanbul, 1993.

_____, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İstanbul, 1996.

TÜRER, Osman, **Ana Hatkısıyla Tasavvuf Tarihi**, İstanbul, 1995.

_____, **Tasavvuf Tarihine Giriş**, Erzurum, 1992.

TURGAL, H. Fehmi, "Cami'üddüvel'e göre Karamanlılar", **Konya Dergisi**, S. 13, Eylül, 1937, (790-808).

_____, "Karamanoğulları Tarihi", **Konya Dergisi**, S. 11, Temmuz, 1937, (663-678).

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, "Delibaş Mehmet", C. XII, (477).

Türk Ansiklopedisi, "Karaman", C. XXI, Ankara, 1974, (309-311).

TÜRKAY, Cevdet, **Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler**, İstanbul, 1979.

ULUDAĞ, Süleyman, "Şiflikte Tasavvuf", **Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şif-**

lik Sempozyumu, İstanbul, 1994, (207-216).

_____, **Tasavvufî Terimler Sözlüğü**, İstanbul, 1995.

ÜNAL, Tahsin, **Karamanoğullar Tarihi**, Konya, 1986.

UYSAL, Abdullah, **Geçmişten Günümüze Karaman**, Konya, 1995.

UYSAL, Abdullah-ALODALI, Necati-DEMİRCİ, Musa, **Dünü ve Bugünüyle Karaman**, Konya, 1992.

UYSAL, Vehbi-TEMİZSOY, İlhan, **Karaman Müzesi**, ts.

UZLUK, F. Nafiz., **Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III**, Ankara, 1952.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Ankara, 1988.

_____, **Osmanlı Tarihi**, C. I-II, Ankara, 1983.

WACH, Joachim, **Din Sosyolojisi**, çev., Ünver Günay, Kayseri, 1990.

YAVUZ, Yusuf Şevki, "Ehl-i Sünnet", **TDVİA.**, C. X, İstanbul, 1994.

_____, "Ehl-i Bid'at", **TDVİA.**, C. X, İstanbul, 1994.

YAZICI, Tahsin, "Nakşîbend", **İA**, C. IX, (52-54)

Yeni Türk Ansiklopedisi, "Karaman", C. V, İstanbul, 1985, (1708-1709).

Yeni Türk Ansiklopedisi, "Karamanoğulları", C.V, İstanbul, 1985, (1709).

YILDIRIM, Suat, **Mevcut Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık**, Ankara, 1988.

YILMAZ, Abdurrahman, **Tahtacılar da Gelenekler**, Ankara, 1948.

YILMAZ, Kamil, **Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar**, İstanbul, 1994.

YINANÇ, Mükremin Halil, **Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri**, İstanbul, 1944.

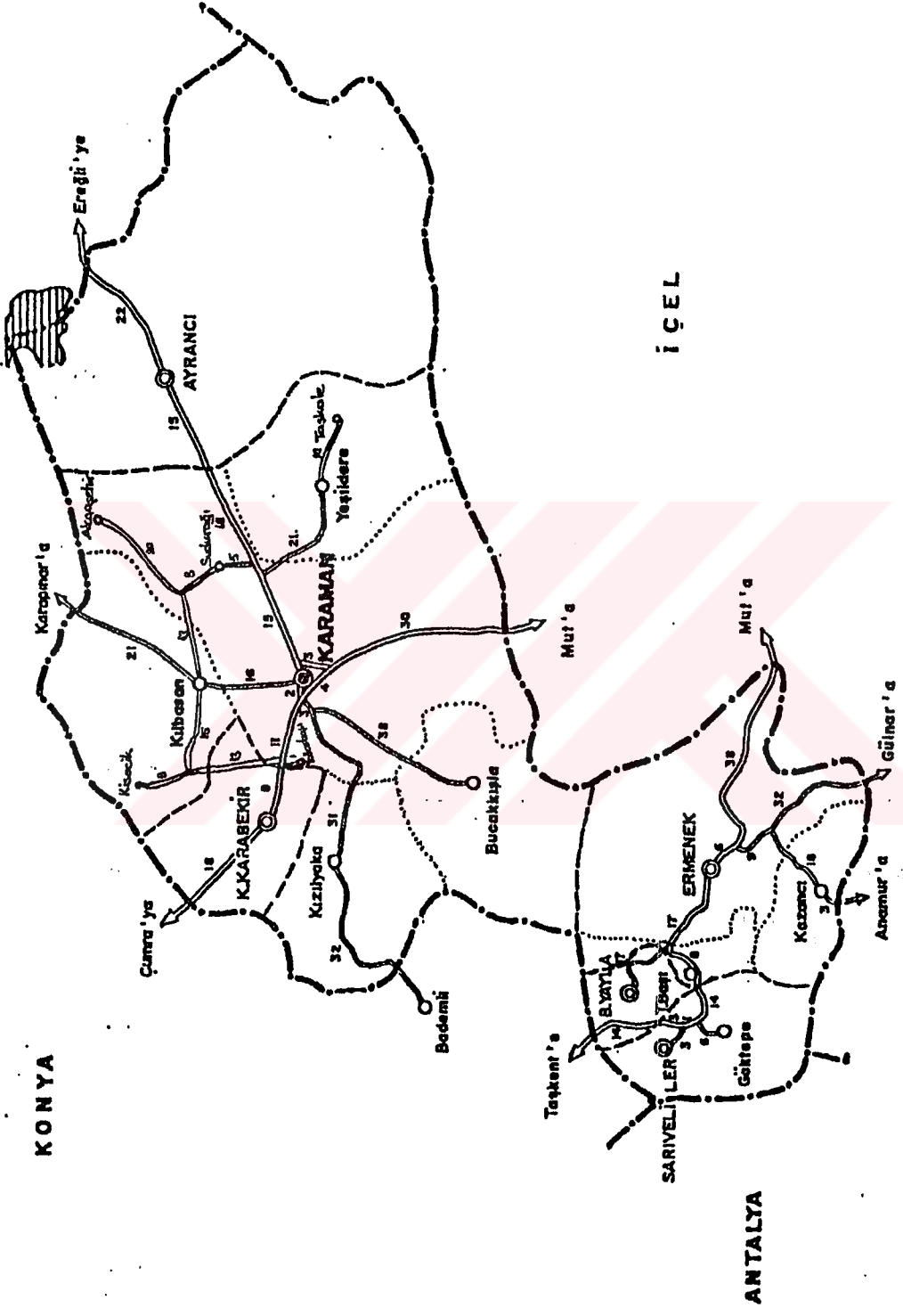
YURDAYDIN, Hüseyin G-DAĞ, Mehmet, **Dinler Tarihi**, Ankara, 1978.

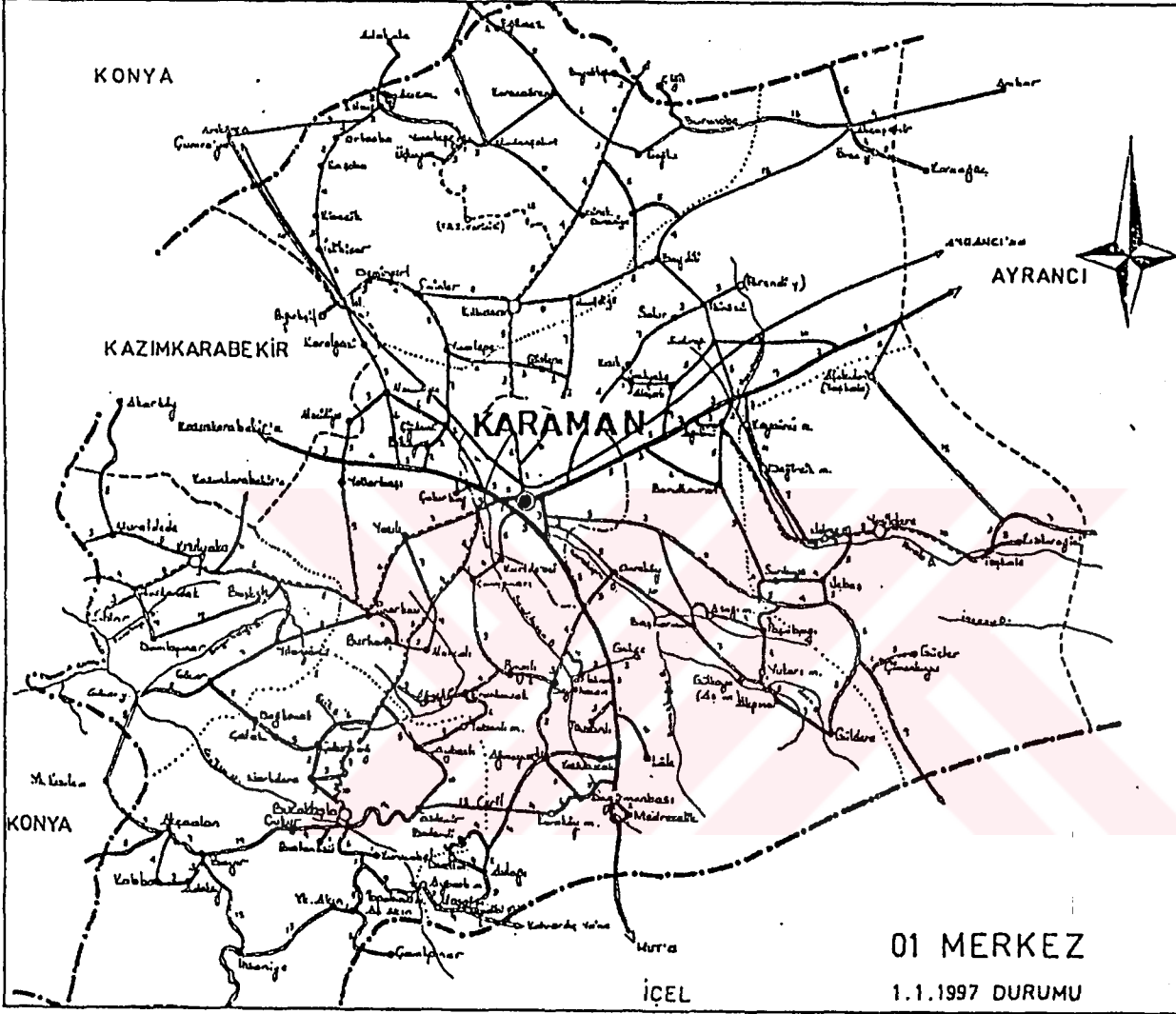
YURDAYDIN, Hüseyin G., **Türkiye'nin Dini Tarihine Umumi Bir Bakış**, Ankara, 1962.

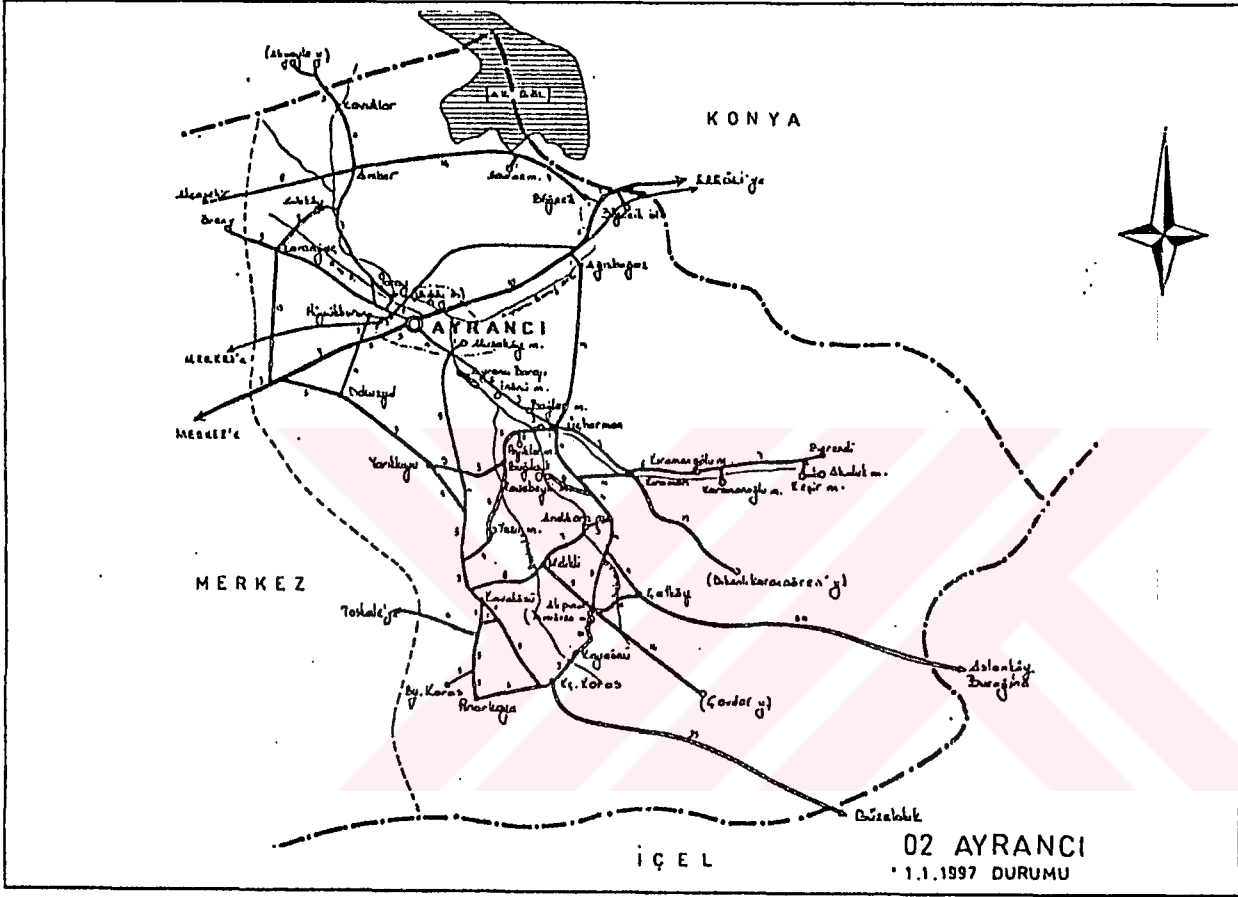

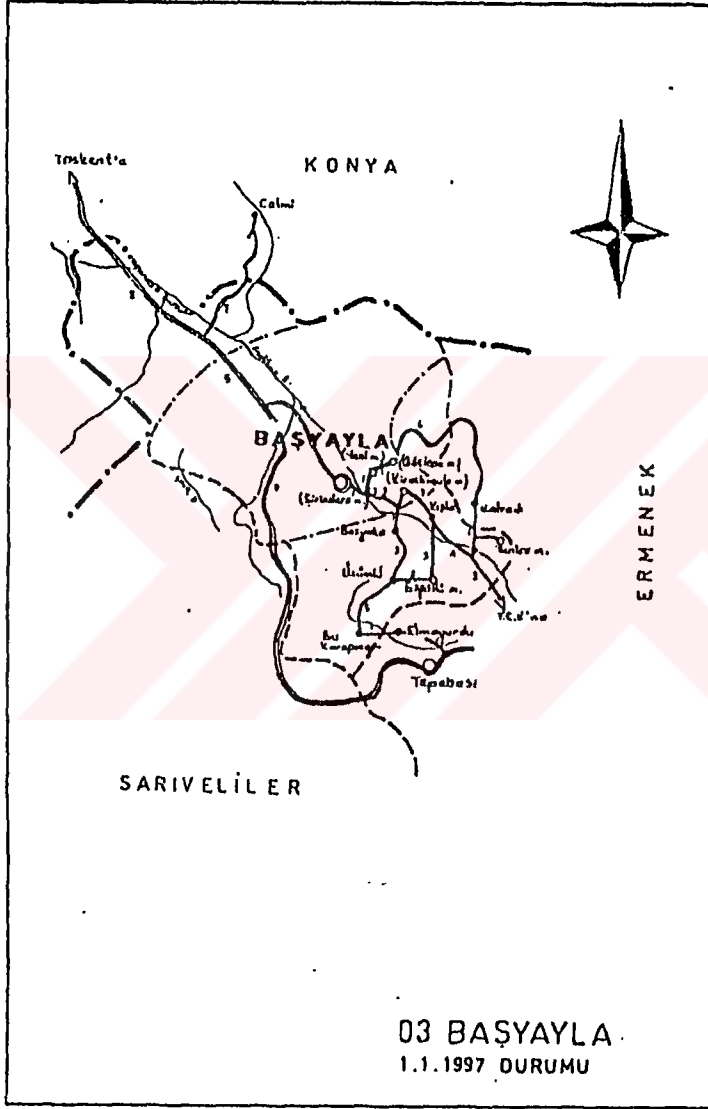
EKLER

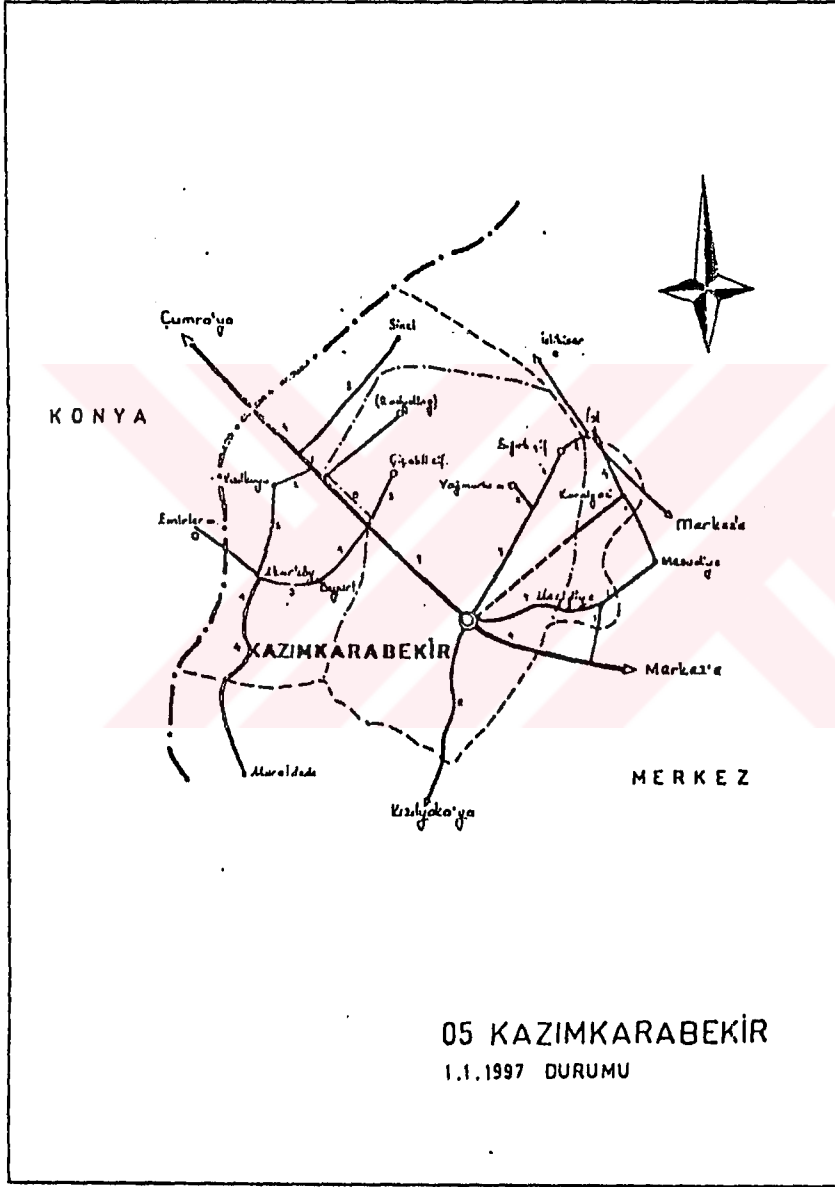
KARAMAN İL HARİTASI

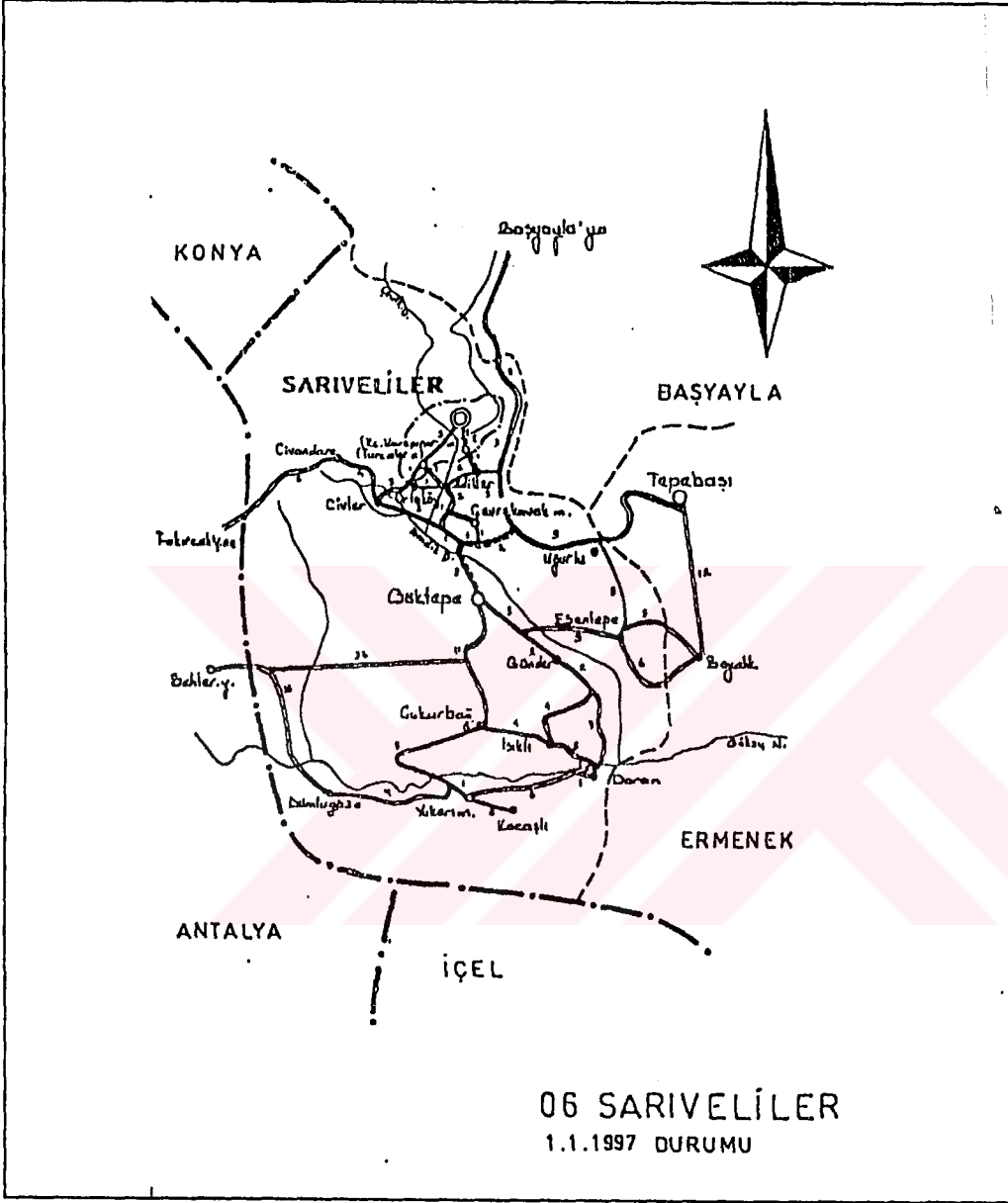

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ